

YHTEISVANHEMMOINTI

Yhteishuoltajuus vanhempien yhteistoimintana

Susanna Airola
Helsingin yliopisto
Valtiotieteellinen tiedekunta
Sosiaalityö
Pro gradu -tutkielma
Elokuu 2016

Tiedekunta/Osasto Fakultet/Sektion – Faculty Valtiotieteellinen tiedekunta		Laitos/Institution– Department Sosiaalityö	
Tekijä/Författare – Author Laura Susanna Airola			
Työn nimi / Arbetets titel – Title Yhteisvanhemmointi - Yhteishuoltajuus vanhempien yhteistoimintana			
Oppiaine /Läroämne – Subject Sosiaalityö			
Työn laji/Arbetets art – Level Pro gradu -tutkielma		Aika/Datum – Month and year Elokuu 2016	Sivumäärä/ Sidoantal – Number of pages 111
<p>Tiivistelmä/Referat – Abstract</p> <p>Vanhempien kyky yhteistoimintaan lapsesta huolehtimiseksi on keskeinen tekijä lapsen hyvinvoinnin rakentamisessa. Yhteishuoltajaperheissä erityisenä haasteena on, miten lapsen arkielämän eheys voisi säilyä huolimatta siitä, että vanhemmat eivät asu samassa osoitteessa keskenään.</p> <p>Tutkimuksessa selvitetään yhteishuoltajavanhempien yhteistoiminnan rakentumista perheissä, joissa vanhemmat huolehtivat lapsistaan sovussa ilman huoltajuusriitelyä. Tutkimusraportti koostuu kolmesta osasta. Alussa määritellään, mitä yhteishuoltajavanhempien yhteistoiminta on ja miten vanhempien yhteistoiminta jäsentyy teoreettisesti. Toinen osuus koostuu kerätyn aineiston aineistolähtöisestä analysoinnista ja tulosten raportoinnista. Kolmannessa osassa vertaillaan tutkimustuloksia muiden tutkimusten tuloksiin ja kootaan yhteen yhteisvanhemmoinnin kriteerit.</p> <p>Metodina tutkimuksen eri vaiheissa on käytetty aineisto-, teoria- ja menetelmätriangulaatiota. Aineiston keruu ja analyysi perustuu Layder Derekin adaptiiviseen teoriaan. Tutkimuksen kokonaisuuden jäsentämisessä ja sen eri vaiheissa on käytetty apuna yhteistoiminnan teoriaa.</p> <p>Tutkimuksen haastatteluaineisto koostuu seitsemän (7) vanhemman haastattelusta viidestä (5) eri perheestä. Haastattelumenetelmänä on käytetty puolistrukturoitua teemahaastattelua. Lisäksi haastateltavat vastasivat kahteen kyselyyn. Haastateltaviksi valittiin vanhempia, jotka ovat toteuttaneet yhteishuoltajuutta sopimuksellisesti ja ilman huoltajuusriitelyä.</p> <p>Haastatellut vanhemmat käyttivät yhteisvanhemmoinnin saavuttamisen välineinä sopimuksellisuutta, luottamuksen osoittamista ja luottamuksen hankkimista, arvostuksen osoittamista, sitoutumista, kontrollia, joustamista ja yhteisesti neuvoteltuja omaisuudenjako- ja asumisratkaisuja. Yhteisvanhemmointi toteutui perheissä vaihtelevasti, mutta kuitenkin niin, että suurin osa toteutettiin aitona jaettuna yhteistoimintana ja niissä toteutui dialogisuus, kunnioittaminen, vastuu, luottamus, toimijuus sekä resurssien hyödyntäminen yhteisen päämäärän suuntaisesti.</p> <p>Yhteisvanhemmoinnin kahdeksan kriteeriä koottiin vertailemalla tutkimustuloksia ja jäsentämällä tuloksia yhteistoiminnan teorian avulla. Yhteisvanhemmoinnin kriteerejä ovat sitoutuminen, vastuu, luottamus, kunnioittaminen, resurssit, riittävä tiedonkulku, joustavuus ja suunnitelmallisuus.</p> <p>Tutkimuksessa yhteisvanhemmointi on tärkeä vanhemmoinnin sisältöä kuvaava käsitteellinen väline. Yhteisvanhemmointi kuvaa yhteishuoltajavanhempien aitoa yhteistoimintaa lapsen huoltajina. Yhteisvanhemmoinnissa vanhempien yhteistoiminnan päämäärä ja yhteistoiminnan ala määrittyvät lapsilähtöisesti. Yhteisvanhemmoinnissa molemmilla vanhemmilla on aktiivinen rooli ja molemmat vanhemmat kantavat lapsestaan vanhemmuusvastuuta.</p>			
<p>Avainsanat – Nyckelord – Keywords Yhteishuoltajuus, erovanhemmuus, vanhempien yhteistoiminta</p>			

Sisällysluettelo

1	Johdanto	5
1.1	Tutkimustehtävä ja tutkimuksen rakenne.....	7
1.2	Tutkimuksen rajaus	8
2	Tutkimuksen tausta, lähtökohdat ja teoria	10
2.1	Uusperhejärjestelyt tilastoissa.....	10
2.2	Yhteishuoltajuuteen liittyvä aikaisempi tutkimus.....	12
2.2.1	Tämän tutkimuksen kannalta keskeisimpien tutkimusten näkökulmavalinnat	17
2.2.2	Liittyminen kriittiseen perhetutkimukseen ja voimavaraistavaan erotutkimukseen	18
2.3	Käsitteet ja viitekehys	21
2.3.1	Lapsen etu ja lapsen hyvä	22
2.3.2	Yhteistoiminnan teoria	25
2.3.3	Yhteistoiminta ja GIRFEC -malli	28
2.3.4	Yhteisvanhemmoidsa -käsitteen teoreettinen hahmottuminen	30
3	Tutkimuksen suorittaminen.....	31
3.1.1	Metodologiset valinnat ja teoria.....	31
3.1.2	Aineiston hankinta ja analysointi	36
3.1.3	Tutkimuksen eettiset kysymykset	39
4	Haastattelututkimuksen tulokset	42
4.1	Aineiston esittely.....	42
4.2	Vanhempien yhteistoiminta lomakevastauksissa.....	43
4.3	Haastattelusisältöjen analyysi	46
4.3.1	Tietoiset arvovalinnat ja sitoutuminen	47
4.3.2	Kirjallinen- ja suullinen sopiminen	49
4.3.3	Lapset vanhempien puheissa.....	53

4.3.4	Vanhempien sukupuoliroolit.....	55
4.3.5	Uudet puolisot, uudet lapset ja isovanhemmat.....	57
4.3.6	Vanhempien näkemyksiä itsestään ja muista.....	61
4.3.7	Luottamus.....	65
4.3.8	Joustavuus ja moninäkökulmaisuus	70
5	Tulosten tulkinta, aikaisempien tutkimusten tulokset ja yhteisvanhemmuuden kriteerit	73
5.1	Yhteisvanhemmuudesta aineiston pohjalta.....	73
5.2	Lapsen hyvän edistäminen	82
5.3	Aikaisemmat tutkimustulokset ja yhteistoiminta	85
5.4	Yhteisvanhemmuuden kahdeksan kriteeriä	87
6	Yhteisvanhemmuus - uusi näkökulma perheeseen.....	97
7	Kirjallisuus ja lähteet.....	104
8	Liitteet	112

Taulukkoluetelo

Taulukko 1: Vanhempien yhteistoiminnan osa-alueet (liite 4).....	44
Taulukko 2: Yhteisvanhemmuuden kriteerit.....	89

Kuvaluettelo

Kuva 1: Yhteishuoltajavanhempien yhteistoiminnan ala	26
Kuva 2: Linnavuoren mallinnus vuoroasuvan lapsen kokemuksiin liittyvistä tekijöistä.....	84
Kuva 3: Yhteisvanhemmuus yhteistoiminnan alana.....	91

1 Johdanto

Väistyköö oikeuden tieltä. Se on sokea (puolalainen aforismi, Stanisław, J. L.).

Käykö joskus niin, että lapsen ja vanhemman on toisinaan väistytävä kulttuuristen pakkopaitojen tai perheneuvonnan, sosiaalitoimen, terapian ja oikeuden tieltä, kun perheessä halutaan järjestää vanhemmuus ja lasten elämä jollain tavalla, jota ei löydy tapakäytännöistä, oppaista eikä lainsäädännöstä?

Uutisotsikoissa toistuvat aika ajoin ikävät kertomukset perheissä tapahtuvista epätoivoisista teoista mustasukkaisuuden raivossa tai avioeron kynnyksellä. Ne kertovat karusti niistä musertavista voimista, joiden alla ihminen on kun hän on joutunut umpikujaan perhe-elämässään. Emme voi koskaan tietää, mikä johtaa mihin, mutta samalla haluan ajatella, että on lupa toivoa, että asioille voi tehdä jotain, asioihin voi vaikuttaa, ihmiset voivat saada apua ajoissa tai ratkaista itse asioitaan ajoissa - ellemmme ole sokeita. Uskon, että monipuolisen valikon tarjoaminen ja näkyväksi tekeminen elämän erilaisissa haastavissa tilanteissa edistäisi sitä, ettei ihmisten tarvitsisi ajautua tuhoamaan elämää. Jo tieto monipuolisen valikon olemassaolosta ehkäisee umpikujien muodostumista ja niistä syntyvää voimakasta häpeää ja epätoivoa. Dogmaattinen oikeintietämisen kulttuuri, myös perheitä koskien, on aina uskallettava kyseenalaistaa. Erilaisten perhe-elämän elämäntoteuttamisen variaatioiden äärellä joustavuutta peräävät myös lainsäädännön kannalta yhteishuoltajuutta pohtivat (Koulu 2014; Richards 1999, 205-211).

Käsitteet määrittelevät maailmaa, sitä miten näemme, mitä tavoittelemme ja mihin uskomme. Kuinka paljon asenteet ja tapa katsoa luovat maailmaa, missä on vaikea suunnistaa, kun perheen kysymyksenasettelut poikkeavat totutuista. Onko siellä katveessa oikeus olla edes onnellinen, iloita vanhemmuudesta ja kehua, kuinka helpottavaa ja hyvinvointia edistävää on, kun ei tarvitse enää toteuttaa sellaista, mihin ei kykene ydinperheessä. Onko lupa luottaa toiseen vanhempaan ja järjestää asiansa ilman juridisia asiakirjoja tai sosiaalityöntekijän vahvistamaa valtakirjaa oman lapsen tapaamisoikeudesta tai vuoroviikkoasumisesta? Eivät näiden tarvitse sulkea toisiaan pois, mutta vanhemmuusorientaation toivoisi hahmottuvan luottamuksesta käsin mieluummin kuin laskennallisista sopimuksellisista "millimetrioikeudenmukaisuuksista" käsin (Koulu 2014, 396.). Onko lupa ajatella

vanhemmuuden jatkuvan täysipainoisena *yhteisvanhemmointina*, vaikka ei elämää jaeta parisuhteessa lasten toisen vanhemman kanssa?

Sanna Koulu (2014) haastaa väitöskirjassaan näkemään lasten huoltamiseen ja hoivaan liittyvät kysymykset tärkeinä erityiskysymyksinä ja nimenomaan laajemmin kuin juridiikan sääntelyyn tyhjentyvinä kysymyksinä. Koulu puhuu juridiikan välineistä, mutta samalla voi nähdä aivan samoin, että muille asiantuntijuusaloille olisi kehitettävä välineitä tarkastella lasten huoltamisen ja huolenpidon kysymyksiä sillä tavoin, että ne eivät kapeuttaisi tai jähmettäisi valikkoja, joita näiden asioiden ratkaisemiseksi olisi perheille tarjolla. (Koulu 2014, 391-405.)

Yhteisvanhemmointi yhteishuoltajuustilanteessa on toimimista yhdessä asetetun tavoitteen suuntaisesti. Toimiminen tavoitteen suuntaisesti *yhteisvanhempana* tarkoittaa sen käsittämistä, että minun etuni on meidän etumme ja se on yhden suuntainen lapsen edun kanssa, ja näin ollen kaikkien niiden henkilöiden etujen kanssa, joita lapsi rakastaa ja joihin hän on kiintynyt ja kiinnittynyt. Tämän hahmottamiseksi on hyvä erottaa myös käsitteet oikeudenmukaisuus ja oikeuden mukaan toimiminen. Edellinen liittyy moraaliseen arviointiin ja jälkimmäinen kuvaa oikeudellisten normien noudattamista, normilähtöisesti toimimista. Toimijuus jäsentyy näissä eri tavoin. Oikeintoimiminen on sen käsittämistä, että oikeudenmukaisuus voi toteutua parhaiten siellä, missä lapsen edut eivät lähtökohtaisesti asetu vastakkain vanhempien etujen kanssa. Vanhempien intressi on lapsen hyvä. Lapsen hyvä on lapsen etu.

Näistä edellä esitellyistä orientaatioista käsin avautuu yhteishuoltajien vanhemmuus yhteistoimintana, jossa yhteisvanhemmuuteen sitoutuneilla vanhemmilla on yhteisesti jaettu intressi ja päämäärä. Heitä motivoi lapsen hyvä, josta aukeaa monitahoinen hyvän luomisen kenttä ja vastuunotto siitä. Tämä orientaatio ohjaa vanhemmuudessa toimivia suuntaamaan katseensa vanhemmoinnin kokonaisuuteen ja rakentamaan sitä kautta oman elämänsä vanhemmuutta. Yhteisvanhemmointi on yhteishuoltajien yhteistoimintaa lapsen parhaaksi tilanteessa, jossa lapsen vanhemmat eivät ole keskenään parisuhteessa. Näkökulmana perheeseen yhteisvanhemmointi poikkeaa parisuhdelähtöisestä perheen tarkastelusta. Yhteisvanhemmoinnissa lapsi asetetaan keskiöön ja vanhemmuustoimijuutta tarkastellaan lapsilähtöisesti.

Co-parenting

Englanninkielessä *Co-parenting* on vakiintunut ilmaisu, joka viittaa yhteishuoltajuuteen, samaa tarkoitetaan myös ilmaisulla *chared parenting*, joka tarkoittaa vanhempien yhteisen vastuun jakamista, jaettua vanhemmuutta. Yhteishuoltajuuteen liittyviä muita erilaisia ilmaisuja ovat *joint physical custody* ja *shared residence*, *dual residence* ja *alternating residence*, lapsen asumiseen viitaten. Yhteishuoltajuudesta on käytössä myös ilmaisut *joint custody* tai *chared custody*. Smart ja Neale ovat kuvanneet erilaisia vanhemmointimalleja ja niitä kuvaavia termejä sen mukaan, kuinka vanhempien huolenpito ja auktoriteetti painottuvat eri malleissa. *Co-parenting* on kyseessä silloin kun vanhemmat jakavat sekä huolenpidon että auktoriteetin (vastuun), *Custodial parenting* on kyseessä silloin kun huolenpito jakaantuu vanhempien kesken, mutta valtaa ei jaeta, *Solo parenting* on kyseessä silloin kun kumpaakaan ei ole jaettu toisen vanhemman kanssa (Smart & Neale 1999, 57.) Smartin ja Nealin määrittelemänä *Co-parenting* ilmaisu tulee lähimmäksi käyttämäni käsitettä yhteisvanhemmointi. (Neale 2000; Davies 2015, 2; AFCC 2016.)

1.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuksen rakenne

Tutkimuksessani selvitän miten vanhempien yhteishuoltajuus rakentuu vanhempien aitona yhteistoimintana. Vanhempien yhteistoimintana toteutettua yhteishuoltajuutta kutsun *yhteisvanhemmoinniksi*. Tutkimustulosten pohjalta kokoan yhteen tekijöitä, joista muodostan yhteisvanhemmoinnin kriteerien kokonaisuuden.

Selvittääkseni yhteishuoltajavanhempien yhteistoiminnan toteutumista käytännössä, olen haastatellut vanhempia, jotka ovat toteuttaneet yhteishuoltajuuttaan oman kokemuksensa mukaan yhteisvastuullisesti ja sovussa. Lisäksi olen verrannut tuloksia aikaisempiin tutkimustuloksiin yhteishuoltajuudesta. Kokonaisuutta olen jäsentänyt pitkin tutkimusta yhteistoiminnan teorian avulla.

Tutkimukseni muodostuu kolmesta osasta. Ensimmäisessä osassa esittelen käyttämäni Jaana Hallamaan teon- toiminnan- ja yhteistoiminnan teorian ja perustelen sen sopivuutta vanhempien yhteistoiminnan tarkastelemiseksi (Hallamaa

2013; 2014). Toisen osan muodostaa oma aineistolähtöisen tapaustutkimuksen tulosten raportointi, jossa selvitän vanhempien yhteishuoltajuutta vanhempien kertomana ja kuvaamana. Kolmannessa osassa vertailen tutkimukseni tuloksia muihin tutkimuksiin ja analysoin tuloksia yhteistoiminnan teorian valossa. Tämän kolmiosaisen kokonaisuuden pohjalta esitän lopuksi kriteerit, jotka ovat välttämättömät, jotta voidaan puhua vanhempien aidosti jaetusta vanhemmuudesta ja jaetusta vanhemmuusvastuusta eli yhteisvanhemmoinnista.

1.2 Tutkimuksen rajaus

Vanhempien eron ja eron vaikutusten pohdinta jää omassa tutkimuksessani sivurooliin, vaikka esimerkiksi haastattelua toteutettaessa eroa ei ollut mahdollista sivuuttaa. Myöskään eron vaikutusta vanhempien yhteistoiminnan rakentumiseen ei voi kokonaan ohittaa.

Samalla kun rakennan kuvaa yhteisvanhemmoinnista, rakentuu eräänlainen näkökulma myös uusperhetodellisuuteen, vaikka uusperheiden tarkastelu sinällään jää omassa tutkimuksessani sivurooliin. Useimmissa tapauksissa yhteisvanhemmointi linkittyy uusperheiden todellisuuden kokonaisuuteen ja on osa uusperheen todellisuutta. Tähän liittyen on tarpeellista käydä läpi hieman sitä, miten uusperheitä hahmotetaan tutkimuksissa. Tarkastelun voi kiteyttää kahteen näkökulmaan ja hahmottamisen tapaan.

Yhtäältä uusperhe nähdään instituution omaisena ja tällöin helposti ydinperheen varjona. Uusperhettä tarkastellaan rakenteina, parisuhdeinstituution ympärille kietoutuneina, joiden selkeys ja stabiilius olisi suotavaa. Tämä tuottaa ajattelua, että uusperheen on rakennuttava jonkinlaiseksi normatiiviseksi systeemiksi, jonka säännöt on siirrettävissä kaikkiin uusperheisiin periaatteellisiksi ”oikeiksi” toteutukseksi uusperheestä. Toisaalta uusperheitä voidaan tarkastella dynaamisten suhteiden kautta. Tällöin suhteet vertautuvat esimerkiksi lasten osalta biologisiin vanhempiin kietoutuneina, kun taas vanhempien osalta parisuhteen ympärille kietoutuvana.

Erilainen pohdinta uusperheen jäsenten nimitysten osalta osoittaa, kuinka perhekäsityksellä on merkitystä perheen hahmottamisessa. Kun uusperheen kontekstissa sanotaan isä, tarkoitetaan biologista isää. Ongelmaksi voi muodostua uusvanhempi nimitykset, joiden nähdään viittaavaan vanhempien vaihtuvuuden mahdollisuuteen. Toisaalta, äitipuoli nimitys tuottaa myös kuvan, jossa äitipuoli on jotain vähemmän kuin lapsen varsinaiseen perheeseen kuuluva henkilö. Isovanhempien osalta uusperheet ovat monin tavoin hahmottuvia entisten- ja nykyisten puolisoitten ja uuslapsien verkostoissa. Joidenkin tutkimusten mukaan isovanhemmat saattavat syrjäytyä lasten elämässä eron- tai uusperheen myötä. Tätä näkemystä ei oma aineistoni vahvistanut. (Kauppinen 2013,106; Ritala-Koskinen 2001, 204-211; Broberg 2010, 44-46; Castrén 2009a.)

Omassa tutkimuksessani liityn uusperheiden dynaamiseen tarkasteluun, vaikka voisi ajatella, että olen hakemassa jotain normatiivista ohjeistusta sille, miten vanhempien tulisi hoitaa vanhemmointinsa entisten puolisoitten kanssa. Pyrin kuvaamaan tekijöitä, jotka kertovat vanhempien yhteistoiminnan sisällöistä ja laadusta. En ota kantaa siihen, mitä käytänteitä olisi siirrettävä perheen arjesta toisen perheen arkeen. Toki joitain reunaehtoja ja periaatteita on olemassa sille, mikä määrittellään vanhempien yhteistoiminnaksi ja milloin se ei ole sitä, vaan jotain muuta.

Liityn tutkimuksessani kriittisen perhetutkimuksen traditioon, jossa perhekäsitys ei ole tarkkarajainen vaan avoin ja dynaaminen. Keskityn perheessä toteutettuun yhteishuoltajuuteen sellaisena kuin se haastateltavien puheissa kuvataan.

Käyttämäni käsite *yhteisvanhemmointi*, jota voi ehkä pitää uudissanana eroperhetutkimuksen kentässä, liittyy asetettuun tutkimustavoitteeseen ja tutkimuksen näkökulmaan. Yhteisvanhemmointi on verbi ja se on toimintaa kuvaava. Kun taas yhteishuoltajuus voi jäädä pelkäksi sanaksi juridisessa sopimuksessa ilman mitään sisältöä tai yhteistoimintaa. Vanhempien yhteistoiminta on tutkimukseni keskiössä myös siten, että tutkimuksessani ei keskitytä vanhempien tai lasten kehitykseen, psyykkisiin prosesseihin tai niiden kuvauksiin, vaan vanhempien arjen toteuttamiseen ja vanhempien vastuunkantoon omassa toimintaympäristössään, yhteistoiminnan rakentumiseen.

Tarkastellessani sovussa toteutettua yhteishuoltoa vanhempien yhteistoimintana, minua on kiinnostaa miten asiat toimivat. Marjo Kuronen (2014) esittelee artikkelissaan Perheen ideologinen tuottaminen Dorothy E. Smithin ajatuksia tieteestä totuuden etsimisestä. Eri näkemysten ollessa ristiriidassa, tutkimuksessa tulee palata alkuperäisten asioiden äärelle ja katsoa mitä ne käytännössä ovat, miten ne itsessään toimivat. Tällainen lähestymistapa on pikemminkin käytännöllinen kuin teoreettinen. Samaan käytännöllisyyteen olen pyrkinyt itse, en siis niinkään teorisointiin, ideoiden tai ideologioiden tasolle. Vaikka en ole toteuttanut tutkimustani etnografisella metodilla, olen äiti, olen nainen, olen uusperheen jäsen, näkökulmani on valmiiksi sidottu tiettyyn fyysiseen ja kulttuuriseen todellisuuteen ja näkemisen tapaan. Pysin lähestymään perheitä toteutuneiden käytänteiden kautta, vanhempien yhteistoimintaa rakentavien ja toteuttavien käytänteiden ja toimijuuden kautta. (vrt. Kuronen 2014, 87-89.)

2 Tutkimuksen tausta, lähtökohdat ja teoria

2.1 Uusperhejärjestelyt tilastoissa

Uusperheissä asui Suomen virallisen tilaston mukaan vuonna 2014 noin satatuhatta lasta (109 000). Koko lapsiväestöä Suomessa tilastoitiin olevan 2014 yli miljoona (1 056 000). Uusperheitä oli noin 52 000 ja yksinhuoltajaperheitä 119 000, yhteensä yhteensä 29 % kaikista lapsiperheistä (SVT 2014; Okkonen 2014).

Lapsen perhe ja kotitalous määritellään tilastoja laadittaessa jäykästi eikä tilastoinnissa pystytä ottamaan huomioon kaikkia lasta koskevia huolto-, elatus- ja asumisjärjestelyitä. Suomessa lapsi voi olla kirjoilla vain yhden vanhemman luona. Lapset liikkuvat kotien välillä, eikä vanhempien vastuunjakoa lapsista voida aina seurata. Esimerkiksi raha ei liiku kotien välillä elatusmaksuina, eikä vanhempien taloudellisen vastuun jakautumista lasten kulujen kattamiseksi pystytä tilastoimaan. Tapaamisista ei sovita välttämättä lainkaan. (Okkonen 2014; SVT 2014; Hautanen 2010, 12.)

Sopimuksia lapsen huoltamisesta, asumisesta ja tapaamisoikeudesta vahvistettiin 2014 noin 47 610. Lapsen yhteishuoltajuudesta sovittiin 93 %:ssa huoltosopimuksista, 21% sopimuksista oli sopimuksen uusimisia. 2014 tehdyissä huoltajuussopimuksissa 6 %:ssa huoltajuus määräytyi äidille ja 1 % isälle. Suurin osa lapsista päätyy kirjoille äidin luokse 83 %. Vanhemmat sopivat elatuksesta, asumisesta ja huoltajuudesta pääsääntöisesti keskenään. Noin 70-80% lapsista ja nuorista tapaa toista vanhempaansa säännöllisesti. (THL 2014; Okkonen 2014.) Vuoroasumisessa lapsi asuu kummankin vanhemman luona, mutta on kirjoilla jommankumman vanhemman luona. Vuoroasumissopimuksia tehtiin kaikista asumis- ja tapaamissopimuksista 2009-2014 noin 11-13 %. (THL 2014, 3.)

Oikeudessa käsitellään huoltajuuteen liittyviä sopimuksia noin 2000 vuodessa. Oikeudessa vahvistetaan myös riidattomia vanhempien sopimuksia. Teija Hautanen (2010) on verrannut käräjäoikeuden päätösten määrää erotilastoihin. Tämän pohjalta käräjäoikeudessa vahvistettaisiin tai käsiteltäisiin vuosittain 12% sopimuksista. Hautasen vertailusta ei käy ilmi, onko kyse yhden perheen useamman lapsen sopimuksen vertautumisesta vai onko vertailu perhekohtainen. Useissa vertailuissa on arvioitu varsinaisten huoltoriitojen määräksi noin 4% kaikista tapauksista. Valtaosa vanhemmista sopivat lapsen huoltamisesta keskenään ilman näkyvää riitelyä. (Hautanen 2010, 12, 19; Kauppinen 2013, 8; (Valkama & Litmala 2006, 28–32; Auvinen 2006, 254-258.)

Huomioitavaa tilastoinnissa on, että tilastoidut huoltajuussopimukset koskevat myös avopareille syntyneitä lapsia ja ei-parisuhteessa syntyviä lapsia, jos vanhempi päätyy tekemään virallisen sopimuksen lasta koskien. Tilastointi tehdään siis tältä osin hyvin ydinperhelähtöisesti.

Monet perheen sisäiset järjestelyt eivät näy tilastoihin saakka (Sarasoja & Rantala 2015, 34, 38). Erilaiset sopimukset eivät välttämättä kerro myöskään vanhemmuuden todellisesta vastuunjaosta (Koulu 2014, 132). Vanhemmat voivat sopia keskenään asumisestaan ja lapsen huolehtimisesta, eikä vanhempien tekemät järjestelyt ja lasten asuminen näy välttämättä missään tilastoissa, ei edes sosiaalitoimessa (Keskinen & Nyholm 2012, 87–89; Neale 2000; Sarasoja & Rantala 2015, 37-38).

2.2 Yhteishuoltajuuteen liittyvä aikaisempi tutkimus

Tutkimuksia vanhempien eroon ja lasten yhteishuoltoon liittyen on tehty monia. Monet tutkimukset ovat keskittyneet muun muassa lasten hyvinvointiin, aikuisten eroprosessiin, vanhempien parisuhteeseen uusperheissä, vuoroasumiseen tai yhteishuollon juridiikkaan (Koulu 2014, Kauppinen 2013, Kiiski 2011, Hautanen 2010; Broberg 2010, Linnavuori 2007, Hokkanen 2005). Kauppisen mukaan sovussa tapahtuvaa yhteishuoltoa ei sen sijaan ole juurikaan tutkittu (Kauppinen 2013, 4). Perhetutkimuksessa on tapahtunut viime vuosina käänne suuntaan, jota kutsutaan *kriittiseksi perhetutkimukseksi*, sekä eroihin liittyen *voimavaraistavaksi erotutkimukseksi*.

Mielenkiintoisia oman tutkimukseni aihepiiriini liittyviä julkaisuja ovat muun muassa Forsbergin & Nätkin (2003) toim. *Perhe Murroksessa - Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä*; Anna-Maija Castrénin (2009b): *Onko Perhettä Eron jälkeen - Eroperhe, etäperhe, uusperhe*; Riitta Jallinojan ym. (2014) toimittama katsaus *Perhetutkimuksen suuntauksia* ja Jallinojan toim. (2009) *Vieras perheessä*; Aino Kääriäisen (2008) *Ero haastaa vanhemmuuden*; Katja Yesilovan (2009) *Ydinperheen politiikka* sekä Sevonin & Notkon toim. (2008) *Perhesuhteet puntarissa*. Lisäksi on olemassa runsaasti kansainvälistä tutkimusta, jota ovat tehneet muun muassa Neale, Bren (2000); Flowerdew, Jennifer (2003); Morgan, David H. J. (1996); Smart, Carol (Smart & Neale 1999) ja monet muut, joihin tässä tutkimuksessa en suoraan viittaa, mutta jotka nousevat esiin monissa suomalaisissa tuoreissa eroihin- ja uusperhejärjestelyihin liittyvissä tutkimuksissa.

Seuraavassa esittelen lyhyesti omaa tutkimusaihettani lähelle tulevia tuoreimpia kotimaisia väitöstutkimuksia sekä yhden ammatillisen lisensiaattityön. Näitä ovat Ritale-Koskisen sosiaalityön väitöskirja lasten uusperhesuhteista *Mikä on lapsen perhe? - Tulkintoja lasten uusperhesuhteista* (2001), Tiina Hokkasen sosiologian alaan kuuluva väitöskirja *Äitinä ja isänä eron jälkeen - Yhteishuoltajavanhemmuisarjen kokemuksena* (2005), Päivi Sutisen kasvatustieteen väitös *Vanhempina ja aikuisena uusperheessä* (2005), Hannariikka Linnavuoren kasvatustieteen väitöskirja *Lasten kokemuksia vuoroasumisesta* (2007); Minna Murtorinteen kasvatustieteen väitöstutkimus *Äitipuolen identiteetin rakentaminen uusperheessä* (2011), Mari Brobergin kasvatustieteen väitöstutkimus *Uusperheen voimavarat ja lasten*

hyvinvointi (2010). Nina Kauppinen lapsi- ja nuorisotyön ammatilliseen lisensiaattitutkintoon liittyvä tutkimus: *Eron jälkeinen selviytyminen ja onnistunut yhteistyö eroperheiden tarinoissa* (2013).

Monet näistä tutkimuksista ovat syntyneet Jyväskylän yliopiston perhetutkimuksen tutkijakoulun verkostossa. Tuorein perhetutkimuksen alan väitöstutkimus on Vuokko Malisen *Uuspari - Uusperheen parisuhde ja koulutuksellisen intervention mahdollisuudet sen tukemiseen* (2015). Oman tutkimusintressini kannalta kiinnostava sosiaalityön tutkimus on myös Riitta Väänäsen väitöskirja *Perheen rakenteen, dynamiikan ja arvojen merkitys lapsen psyykkiselle hyvinvoinnille* (2013) perheen merkityksen ja lapsen hyvinvoinnin kuvaajana.

Lisäksi taustalla näkökulmaani ja orientaatiooni vaikuttavia tutkimuksia ovat Anna Moringin väitöstutkimus *Oudot perheet normeina ja ihanteina 2000-luvun Suomessa* (2013) sekä Hiitolan väitöstutkimus *Hallittu vanhemmuus Sukupuoli, luokka ja etnisyys huostaanottoasiakirjoissa* (2015), jossa Hiitola nostaa esiin perheiden ja yhteiskunnan ammatillisen asiantuntijuuden rajapintoja, Moring perhenormeja.

Huoltajuusriitoihin ja juridiikkaan liittyviä aiheitani sivuavia tutkimuksia ovat Teija Hautasen (2010) sosiaalipolitiikan väitöskirja *Väkivalta ja huoltoriidat*, Risto Karttusen (2010) yhteishuoltajuuteen ja huoltajuusriitoihin liittyvä psykologian alan väitöskirja *Isän ja äidin välissä. Lapsen kuulemisen psykologinen kehitys huolto- ja tapaamisriidoissa* ja Sanna Koulun (2014) *Lapsen huolto- ja tapaamissopimukset: Oikeuden rakenteet ja sopivat perheet*, joka on huoltajuusriitoihin liittyvä juridiikan alan väitöskirja.

Monista luettelemistani tutkimuksista on löydettävissä liittymäkohtia ja orientaatioita, joiden perusteella voi nähdä tutkimusten liittyvän *kriittisen perhetutkimuksen* tai *voimavaraistavan erotutkimuksen traditioon*. Kriittinen perhetutkimus kyseenalaistaa perinteisen perhenäkemyksen, siihen liittyvän normatiivisuuden ja on avoin perheen erilaisille dynaamisille määrittelyille. Voimavaraistava erotutkimus suuntaa näkemään eron voimavaraistavia tekijöitä. Näihin liityn myös omassa tutkimusorientaatioissani.

Oman tutkimuksen peilausta aikaisempaan tutkimukseen

Edellä mainittu Malisen (2015) väitöstutkimus uusperheiden tukemisen mallin kehittämisestä tukee omaa intressiäni tutkia tunnistaa uusperhesysteemien rakenteita ja vanhempien toimintaa lapsista huolehtimisen kysymyksissä. Myös Malinen on kiinnostunut, miten aikuisten ratkaisut ja toiminta voivat edistää perheen ja niin myös lasten hyvinvointia. Malinen lähestyy aihetta vanhempien parisuhteen näkökulmasta, mutta sivuaa kuitenkin myös lasten hyvinvoinnin kysymyksiä.

Ritala-Koskinen (2001) on väitöskirjassaan *Äitinä ja isänä eron jälkeen* tutkinut lapsia uusperheissä. Hänen mukaansa uusperheilmiö on laajempi kuin mitä tilastoista selviää. Hän toteaa myös, että vaikka periaatteessa yleisellä tasolla perheet ja perhesuhteet voidaan hyväksyä ja nähdä neuvoteltavina, on ammatillinen orientaatio ongelmien ilmetessä kuitenkin sidottu perinteisiin perhekäsityksiin, eikä näin ollen neuvottelulle jää sijaa. Ritala-Koskinen näkee, että lapsen hyvinvoinnin kannalta on tärkeää, että lapsen ympärillä on ymmärtävät ja joustavat vanhemmat. Ritala-Koskinen liittyy tutkimuksessaan kriittiseen perhetutkimukseen ja lapsuuden sosiologiaan.

Risto Karttunen on väitöskirjassaan *Aidin ja isän välissä* tutkinut lapsen kuulemista huoltoriidoissa (Karttunen 2010). Karttusen mukaan, tärkeä turva lapselle on vanhempien sopuisuus. Lapsi kärsii vanhempien riitelystä ja lasta suojaa, jos vanhemmat kykenevät toimimaan sopuisasti neuvotellen niin, ettei lapsi joudu lojaalisuusristiriitaan. Karttusen väitöskirjassa käydään läpi useita tutkimuksia lapsista vanhempien erossa. Yhteisiä tärkeitä lapsen hyvinvointia edistäviä tekijöitä on vanhempien kyky vuorovaikutukseen keskenään, kyky neuvotella lapsen asioista elämänvaiheiden myötä, kyky tukea lapsen läheisiä suhteita ja verkostoja sekä kunnioitus.

Yhtenä tärkeänä näkökulmana oman tutkimukseni kannalta näen Karttusen pohdinnan siitä, kuinka vanhempien keskinäisen *vuorovaikutuksen vahvistaminen ja luottamus* luo mahdollisuuksia yhteisen vanhemmonnin rakentamiseen yhteishuoltajuustilanteessa. Vanhemmalla tulee olla rauha siitä, että hänen vanhemmuuttaan ei lähtökohtaisesti kyseenalaisteta. Näin voi tulevaisuuden kuvata yhteisen vanhemmonnin jatkumisesta saada tukevampaa pohjaa ja tämä antaa

paremman lähtökohdan neuvotteluille ja mahdollisuuksien avautumiselle aitoon yhteistoimintaan. (Karttunen 2010, 28-30, 59, 177.) Haasteena nousee esiin myös eron ja lapsesta huolehtimisen samanaikaisuus (Karttunen 2010, 58). On myös merkittävää huomata, ettei niin sanotut matalien konfliktitasojen erot merkitse vielä sitä, että lapsen hyvinvointi olisi otettu onnistuneesti huomioon (Karttunen 2010, 71-72).

Riitta Väänäsen väitöstutkimus (2013) *Perheen rakenteen, dynamiikan ja arvojen merkitys lapsen psyykkiselle hyvinvoinnille* kuvaa perheen rakenteen ja perhedynamiikan vaikutusta lapsen hyvinvointiin. Oman tutkimukseni kannalta pohdinta arvojen merkityksestä lapsen hyvinvoinnin tuottamisessa mielenkiintoinen näkökulma, koska myös omassa tutkimuksessa vanhempien toiminnan tavoitteet ja arvot ovat keskeisiä. Väänänen pohtii lyhyesti myös yhteiskunnan kulttuurin merkitystä erilaisten perheiden hyvinvoinnille, mutta hänen oma tutkimustuloksensa on, että muu kuin ydinperhe tuottaa riskin lapsen hyvinvoinnille (mt. 95-97).

Väänäsen tutkimuksen luotettavuus on herättänyt keskustelua tilastollisten johtopäätösten osalta. Pekka Pere (2014) on kyseenalaistanut voiko tuloksista tulkita niin, että eroperheessä kasvavien lasten hyvinvoinnissa on merkitsevästi eroa ydinperheiden lasten hyvinvointiin. Eräässä toisessa tilastollista menetelmää hyödyntävässä tutkimuksessa lasten psyykkiseen hyvinvointiin liittyvät tulokset poikkesivat sen mukaan onko lapsella ollut yksi vai kaksi huoltajaa. Kyseisessä tutkimuksessa ei löydetty eroa kahden huoltajan perheiden välillä. Kahden huoltajan perheiden perhemuoto oli vaihteleva. (Fransson & Turunen & Hjern & Österberg & Bergström 2015.) Väänäsen tutkimukseen liittyen Juha Hämäläinen toteaa vastauksessaan Perelle, että tutkittava ilmiö on kompleksinen ja kyseisellä tutkimuksella pyrittiin vastaamaan hieman toiseen pääkysymykseen, kuin mitä Pere poimi esiin. Pere on tilastotieteilijä, ei sosiaalitieteen asiantuntija (Pere 2014; Hämäläinen 2015). Omassa tutkimuksessani en hae näyttöä sille, mikä perhemuoto on lapselle paras ja mikä ei, vaan haen vastauksia siihen, miten vanhemmat, jotka ovat onnistuneet toteuttamaan vanhemmointinsa yhdessä ja sovussa, ovat toteuttaneet sen. Mitkä ovat niin sanotun onnistuneen yhteistyön tunnistettavia tekijöitä ja ovatko ne löydettävissä.

Jouko Kiisken väitöskirjassa *Avioero suomalaisen miehen kokemana* (2012) tuodaan esille miehen heikko asema avioeroissa. Yhtenä syynä nähdään lainsoveltamisen vinoutumat äitien hyväksi. Isien syrjäyttäminen ja syrjäytyminen avioerojen yhteydessä tuottaa monenlaista pahoinvointia. (Kiiski 2012.) Kiisken näkökohtia on sittemmin kyseenalaistettu (Kääriäinen 2015; Vasantola & Vihavainen 2016; HS A6-A7). Näen, että yhteisvanhemmuuden tutkiminen mahdollistaa havainnoida myös niitä tekijöitä, jotka estävät toisen vanhemman syrjäytymisen vanhemmuudesta (Linnavuori 2007, 16). Karttunen puhuu kolmen edun ja intressitahon ristiriidan sulamisesta. Vanhempien aito neuvotteluyhteys ja yhteistoiminta edesauttaa myös lapsen suojaamista siinä mielessä, ettei hänelle aukene mahdollisuutta pelata vanhempien välissä. Yhteistyö edesauttaa lasta myös niin, ettei ero aiheuta lapsessa pelkoa lähisuhteiden menetyksestä (Karttunen 2010, 58, 92, 100).

Tiina Hokkanen on väitöskirjassaan *Äitinä ja isänä eron jälkeen* tutkinut eron jälkeistä yhteishuoltajavanhemmuutta arjen kokemuksena. Hän mainitsee tutkimusraportissaan *yhteisvanhemmuus* -käsitteen, mutta ei määrittele käsitettä sen tarkemmin. Hokkanen liittää käsitteen yhteisvanhemmuus lasten vuoroasumiseen eli kahdessa kodissa tapahtuvaan vanhemmuuteen, mutta näyttää siltä että ilmeisen toimiva käsite on lipasahtanut pari kertaa Hokkasen tekstiin ilman sen tarkempaa sisällöllistä analysointia (Hokkanen 2005, 101).

Hokkasen väitöstutkimus tulee lähelle omaa tutkimusorientaatiotani, mutta se keskittyy selvittämään yhteishuoltajuuden tilannetta taustoittaen sen analyysillä avioliitto- ja perhekäsityksistä ja vanhempien eroprosessista. Oma suppeampi tutkimukseni pyrkii poimimaan esiin vanhempien yhteistoimintaa ja yhteisen vastuun kantamista lapsista yhteishuoltotilanteissa. Hokkanen mainitsee valinneensa haastateltavansa juridisen, muodollisen yhteishuoltajuuskäsitteen pohjalta (Hokkanen 2005, 11). Omassa tutkimuksessani asetan haastateltavieni valintakriteeriksi vanhempien yhteistoiminnan ja vielä lisäksi toimivaksi koetun yhteisen vastuun kantamisen lapsista yhteishuoltajuustilanteissa, näin ollen tämän tutkimuksen kriteeri on sisällöllinen.

Hokkasen tutkimuksessa on haastateltu perheiden vanhempia ja keskiössä on lapsiperheen arki. Omassa tutkimuksessa selvitän yhteisvanhemmuuden rakentumista ja toteutumista yhteishuoltajuusperheiden arjessa. Näen tämän

liittymisenä Hokkasen esittelemään tutkimusorientaatioon, jossa perhettä lähestytään perhekäytänteiden kautta (Hokkanen 2005, 19; tästä myös Smart & Neale 1999, 73). Tutkimukseni teemahaastattelun teemat toistavat samoja kysymyksiä kuin Hokkasen kysymysrungossa, mutta osa sisällöistä purkautuu omassa tutkimuksessani lomakekysymyksissä. Toisaalta taas Hokkanen on pyytänyt vanhempia kirjoittamaan omista kokemuksistaan. Näihin kirjoitelmasisältöihin rinnastuu oman tutkimukseni haastattelusisällöt.

2.2.1 Tämän tutkimuksen kannalta keskeisimpien tutkimusten näkökulmavalinnat

Hokkanen pyrkii kartoittamaan yhteistyövanhemmointia arjen toteutumana ja hänen aineistonsa muodostavat vanhempien teemahaastattelut. Viitekehysten osalta Hokkanen nojautuu *konstruktionismiin, fenomenologiaan ja hermeneutiikkaan* (mt. 39-41).

Nina Kauppinen (2013) on tutkinut perheiden kokemuksia onnistumisistaan erossa: "Narratiivisen tutkimukseni tavoitteena ja keskeisenä tutkimustehtävänä on kuvata onnistuneen yhteistyön avio- ja avoeroja. Onnistuneisuudella tarkoitan sitä, että eronneet vanhemmat ovat pystyneet tekemään hyvää yhteistyötä lasten asioissa lapsen etu huomioiden eli ajatellen asioita lapsen parhaan näkökulmasta" (mt. 41).

Kauppinen liittyy tutkimuksensa viitekehyksessä myös konstruktionismiin ja sosiaaliseen konstruktionismiin (mt. 36-41). Kauppinen tutkii melko tuoreita eroperheitä, näin vanhemmoinnin kuvaus painottuu vanhan ja uuden perhemuodostelman siirtymävaiheen jälkeisen ajan kuvaukseen. Kauppinen toteaa oman aineistonsa pohjalta erilaisia tekijöitä, jotka edistävät hyvää onnistunutta yhteistyötä eroperheiden *yhteistyövanhemmuudessa*. Näitä löytöjään Kauppinen vahvistaa muissa tutkimuksissa esiin nostetuilla tuloksilla hyvän yhteistyön tekijöistä. Kauppinen tutkimus sisältää runsaasti pohdintaa parisuhteen eroprosessista. Kauppinen tutkimuslöydökset hyvän yhteistyön rakentumisesta ovat osin rinnakkaisia omassa tutkimuksessani käyttämäni yhteistoiminnan teoreettisen kuvauksen kanssa. (Kauppinen 2013, 88-93, 143-157.)

Linnavuori selvittää lasten kokemuksia vuoroasumisesta. Haastateltavina ovat lapset, ja näin haastattelun toteutus ja tiedonkeruu on melko erilainen kuin Kauppisella ja Hokkasella. Osa Linnavuoren haastateltavista tulee tiivistä yhteistyötä toteuttavista perheistä. Tältä osin Linnavuoren tutkimus valaisee lasten kautta myös vanhempien tiiviissä yhteistyössä toteuttamaa vanhemmointia (mt. 158). Linnavuoren tutkimuksessa on kiinnostavaa myös se, että hän kiinnittää huomiota lasten lähiverkostoihin. Linnavuori antaa äänen lapsille, jotka ovat kokeneet vanhempien eron ja yhteishuoltajuuden. Linnavuoren tutkimus antaa hyvän peilin tarkastella samaa aihetta, vanhempien yhteistyötä, kun tässä tutkimuksessa samaa aihetta käsitellään vanhempien näkökulmasta. Linnavuori pyrkii rakentamaan kokonaiskuvaa vuoroasuvien lasten hyvinvointiin vaikuttavista kielteisistä ja myönteisistä tekijöistä. Yksi keskeinen tekijä näistä on vanhempien sujuva yhteistoiminta. (Linnavuori 2007, 156-157, 114-122.)

Broberg tutkii lasten hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä uusperhemuodostelmissa. Hänen tutkimuksellinen lähestymistapansa on systeemiteoreettinen ja dynaaminen ja Broberg toteuttaa aineistonkeruun sekä aikuisia haastatteleamalla että lomakekyselyllä (Broberg 2010, 20-25). Myös omassa tutkimuksessani pyrin huomioimaan perheen sekä dynaamisena, käytänteinä ja toimintana että rakenteina. Broberg kuvailee erilaisia uusperheitä jakaen perheet *ydinperhe*-, *suurperhe*-, *parisuhde*- tyyppisiin uusperheisiin (Broberg 2010, 188).

2.2.2 Liittyminen kriittiseen perhetutkimukseen ja voimavaraistavaan erotutkimukseen

Keskityn omassa tutkimuksessani vanhemmuuteen yhteishuoltajien yhteistoimintana. Tämä tarkoittaa, että toimijuudelle tulee olla myös tilaa. Näen vanhemmuustoimijuuden tutkimusasetelmassani niin, että se mahdollistuu lähinnä niissä perheissä, missä perhekäsitys on avara, jota lähimmäksi Brobergin perhemalleista tulee suurperhe. Muissa Brobergin malleissa ei vanhemmuustoimijuudelle jää vastaavaa tilaa toteuttamiseen. Uuden perheen täytyy sallia välillä tiiviskin yhteistoimijuus entisten puolisoitten välille, mikäli puhutaan yhteisestä vastuunkannosta nimenomaan lasten omien vanhempien kesken. Tämä

kurottuu ja toteutuu ulos ydinperheestä tai parisuhdemallin mukaisesta asetelmasta. Joustava ja avara perhekäsitys tulee myös lapsen suhteiden säilymistä ja varjelemista entisissä tutuissa verkostoissa, minkä nähdään yleisesti tulevan lapsen turvallista kehitystä. Toisaalta näkökulmani avautuu, toisin kuin Brobergilla, lapsen perheen kuvaamisena. Haastattelemani vanhemmat hahmottelevat kysymysteni suuntaisesti perhettä lapsen kannalta. Näin yhteisvanhemmoinnin näkökulmasta perhe muotoutuu erilaiseksi. Perheen hahmottumiseen vaikuttaa, nähdäänkö perhe ensisijaisesti lapsen perheenä ja lapsen kuulumisena omaan kokonaiseen perheeseen ja sen tukemisena, vaiko vanhempien parisuhteen kautta määrittyvänä perheenä. (Ritala-Koskinen 2001, 207; Castrén & Högbäck 2014.)

Vaikka tutkimukseni on vanhempien yhteistoiminnan sisällölliseen tarkasteluun keskittyvä, haluan tuoda esiin myös näkökohtia Sanna Koulun juridiikan alan väitöskirjasta *Lapsen huolto ja tapaamissopimukset* (2014). Koulu käyttää puheenvuoron siitä, ettei lasten huolehtimisesta voida päättää lakituvisia. Hän viittaa samoihin ongelmiin kuin Karttunen. Koulu puhuu sopimuksellisuuden heikoista mahdollisuuksista tuottaa hyvää tulosta vanhempien yhteistyön sisällöiksi. Ei ole niin, että hyvänä sopimustuloksena nähdään yksin riidattomuus. Riittää välttääkseen vanhemmat saattavat matemaattisesti jakaa lapsesta huolehtimisesta kahteen osaan. Hyvään vanhemmointiin tämän rinnalle tarvitaan joustavuutta turvaamaan neuvotteluyhteys (Karttunen 2010, 91,97,155). Sanna Koulu perää muiden ammattikuntien apua vanhemmuuskysymyksiin yhteishuoltajuustilanteissa ja tuo myös esiin vallankäytön problematiikan ja sen toimijuutta kaventavat seuraukset. (Koulu 2014, 372, 393-396, 403.)

Eron yhteinen suunnittelu edellyttää tietoista päätöstä ja sitoutumista toiminnan suuntaan, yhteinen vastuu lapsesta edellyttää subjektiivista ja aktiivista päämääräsuuntautunutta toimijuutta, jaettua intressiä ja päämäärää. Useissa tutkimuksissa toistuvat samat keskeiset teemat. Vanhemmuutta ei voi toteuttaa ilman riittävää vanhempien välistä vuorovaikutusta, harkintaa, tietoista päätöstä ja neuvotteluja. (Kääriäinen 2008, 115; Hokkanen 2005, 172; Kauppinen 2013, 135.) Informaation eli tiedon saaminen lapsesta suuntaa toimintaa ja on edellytys toimijuudelle (Hallamaa 2013, 5-16). Aino Kääriäinen toteaa, että parisuhteen

päättymisen haastaa vanhemman tulemaan uudella tavalla tietoiseksi vanhemmuudestaan (Kääriäinen 2008, 112). (Smart & Neale 1999, 135.)

Uusi *voimavaraistava erotutkimus* nostaa esiin myös eron positiivisia kokemuksia lasten kertomuksissa (Flowerdew & Neale 2003; Kelly 2003; Hetherington 2003). Tutkijoilla on halua identifioida uudelleen muotoutuvien perheiden lapset muulla tavalla kuin nimeämällä heitä *avioerolapsiksi*, mutta tämä ei tunnu aina olevan mahdollista kuin teoreettisella tasolla (Hokkanen 2005, 102-105; Linnavuori 2007, 19; Kauppinen 2013, 27). Avioerolapsi on leimaava ja identiteettiä kaventava käsite ja heijastaa ajatusta, että lapselta on jotain pois, eikä ajatukseen, että lapselle on tullut jotain lisää.

Kauppinen ja tutkimuksessa on alusta asti selkeästi haettu eron positiivisia ja voimavaraistavia tekijöitä lapsen kannalta (Kauppinen 2013, 25-27). Kauppinen tutkimus liittyy tutkimussuuntaan, joka näkee eron myös voimavaraistavasta näkökulmasta. Hän kuvaa ja mallintaa uusperheitä jaotellen perheet *asiallisen-tiiviin- ja saumattoman yhteistyön* perheiksi. Kauppinen tulee lähelle omaa tutkimusintressiäni, lapsilähtöistä yhteishuoltajavanhempien yhteistoiminnan tutkimista.

Kauppinen muotoilee: "Parhaan asumismuodon ja tapaamisten laajuuden päättäminen ei ole vanhemmille helppo asia. Kaikissa ratkaisuissa on mietittävä asiaa yksilöllisesti kunkin lapsen parhaan näkökulmasta vanhempien välisen yhteistyön laadun rajoissa. Yleisistä normeista poikkeavat lapsilähtöiset joustavat ratkaisut ovat toivottavasti tulleet jäädäkseen." (Kauppinen 2013, 155.)

Yleisistä normeista poikkeavat rohkeat ratkaisut tarvitsevat vahvistuakseen yleisistä normeista poikkeavia perhe-elämän ratkaisuja ja tutkimuksia, joka suuntautuvat etsimään yleisistä normeista poikkeavia perhe-elämän toimivia toteutuksia. Tutkimuksellista etsintää kannattaa harrastaa siis muustakin suunnasta kuin lähestyä eroperheitä eroperheinä, eroprosessiperheinä, ydinperheiden varjoina ja lapsia erolapsina. Tähän suuntaan näen omaa tutkimustani ajatellen erityisesti Kauppinen, Hokkasen ja Linnavuoren tutkimusten houkuttelevan ja aukaisevan väylää ja näillä avauksillaan näen heidän liittyvän osin myös edellä mainittuun *voimavaraistavaan tutkimusnäkökulmaan ja kriittiseen perhetutkimukseen*.

Rakennan tutkimuksellani toimivan yhteisvanhemmuuden kriteeristön. Malli jäsentää ja kuvaa yhteisvanhemmuutta eli vanhempien yhteistoimintaa.

Yhteisvanhemmuuden mallinnus ei tarkoita luopumista dynaamisesta perhekäsityksestä. Mallinnuksen tarkoitus on olla selkeä, mutta samalla joustava tapa hahmottaa periaatteita ja kriteereitä, jotka ovat välttämättömiä vanhempien aidon yhteistoiminnan toteuttamiseksi. Dynaamisuutta ja joustavuutta pyrin varjelemaan käsitteellistämällä ja jäsentämällä ilmiötä riittävän abstraktilla tasolla ja toisaalta tarkastelemalla käytännön kuvausten kautta, miten yhteisvanhemmuutta arjen kontekstissa on toteutettu ja toteutetaan.

2.3 Käsitteet ja viitekehys

Edellä kuvasin kuinka lasten huoltamisesta ja huolenpidosta tilanteissa, missä vanhemmat eivät ole keskenään parisuhteessa, on ollut suomenkielessä käytössä erilaisia termejä. *Yhteistyövanhemmuus* on vakiintunut jo jonkin verran käsittämään ja kuvaamaan vanhempien sovussa tapahtuvaa yhteishuoltajuutta eli yhteistoimintaa eroperheissä (Eroneuvo 2015; Kauppinen 2013, 7). Toinen sisällöllisesti lähelle tuleva käsite on *kasvatuskumppanuus*, vaikka sitä käytetään usein ammattilaisten kasvatuskumppanuudesta suhteessa perheeseen (Könönen 2007; Kekkonen 2012).

Oma käsitevalintani kuvaamaan vanhemmuutta yhteistoimintana on *yhteisvanhemmuus*. Käsitteenä yhteisvanhemmuus on mielestäni riittävä (vrt. yhteistyövanhemmuus) ja kuvaa hyvin sisältöään. Yhteisvanhemmuus on verbi, joka sisältää toiminnan päämäärän: vanhemmuuden yhdessä lapsen hyvän päämäärän saavuttamiseksi.

Yhteishuoltajuus on juridinen, muodollinen termi, eikä kerro vanhemmuuden laadusta tai sisällöistä kuin niukasti. Yhteishuoltajuus -sopimus kuvaa vanhempien velvollisuuksia, asemaa lapselle ja lapsen oikeudellista asemaa vanhempiensa huollettavana (Laki lasten huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983/361, 1-2§).

Yhteisvanhemmuus edellyttää yhteistoimintaa. Tämä yhteistoiminta ei ole mahdollista, elleivät molemmat lapsen vanhemmat miellä itseään toimijoiksi. Pelkkä vanhempana oleminen, tai sopimuksen laatiminen ei vielä ole vanhempana

toimimista käytännön arjessa. Yhteishuoltajuudessa on kyse joskus pelkästä lain noudattamisesta ja lapsen etujen suojelemisesta sopimuksellisesti.

Yhteisvanhemmoinnissa pyritään lapsen hyvään vanhempien luottamuksellisessa relaatiassa, yhdessä toimien lapsen hyvän toteuttamiseksi. Lähtökohtana ei ole sopimuksen noudattaminen vaan päämääräorientoitunut aktiivinen toiminta.

Yhteisvanhemmointi kuvaa lapsesta huolehtimista toimijuutena.

Yhteisvanhemmoinnissa lapsesta huolehtiminen on jatkuva prosessi ei uusi jäykkä instituutio. Yhteisvanhemmoinnin tekijät ja määrittely ei ole palautettavissa lakiteksteihin tai normatiivisiin jäykkiin kuvauksiin perheestä (Smart & Neale 1999, 197-199.). Avaan ja tarkennan yhteisvanhemmoinnin käsitettä lisää luvuissa 2.3.2 - 2.3.4.

2.3.1 Lapsen etu ja lapsen hyvä

Sosiaalitieteellisessä tutkimuksessa ja sosiaalityön käytännössä, esimerkiksi lastensuojelutyössä paneudutaan usein *lapsen edun* ja *lapsen riittävän huolenpidon* problematiikkaan. Lapsen riittävä huolenpito määrittyy kriteeriksi, kun joudutaan puuttumaan perheen vanhemmointiin. Puuttumistilanteissa kehykset määrittää lainsäädäntö. Interventiotilanteissa lapsen etu määrittyy kulttuurisesti ja asiantuntijalähtöisesti. Tutkimuksissa on osoitettu myös, että riittävän huolenpidon kriteeristö määrittyy erilaiseksi vanhemman sukupuolen mukaan. (Hautanen 2010, 13; Hiitola 2015, 38-39, 252-254; Hokkanen 2005, 25-31; Kurki-Suonio 1999, 1-2.)

Myös yhteishuoltajuuteen liittyvissä tutkimuksissa puhutaan lapsen *edusta* ja *huolenpidosta* (Hautanen 2010, 13, 17-23; Hokkanen 2005, 25, 87; Kauppinen 2013, 88,132, 137-139; Linnavuori 2007, 41-42). Hiitolan mukaan asiantuntijoiden arvioidessa lapsen etua, arviointi tehdään perhetyön tiedon ja lasta koskevan psykososiaalisen tiedon pohjalta (Hiitola, 27-43). Lapsen riittävän huolenpidon kriteeristö perustuu psykologiseen, kasvatustieteelliseen ja teoreettiseen asiantuntijuuteen. Perheen ulkopuolelta tulevan psykososiaalinen asiantuntijuustieto on kytköksissä hallintaan, toisin sanoen kontrolliin. (Hiitola 2015, 44-52; Yesilova 2007, 58-63; Eräranta 2007, 93-97).

Koska tutkin vanhempien sovussa toteutettua yhteishuoltajuutta, en paneudu tutkimuksessani erilaisten etujen arviointiin tai vastakkainasetteluihin, vaan lähtökohtani on, että lapsen etu on myös molempien vanhempien intressi ja näin ollen myös etu ja se on myös lapsen hyvä. Lapsen etu -käsiteparin sijasta käytän käsiteparia *lapsen hyvä*. Tämä valintani perustuu tutkimusasetelmaani ja sen teoreettiseen viitekehykseen, toimijuuteen ja yhteistoimintaan.

Toimijuus edellyttää näkemystä siitä, mitä toiminnalla tavoitellaan. Vanhemmointi on toimintaa, jonka päämäärä on lapsen hyvä. Yhteishuoltajavanhemmat asettavat yhdessä näkemystensä mukaisen lapsen hyvän päämääräkseen ja neuvottelevat ja sopivat keinoista sen tavoittelemiseksi. Tämä ei ole lähtökohtaisesti vastakkaista tai eri asia, mitä kulttuurisesti, kehityopsykologisesti, asiantuntijuuslähtöisesti tai lainsäädännöllisesti nähdään lapsen etuna, lapsen riittävänä huolenpitona tai lapsen hyvänä. Vanhemmat asettavat kriteeristön kulttuurimme ja yhteiskuntamme kehyksissä ja orientoimana. Vanhemmat poimivat uskomuksensa kokemuksistaan, omilta vanhemmiltaan, omasta lapsuudestaan, koulutuksestaan, yleissivistyksestä, kirjallisuudesta ja mediasta.

Vaikka lasta koskevan psykososiaalisen tiedon nähtäisiin olevan asiantuntijoilla (Hiitola 2015, 47-39), on sosiaalityön tutkimus ja käytäntö sidottu eettiseen orientaatioon, missä ei asetuta tietämään ulkopuolelta perheen sisäisiä tilanteita tai lapsen asioita. Tämän arviointi pyritään toteuttamaan kuulemalla perheen jäseniä ja lasta. Vanhempien ero ei ole peruste hyvän vanhemmuuden horjuttamiseen kyseenalaistamalla kykyä hyvään vanhemmointiin eroperheissä sen enempää kuin muissakaan erilaisissa perheissä. Tällä tutkimusnäkökulmallani liityn *kriittiseen perhetutkimukseen*. (Hiitola 2015, 20-21, 36-38. Linnavuori 2007, 9.) Pohdinnastani heijastuu myös huoli vallankäytöstä vanhempien ohi sekä kontrollista lapsen edun vastaisesti. Lain suoja perheille viranomaisista ja asiantuntijuuksista tarkoittaa toisinaan myös suojaa lapselle. Tällä pohdinnallani en kuitenkaan viittaa enkä tutkimuksellisesti liity viranomaiskriittiseen liikehdintään, josta Hiitola mainitsee väitöskirjassaan (Hiitola 2015, 25). (Talentia 2013, 14-15.)

Käsitteitä lapsen etu, lapsen hyvä ja lapsesta huolehtiminen ei ole tarvetta problematisoida silloin, kun se ei palvele tutkimuksellisia tavoitteita. Toimijuus ja subjektiuus tarkoittaa perheiden kykyä arvioida puutteitaan lapsesta huolehtimisen

kysymyksissä ja muuttaa toimintaansa havaintojen pohjalta. Vanhemmat itse reflektoivat, mikä edistää päämäärää, lapsen hyvää. Tämä liittyy omaan tutkimukselliseen päämäärääni: kuulla ja kuunnella vanhempien toimijuutta, joka on aina samalla myös kannanottoa lapsen hyvään. Linnavuori puhuu vanhempien moraalista neuvottelusta lastenkasvatuksessa (Linnavuori 2007, 15).

Sovussa yhteistyötä toteuttavat vanhemmat, niin kuin kaikki vanhemmat, elävät keskellä psykososiaalista tietotaito-osaamista yhteiskunnassamme ja ammentavat siitä eväitä omaan vanhemmointiinsa. Erovanhemmat, jotka joutuvat tietoisesti rakentamaan omaa vanhemmuuttaan suhteessa lapseensa, joutuvat ottamaan kantaa myös kasvatuskysymyksiin entistä tietoisemmin. Käytännössä vanhempien näkemys lapsen hyvästä on sisäkkäistä yhteiskunnan ja kulttuurisen näkemyksen kanssa lapsen hyvästä silloin kuin perhe ei konfliktoidu ympäristönsä kanssa lapsesta huolehtimisessaan.

Linnavuori (2007), Kauppinen (2013) ja Hokkanen (2005) käyvät laajaa reflektiota siitä, mitä tutkimuksissa ja niistä nousevissa asiantuntijuustiedoissa nähdään palvelevan lapsen etua. Monissa kohdin he suhtautuvat kriittisesti aikaisempaan tutkimukseen ja tietoon. Samalla he konfrontoivat ja arvioivat lapsen edun toteutumista aikaisemman tiedon pohjalta. Vanhemmille ja lapsille pyritään antamaan oma ääni. Heidän pohdinnoistaan käy ilmi, että vertailukohta ankkuroituu edelleen usein ydinperheideologiaan ja sitä heijastelevaan psykososiaaliseen asiantuntijatietoon. Kauppinen ja Linnavuori toteavatkin, että muunlaista tutkimuksellista materiaalia uusperheistä ja erilaisista perheratkaisuista tarvitaan lisää. Myös Anna Moring tuo väitöskirjassaan *Oudot perheet* esiin kuinka normeista poikkeavat perheet pyritään määrittelemään vallitsevista normeista käsin, etteivät erilaiset perheet häiritsisi yhteiskunnallista järjestystä (Moring 2013, 178). (Nätkin, 2008.)

Pyrkimykseni pyristellä irti vallitsevasta normista käsin orientoitumisesta ohjaa myös tutkimuksellisia valintojani. Käsiteparin *lapsen hyvä* valinta ja sen käytön perustelu selkiytyy seuraavissa alaluvuissa, joissa tarkastelen yhteistoiminnan käsitettä ja teoriaa sekä siihen perustuvaa yhteisvanhemmuuden määritelmää. Jatkossa käytän samaa tarkoittaen rinnakkain käsitteitä lapsen hyvinvointi ja lapsen hyvä.

2.3.2 Yhteistoiminnan teoria

Erotan vanhemmuuden alueella yhteishuoltajavanhempien yhteistoiminnan omaksi tarkastelukohteeksi. Käytän tässä apunani Jaana Hallamaan *yhteistoiminnan teoriaa* (Hallamaa 2013 ja 2014). Keskityn siihen, mitkä tekijät ovat niitä, jotka ovat yhteisvanhemmuuden edellytyksiä, ja mitkä tekijät kietoutuvat yhteishuoltajavanhempien yhteistoiminnan eli yhteisvanhemmuuden rakentumiseen.

Yhteistoiminnan määrittelyn pohjaan systemaattiseen analyysiin, käsiteanalyysiin ja praktiseen syllogismiin. Käsiteanalyysia harrastetaan kaikissa tieteellisissä tutkimuksissa kun määritellään joidenkin termien ja keskeisten käsitteiden merkitystä. Sosiaalietiikassa käsiteanalyysi on vakiintunut metodi, jolla pureudutaan vielä hieman syvemmälle käsitteiden ja niiden merkitysten maailmaan. Käsitteet pyritään kuvaamaan tyhjentävästi ja loogisesti ristiriidattomasti, toisin sanoen tarkkarajaisesti ja sisällöllisesti eksaktisti. Esimerkiksi Hallamaan yhteistoiminnan teoria kuvaa sitä, mitkä ovat yhteistoiminnan välttämättömät ehdot. Ilman jokaisen ehdon täyttymistä ei voi puhua yhteistoiminnasta sanan varsinaisessa merkityksessä. (Jolkkonen 2007, 12-16; Niemelä 2016.)

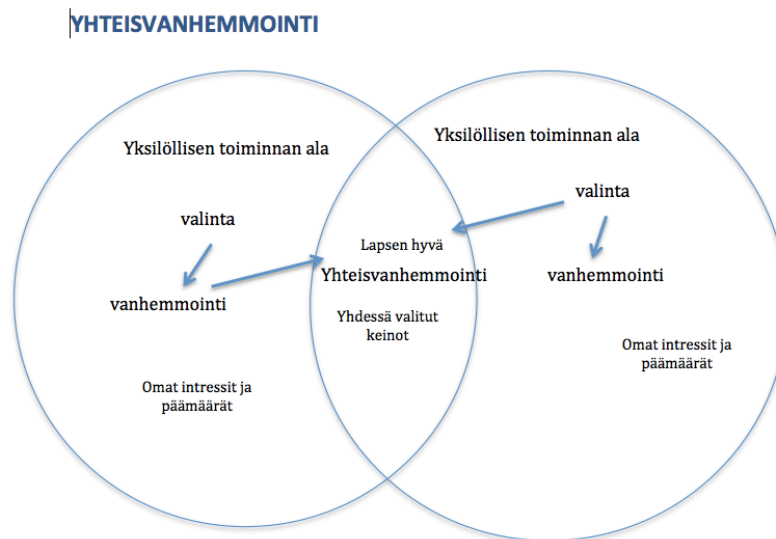
Hallamaan mukaan teon kriteerit ovat 1) *intentionaalisuusehto*, 2) *rationaalisuusehto* ja 3) *kyvykkyusehto*. Tämä tarkoittaa: 1) Yksilötoimija eli subjekti kykenee asettamaan päämäärän ja kykenee perustelemaan toimintansa mielekkyyden. Vanhemmuudessa tämä tarkoittaa, että vanhempi intentoi lapsen hyvää vanhemmuudessaan lasta. 2) Yksilö ymmärtää kausaalisuhteita, osaa arvioida tapahtumien yhteyksiä ja vaikutuksia. Eli vanhempi osaa ja ymmärtää ottaa huomioon kaikki ne tekijät, jotka vaikuttavat lapsen hyvään ja kykenee hahmottamaan oman toimintansa yhteyden tähän. 3) Yksilö kykenee toiminnallaan tavoittelemaan asettamiaan päämääriä. Yksilö mieltää itsensä toimijaksi, joka voi saada aikaan muutoksen, hän hahmottaa ulkomaailman ja toimintansa suhdetta ja toimintansa vaikutuksia ympäristöön. Vanhempi hahmottaa oman osuutensa lapsen hyvän tuottajana.

Yksilötoimija on vastuullinen toimija, kun hän kykenee asettamaan itselleen päämääriä, hän ryhtyy toimimaan niiden suuntaisesti, ja hän ymmärtää, millä välineillä hän saa aikaan muutoksia, miten hän saavuttaa intenttoimansa päämäärän.

Toimintaa ohjaavia sisäisiä tekijöitä ovat: *motivaatio, uskomukset, emotionit, tieto, päämäärä, intressit*. (Hallamaa 2013, 5-16.)

Yhteistoiminta rakentuu kahden toimijan väliseksi yhteiseksi toimijuudeksi. Tämä edellyttää *jaettua päämäärää* ja *jaettua intressiä* (Hallamaa 2013, 35-38; 2014, 14). Näin yhteistoimijat toimivat saman suuntaisesti sillä yhteistoiminnan alalla (alueella), joka on jaetun päämäärän saavuttamiseksi välttämätöntä. Yhteistoiminta edellyttää samalla, että molempien yksilötoimijuuden ala ei kavennu niin, etteikö molemmat olisi tilanteessa edelleen toimijoita, subjekteja.

Yhteisvanhemmoinnissa yhteistoiminta perustuu aidosti jaettuun intressiin ja päämäärään, ei kummankaan toiselleen asettamaan tai ulkopuolelta asetettuun päämäärään. Yhteisvanhemmoinnissa tämä merkitsee, että vanhemmat ovat valinneet yksilöllisesti molemmat tahoillaan omaksi päämääräkseen lapsen hyvän. Molempien vanhempien näkemys on, että tätä hyvää he voivat edistää parhaiten yhteisvanhemmoimalla lasta. Yhteisvanhemmointi on keino saavuttaa lapsen hyvä. Yhteisvanhemmoinnissa on pääosin kysymys ryhmäsuuntautuneesta minä -tilaisesta toiminnasta, jota sitoo yhteen kaksisuuntainen luottamussuhde (Hallamaa 2013, 47, 57-58).

Kuva 1: Yhteishuoltajavanhempien yhteistoiminnan ala.

Kuvassa on havainnollistettu yhteistoiminnan alan rajautumista jollekin alueelle. Jotta toimija on vastuussa toiminnastaan täytyy toimijuuden kriteereiden täytyä

myös yhteistoiminnassa. Yksilö on vapaa valitsemaan ja intentoi omaa valitsemaansa päämäärää eikä päämäärää tai sen saavuttamisen keinoja ole saneltu hänelle ulkopuolelta. Yhteisvanhemmoinnissa vanhemmat ovat itsenäisesti tahoillaan valinneet saman päämäärän ja saman keinon: yhteisvanhemmoinnin. Päämäärä on lapsen hyvä, jonka saavuttamisen parhaaksi keinoksi omassa tilanteessa nähdään olevan yhteisvanhemmoinnin.

Luottamuksen rajattu ala

Hallamaan teoriaesityksessä *kaksisuuntainen luottamus* ei tarkoita kaiken kattavaa luottamista toiseen ihmiseen, vaan luottamista tiettyä asiaa (päämäärän tavoittelua ja siihen liittyvää toimintaa) koskien. Tästä Hallamaa käyttää ilmausta *luottamuksen ala*. Yhteisvanhemmoinnissa vanhemmat luottavat toisiinsa vanhempina lapselleen sekä toisiinsa kyvykkäinä yhteistoimijoina lapsensa hyvän edistämiseksi. (Hallamaa 2014, 57-58.)

Luottamuksen ala voi rajoittua myös toisen vanhemman vanhemmointiin, mutta ei yhteistoimintaan. Tällöin vanhemmointi ei tapahdu yhteisvanhemmointina, joka edellyttää jatkuvaa dialogista suhdetta toiseen vanhempaan vaan esimerkiksi yhteishuoltajuutena ja toisen vanhemman etähuoltajuutena, jonka kanssa ei ole vastaavaa vuorovaikutusta kuin yhteisvanhemmilla keskenään.

Hallamaan yhteistoiminnan kuvaukset osuvat yhteen monissa kohden sen kanssa, miten vanhempien onnistunutta yhteistyövanhemmuutta kuvataan alan tutkimuksissa, oppaissa ja kirjallisuudessa. Esimerkiksi Nina Kauppisen kuvaukset asiallisen, tiiviin ja saumattoman yhteistyön malleista ovat rinnakkaisia Hallamaan määrittelylle erilaisista yhteistoiminnan muodoista (Kauppinen 2013, 89-93; Hallamaa 2013, 29-49). Hallamaan teoria osuu yhteen myös Kauppisen kuvausten kanssa hyvästä yhteistyöstä toimijuutena. Kauppisen mukaan onnistuneen vanhemmointiyhteistyön edellytyksiä ovat päätös päämäärään sitoutumisesta, dialogisuus ympäristön kanssa, yhteistoiminnan (luottamuksen) ala ja rajat (Kauppinen 2013, 88-89).

Luottamuksen alan ja rajan hahmottamisella on yhteys roolien muutokseen vanhempien kahden välisessä suhteessa. Entisten puolisoitten on hahmotettava

toisensa ja perheensä eri tavoin kuin aikaisemmin (Broberg 2010, 22; Kauppinen 2013, 91). Luottamuksen alan ja rajan hahmottaminen voi vapauttaa tarkastelemaan vanhempien keskinäisen luottamussuhteen rakentumista tehtävälähtöisesti. Yhteinen tehtävä on lapsesta huolehtiminen. Luottaminen vanhempana on eri asia kuin luottaminen puolisona.

2.3.3 Yhteistoiminta ja GIRFEC -malli

Edellä selvitin käsitettä lapsen hyvä. Tässä alaluvussa selvitän lapsen hyvinvoinnin edistämiseen Skotlannissa kehitettyä yhteistoiminnan mallia, joka on tarkoitettu lasten kanssa työskentelevien käyttöön. Mallin rakentaminen on tapahtunut laajana yhteistyönä, jossa on hyödynnetty eri ammattialojen- sekä eri tieteenalojen osaamista ja asiantuntijuutta. Mallilla on tarkoitus parantaa eri toimijoiden yhteistyötä ja näin edistää lasten ja lasten perheiden hyvinvointia. Mallissa jäsennellään lapsen hyvän mukaisen yhteistoiminnan ydinperiaatteita (core components). (A Guide to Implementing GIRFEC 2010, 48; A guide to GIRFEC 2012, 27; A guide to GIRFEC 2012; Aldgate 2007; 2008.)

GIRFEC -mallissa lapsen hyvinvoinnin kahdeksan kriteeriä ovat: 1) turva ja turvallisuus, 2) aktiivisuus (mahdollisuus aktiivisuuteen) 3) terveys 4) hoiva ja huolenpito (kasvatus, henkinen ja aineellinen ravinto) 5) persoonallinen kasvu, toteutuminen, kehittyminen ja saavutukset 6) kunnioitus 7) vastuullisuus 8) osallisuus ja kuuluminen. Mallissa tavoitteet on tiivistetty neljän otsikon alle: edistää yksilön kasvamista aktiivisesti osallistuvaksi ja yhteisössään vaikuttamaan kykeneväksi, itseluottamusta omaavaksi ja oppimaan kykeneväksi vastuulliseksi kansalaiseksi, (ks. liite 7). (GIRFEC Q & A for parents and families 2014, s 1; Getting it right for Every Child 2012, s 10.)

GIRFEC -mallin soveltaminen rakentuu ydinperiaatteiden varaan, jotka ohjaavat toimintaa ja jotka on tarkoitettu sovellettavaksi kaikissa olosuhteissa ja tilanteissa. Mallin keskeisenä arvona on kunnioittaa perheen ja lapsen omaa subjektiutta. Perheen ja lapsen tuottama tieto on keskeisessä roolissa tiedon tuottamisen prosessissa. (Aldgate 2007; 2008.)

Core components

Getting it right for every child is founded on ten core components which can be applied in any setting and in any circumstance.

1. A focus on improving outcomes for children, young people and their families based on a shared understanding of wellbeing
2. A common approach to gaining consent and to sharing information where appropriate
3. An integral role for children, young people and families in assessment, planning and intervention
4. A co-ordinated and unified approach to identifying concerns, assessing needs, and agreeing actions and outcomes, based on the *Wellbeing Indicators*
5. Streamlined planning, assessment and decision-making processes that lead to the right help at the right time
6. Consistent high standards of co-operation, joint working and communication where more than one agency needs to be involved, locally and across Scotland
7. A *Named Person* for every child and young person, and a *Lead Professional* (where necessary) to co-ordinate and monitor multi-agency activity
8. Maximising the skilled workforce within universal services to address needs and risks as early as possible
9. A confident and competent workforce across all services for children, young people and their families
10. The capacity to share demographic, assessment, and planning information – including electronically – within and across agency boundaries

(Getting it Right for every Child 2012, 7.)

Poimin näistä toimintaa ohjaavista ydinperiaatteista seuraavan luettelon toimijuuden tukemisen ja yhteistoiminnan esiin nostamiseksi mallissa. GIRFEC -mallin ydinperiaatteita yhteistoiminnan ja toimijuuden näkökulmasta yleistettynä ja muokattuna ovat:

- jaettu ymmärrys siitä, mitä hyvinvointi tarkoittaa
- tiedon kulkemisen edistäminen, yhteinen vastuu riittävän ja tarpeellisen tiedon jakamisesta ja hankkimisesta (avoimuus)
- lasten ja perheiden keskeinen rooli toiminnassa, subjektiivisuus ja osallisuus omaan asiaan
- yhteisesti rakennettu tieto ja jaetut näkemykset tilanteesta ja toiminnasta tilanteittain hyvinvoinnin tavoittelemisen suuntaisesti
- hyvä suunnittelu arviointi ja valinta prosessissa oikea-aikaisten ja oikeiden tekojen saavuttamiseksi
- monenkeskeinen hyvä ja sujuva kommunikaatio ja yhteistyö
- nimetty vastuullinen henkilö, joka koordinoi ja pitää silmällä kokonaisuutta
- ennakointi ja optimointi

- osaaminen ja kompetenssi
- ammatillinen ja tieteellinen tieto, tiedon hyödyntäminen ja jakaminen toimijoiden kesken

Edellä esitetyn mukaisesti GIRFEC -mallin voin nähdä ytimeltään vastavuoroisena yhteistoimintana. Siinä on huomioitu sekä yksilön aktiivinen rooli (vastuu) sekä yksilötoiminta että vastavuoroinen yhteistoiminta ja näihin liittyvät tekijät.

Yhteistoiminnan tavoitteena on edistää ja hyödyttää lapsen hyvinvoinnin toteutumista. Lapsen etu, hyvä ja hyvinvointi on tavoitteena myös yhteisvanhemmoinnissa. Omassa tutkimuksessani yhteistoimintaa kuvataan mikrotasolla, mutta samat ydinperiaatteet "ovat voimassa" kaikkialla GIRFEC ohjelman omin sanoin: *"..ten core components which can be applied in any setting and in any circumstance"*.

2.3.4 Yhteisvanhemmoidsa -käsitteen teoreettinen hahmottuminen

Määrittelen yhteishuoltajien yhteistoiminnan edellisen pohjalta seuraavasti.

Yhteistoiminnan päämäärä on lapsen hyvä. Ymmärrys lapsen hyvästä on jaettu.

Tämä sopi yhteen Hallamaan mallin ajatuksen kanssa, että yhteistoiminta perustuu jaettuun päämäärään ja yhteiseen intressiin. Myös GIRFEC -mallin yhtenä ydinperiaatteena on jaettu ymmärrys hyvinvoinnista (ks. edellä: 1. ...based on a shared understanding of wellbeing).

Yhteistoimintaa toteuttavat vanhemmat luottavat toisiinsa lapsen vanhemmoinnissa. Ollakseen yhteisvanhemmoivia, he luottavat toisiinsa myös siinä mielessä, että he uskovat toisen vanhemman kykenevän yhteistoimintaan kanssaan ja heillä on halu ja kyky itsellä yhteistoimintaan toisen vanhemman kanssa. Tämä tarkoittaa yhteisvanhemmoinnin kriteeriä ja määrittää käsitteen sisällöllistä eroa yhteishuoltajuuteen. Yhteisvanhemmoinnin voi nähdä näin yhteishuoltajuuden yhtenä alakategoriana, tiiviin yhteistyön mallina (Kauppinen 2013, 88-93).

- *Yhteisvanhemmoidsa* on verbi, joka kuvaa yhteishuoltajien yhteistoimintaa. -
- Yhteisvanhemmoinnin yhteinen jaettu päämääränä on lapsen hyvä.
- Yhteisvanhemmointi on yksi keino päämäärän saavuttamiseksi.
- Yhteisvanhempien toimintaa suuntaa ja siihen vaikuttavat uskomukset, tieto, päämäärä, intressit, motivaatio, emotiot.

GIRFEC -mallin ja yhteistoiminnan teorian pohjalta tiivistäen yhteisvanhemmuinnin edellytyksiä, vanhempien yhteistoimintaa kuvaavia käsitteitä ovat:

- yhteinen tavoite (yhteistoiminnan jaettu päämäärä, lapsen hyvä)
- vastuu (intentionaalisuus, rationaalisuus, kyvykkyys),
- kunnioitus (toimijuudelle tilan antaminen ja mahdollistaminen)
- luottamus (voin vaikuttaa ja olla osallinen yhteistoimintaan)
- resurssit (aineelliset ja henkiset, tiedon hankinta ja hyödyntäminen)
- dialogisuus ja avoimuus (ajankohtaisen, tarpeellisen ja kohdennetun tiedon jakaminen ja vaihtaminen)

3 Tutkimuksen suorittaminen

3.1.1 Metodologiset valinnat ja teoria

Erovanhemmuus vaatii vanhemmilta enemmän aktiivisuutta kuin perinteinen ydinperhevanhemmuus, jota yhteiskunnan rakenteet tukevat. Ydinperhekuulttuuria pidetään edelleen usein itsestäänselvyytenä, missä vanhemmuinnin asemoituminen ei vaadi tietoista ponnistelua samalla tavalla kuin kulttuurisesti eri tavalla rakentuneissa perheissä. Vanhemmuuden säilyttäminen ja rakentuminen toimivaksi, silloin kun vanhemmat eivät elä parisuhteessa keskenään, vaatii vanhemmilta tietoisia valintoja ja tietoista sosiaalisesti taitavaa toimijuutta (Hokkanen 2005, 47).

Voimavaraistava erotutkimus ja kriittinen perhetutkimus haastavat tarkastelemaan perhettä muista näkökulmista kuin annettuna perinteisenä instituutiona. Keskiössä on huolenpito lapsista, jonka ympärille perhe muodostuu. Vanhemmat rakentavat toiminnallaan lapsen elämän tapahtumisen paikan, arjen rakenteet ja verkostot - toisin sanoen lapsen koko ympäristön. Tätä kautta hahmottuu lapsen perhe. Vanhempien tarjoamilla mahdollisuuksilla on tässä keskeinen rooli. (myös Castrén 2014, 152-163; Jallinoja, Hurme & Jokinen 2014, 244-246; Morgan 1996, 189–193.)

Pirjo Korvela ja Anna Rönkä (2014) tarjoavat artikkelissaan *Arkielämän näkökulma perheeseen* toiminnan teorian sovellusta arkielämän tutkimiseen. Heidän mukaansa toiminnan merkitystä perheiden arjessa ei voi sivuuttaa. Artikkelissa esitelty kulttuurihistoriallinen toiminnan teoria edustaa saman suuntaista lähestymistapaa

toimijuuden hahmottamiseen kuin käyttämäni yhteistoiminnan teoria. Toiminta on yhdessä toimimista jonkin päämäärän suuntaisesti.

Toimintaa tarkastelemalla on mahdollista havainnoida millä tavalla perheet ovat kehittäneet erilaisia ratkaisuja järjestääkseen ja sujuvoittaakseen arkeaan. Toiminta orientoituu aktiivisesti tilanteittain. Toiminnan kautta tarkastelu avaa mahdollisuuden havainnoida perhettä perheenä esimerkiksi vanhempien vaihtaessa toimimattomia käytänteitä uusiin. Tämänkaltaisen lähestymistapa auttaa hahmottamaan uudelleen muotoutumassa olevia perheitä ja havainnollistamaan mitä perhe on ilman ennakkoon määrittelyjä instituutionalisia käsityksiä perheestä. (Korvela & Rönkä 2014, 201-207; Castrén 2014, 155.)

Castrén valottaa artikkelissaan *Konfiguraationaalinen näkökulma perheeseen* (2014) kuinka teoreettisen lähestymistautan tulee antaa suuntaa tutkijan metodologisille valinnoille (mt. 161-166). Liityn tutkimuksellisesti voimavaraistavaan erotutkimukseen ja kriittiseen perhetutkimukseen. Orientoidun tarkastelemaan perhettä vanhempien toimijuudesta käsin. En näe perhettä valmiiksi määriteltynä, vaan näen perheen kurottuvan ulos perinteisestä institutionaalisesta perhekäsityksestä. Tämä vaikuttaa myös metodologisiin valintoihini. (Jallinoja 2014, 31-34; Castrén 2014, 139.)

Omaa aiheitani lähelle tulevissa tutkimuksissa on käytetty puolistrukturoitua teemahaastattelua (Hokkanen) ja narratiivisuuden ja kerronnallisuuden pohjalta nousevaa dialogista haastattelua (Kauppinen). Käytän tässä tutkimuksessa yhtenä aineistonkeruumenetelmänä puolistrukturoitua teemahaastattelua.

Lähestyn metodologisesti myös Sanna Laulaista, joka selvittää sosiaali- ja terveysalan alan väitöskirjassaan (2010), ”*Jos mittää et anna niin mittää et saa*” – *Strateginen toimijuus ja organisaatiokansalaisuus vanhustyössä*, laajasti toimijuuden ja rakenteen suhdetta yhteiskuntatieteellisessä teoretisoinnissa ja tutkimuksessa. Hän valitsee käsitteekseen *strategisen toimijuuden*. Se tulee sisällöllisesti lähelle käyttämäni yhteistoiminnan käsitettä.

Kulttuurihistoriallinen toiminnan teoria, Laulaisten strategisen toimijuuden mallinnus ja Hallamaan yhteistoiminnan teoria ottavat huomioon ympäristön ja olosuhteet. Perhetutkimuksen alueella voi nähdä, että perheen suhdemuodostelmiin ympäristöstä

välittyvät tekijät joko rajoittavat tai avaavat mahdollisuuksia toimijuudelle. Vanhemmuustoimijuus ei tapahdu tyhjiössä, eikä mahdollisuuksien kirjo tarjoa äärettömiä vaihtoehtoja, vaan valinnat tapahtuvat aina joissain äärellisissä kehyksissä ja ankkuroituvat lapsesta huolehtimiseen. (Castrén 2014, 161.)

Layder Derekin adaptiivinen teoria pyrkii rakentamaan tämän ympäristön rakenteen ja toimijuuden dikotomiaa yhdistävää siltaa sosiaalitieteellisessä tutkimuksessa. Hallamaan esitys yhteistoiminnasta antaa teoreettisen käsitteistön lähestyä toimijuutta ja yhteistoimintaa systemaattisesti ja analyyttisesti. Sen avulla on mahdollista ristivalottaa rakennetta ja toimijuutta.

Layder (1998) ohjaa, että tutkimuksessa käytettävä käsitteistö muokkautuu aineiston ohjaamana (*adaptive theory*). Adaptiivisessa teoriassa on kyse niin sanotusta orientoivien käsitteiden aktiivisesta etsimisestä, muotoilemisesta ja hyödyntämisestä tutkimusprosessissa. Tähtäyksenä on teoreettisen käsitteistön avulla saada kootuksi analyysi aineistosta, joka ottaa huomioon sekä rakenteen että toimijuuden. Aineistosta nouseva kuvaus pyritään hahmottamaan teoreettisesti ja käsitteellisesti järkevämmin niin, ettei tulos jäisi yksittäisten tapausten ja prosessien kuvailun tasolle. (Layder, 1998, 38, 133; Ojala & Saikkonen (2014); Swedberg, Richard 2012, s. 6, 14; Castrén 2014, 163.)

Hallamaa käsitteellistää yhteistoiminnan tekijät ja kriteerit. Millä ehdoilla voidaan puhua yhteistoiminnasta. Hän mainitsee toimijuuden tarkastelunsa liittyvän joiltain osin metodologiseen individualismiin, mutta samalla toteaa kuinka yhteistoiminta on enemmän kuin yksilötoimintojen summa (2013, 40).

Toimijuuden määrittelyn kautta aukeaa todellisuudelle tietyt välttämättömät ehdot. Jotta yksilö voi asettaa tavoitteita ja valita keinoja tavoitteiden saavuttamiseksi voi tämä tapahtua vain silloin kuin todellisuus nähdään edes jollain tavoin syy-seuraussuhteiseksi. Ilman tätä yksilön ei olisi mahdollista osallistua todellisuuden muokkaamiseen tietyn valinnoin. Itsensä toimijaksi mieltäminen edellyttää ympäristöä, missä toiminnalla voi tavoitella päämääriä. Tämä edellyttää jonkinasteista pysyvyyttä eli toisin sanoen todellisuuden mieltämistä myös rakenteena (a vaikuttaa b:hen) (myös Raunio 1999: 266-274.) Tämä ei tarkoita siis sitä, ettei rakenteita voisi toiminnallaan muokata ja muuttaa.

Toimijuus ja yhteistoiminta edellyttää rakenteita, mutta samalla ihminen voi toiminnallaan uusintaa rakenteita, muokata niitä tai synnyttää uusia rakenteita. Tästä dikotomiasta ja sen ylittämisen tarpeesta puhuu myös Derek Layder (2006, 1-4; 1998, 79-99, 144-146). Tällä näkemyksellä on liittymäkohta yhteiskuntatieteellisen kriittisen teorian suuntaukseen, jonka edustajina pidetään mm. Marxia, Lewiniä ja Habermasia (Huttunen & Heikkinen 1999). Huttunen ja Heikkinen (1999) esittelevät artikkelissaan *Kriittinen teoria ja toimintatutkimus* kuinka Habermaisin tekninen, praktinen ja emansipatorinen tiedonintressi suuntaavat tutkijan havainnointia ja metodologisia valintoja.

Laulaisen käsite strateginen toimijuus ja Hallamaan käsite yhteistoiminta vastaavat läheisesti toisiaan. Laulaisen lähestymistapaa taustoittaa *konstruktionistinen* näkemys todellisuuden sosiaalisesta ja kielellisestä rakentumisesta sekä *kriittinen realismi*. Konstruktionismissa kohteen annetaan rakentua ja rakentaa itseään kertomalla itsestään. Toisaalta strateginen toimijuus pitää sisällään ajatuksen, että toimijuus ja toiminta tapahtuvat sosiokulttuurisessa todellisuudessa, jota jäsentää yhteiskunnan kerroksiset rakenteet, instituutiot, uskomukset ja tavat. Yksilön toimijuus tapahtuu mikro- ja makrotasojen konteksteissa ja kehyksessä. (Laulainen 2010, 30-39; Layder 1998, 133-146.)

Laulajaisen mukaan yhteiskuntatieteissä on pidetty pulmallisena toimijuuden ja käyttäytymisen sekoittumista toisiinsa (Laulainen 2010, 30-39)¹. Hahmotan käsitteen käyttäytyminen toimijuutta ja rakennetta välittävänä käsitteenä. Käyttäytymisellä liitytään traditioon tai irrotaan siitä. Näin ollen liittyminen voi olla myös valinta yhtä lailla kuin irrottautuminen siitä. (Juhila 2012, 203-204.) Tämä on monilla tavoin keskeistä silloin kun perhe puretaan ja rakennetaan uudelleen. Vanhemmat irrottautuvat tavoistaan ja käytänteistään toimimalla aktiivisesti toisin, rakentavat uusia käytänteitä, joihin liittyvät uudenlaisella käyttäytymisellään ja toimintatavat saavat vakiintuneen muodon.

---

¹ Analysoin ja käytän sanaa käyttäytyminen tässä ainoastaan käsitteellisenä välineenä kuvatakseni rakenteen ja toimijuuden kietoutumista yhteen. Kirsi Juhila puhuu todellisuuden tulkintaan vaikuttavista vakiintuneista ja jaetuista ajatuksista institutionaalisina oletuksina (Juhila 2006, 203-204). Käyttäytymisen miellän tässä institutionaalisten odotusten täyttämisenä ja käyttäytymällä tutkijain odotusten mukaan vahvistamme näitä institutionaalisia oletuksia, siis rakennetta.

Tietoisien ja tiedostamattoman valinnan eron analyysi jää usein kuitenkin vain teoreettiseksi, käsitteelliseksi (*intentionaalisuus*). Ei ole käytännössä aina mahdollista osoittaa kummasta milloinkin on kyse, käyttäytymisestä rakennetta ilmentävänä vai käyttäytymisestä, eli toimijuudesta valintana. Usein on mahdollista tehdä vain käsitteellinen erittely siitä, millaisiksi toimijuus, valta, hallinta ja kontrolli asettuvat todellisuuden dynaamisessa liikkeessä, rakenteessa tai yhteistoiminnassa. Myös *uskomukset*, jotka Hallamaan mukaan ovat yksi toimintaa suuntaava tekijä, kietoutuvat myös tähän. Minkä toimija näkee mahdollisena, millaisena toimija hahmottaa ympäristönsä, mihin hän näkee hyväksi liittyä tai irrottautua.

Hallamaa määrittää yhteistoiminnan ja toimijuuden monella tapaa samanlaisesti kuin Laulainen kuvatessaan strategisen toimijuuden käsitettä. Hallamaan esitys on filosofisesti systemaattisempi ja käsitteellisesti aukottomampi. Hallamaa määrittelee myös Laulaisen kaipaaman vallan asemoitumisen toimijuuden kentässä. Laulainen käsittelee valtaa erillään toimijuus -käsitteen analyysistä ja strategisen toimijuuden määrittelystä. Hallamaa kuvailee vallan määrittyvän toimijuutena toimijoiden suhteissa ja toimijan orientaationa. Aito yhteistoiminta edellyttää toimijan jonkin intressin ja päämäärän tavoittelun toteutumista, jotta voidaan puhua yhteistoiminnasta. Toimijuudesta ei voi puhua, ellei tämä intressiehto täyty yhteistoimintaan osallistuvan yksilön osalta. (Hallamaa 2014, 49.)

Ymmärrän Hallamaata soveltaen Laulaisen käyttämän käsitteen *käyttäytyminen* rakenteen ja yksilötoiminnan (agent) väliin sijoittuvaksi käsitteeksi, joka kurottautuu molempiin suuntiin. Layderin (1998, 92-93.) käyttämä sana *behaviour* pitää sisällään ajatuksen myös yksilötoiminnasta. Vaikka käännän ja käytän käsitteitä vähän eri tavalla, näen liittyväni kuitenkin Layderin teoriaan - *theory of social domains* lähestymistavassani. Tällaiseen yhdistelyyn ja siltojen rakentamiseen Layder haastaa sosiaalitutkimuksessa. Näen tämän niin, että vanhemmuuttutkimisessa eroperheissä tulee hyödyntää eri metodeita ja eri informaatiolähteitä, käydä dialogia edeltävien tutkimusten ja niiden tulosten sekä kirjallisuuden kanssa. (Layder 1998, 100-131.)

Käytän vanhemmuustutkimuksessani tältä pohjalta Hallamaan käsitteellistä jäsennystä hahmottaakseni mitä kaikkea yhteistoiminta on, millä edellytyksillä se on toimintaa ja täyttää toimijuuden kriteerit, millä edellytyksellä voidaan puhua

yhteistoiminnasta sekä miten rakenteet hahmottuvat osaksi kokonaisuutta. Tämä suuntaa metodologisia valintojani.

Tärkeänä apuvälineenä ovat olleet myös Alastalon ja Åkermanin esitykset siitä, kuinka asiantuntijahaastattelua voi hyödyntää uuden kehittämisessä (Alastalo & Åkerman 2011). Taustatukea ajatusteni työstämiseen olen hakenut myös Engeströmin esittämästä tiedonrakentamisen dialogisesta prosessista (Engeström 2002). Käytännön tutkimustyöskentelyni, aineiston analyysin perustan Derek Layderin adaptiivisen teoriaan (Layder 1993, 1998). Yhteisvanhemmoivat vanhemmat ovat kokemusasiantuntijoita ja heidän tuottamansa tieto on omanlaistaan asiantuntijatietoa ja näin aineistoa voi käyttää tiedonrakentamisen materiaalina (Engeström 2002, 124-125; Alastalo & Åkerman 2011, 380-378, 389; Hirsijärvi & Hurme 2014, 47-49, 164-168; Saurama 2009). Kokonaisuutena tutkimusprosessissani on kyse aineisto-, teoria- ja menetelmätriangulaatiosta (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006).

3.1.2 Aineiston hankinta ja analysointi

Käytin haastateltavien löytämiseksi niin sanottua lumipallomenetelmää (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Sain yhteyden tutkimukseeni sopiviin haastateltaviini eri väyliä pitkin tiedustelemalla. Entisen ammattini tuottama tunnettavuus, omat-, puolisoni- ja lasteni harrastus- ja kaveripiirit auttoivat löytämään perheitä, jotka sopivat tutkimukseeni². Pari haastateltavaa sain oman aiheeseen liittyvän TV esiintymiseni kautta, mutta heistäkin tieto tuli välikäden kautta³. Yhden haastateltavan löysin internetin kautta hänen kommentoidessa yhteishuoltajuutta siihen sävyyn, että kysyin hänen omaa perhetilannettaan ja mahdollisuuttaan osallistua tutkimukseeni. Yksikään haastateltava ei ole varsinaisesti

---

² Toimin usean vuoden ajan papin ammatissa. Näen sen merkinneen joillekin tunnettuutta ja luotettavuutta sen suhteen, että haastateltavien oli ehkä helpompi ottaa osaa tutkimukseeni. Haastateltavat valikoituivat kuitenkin välikäsien kautta, eivätkä siis suoranaisesti tulleet entisen ammattiverkoston kautta.

³ Olimme lasteni isän kanssa haastateltavina omasta yhteisvanhemmoinnistamme TV 1:n Inhimillisessä tekijässä Tammikuussa 2015. Haastattelija mainitsi ohjelmassa minun tekevän tutkimusta yhteishuoltajuudesta. Ohjelman jälkeen sain yhteydenoton tutkimukseen liittyen. Yhteydenotto johti kahden haastateltavan löytämiseen.

lähiystäväpiiristäni niin, että olisin tuntenut heitä tai heidän perhetilannettaan aikaisemmin.

Tämä tapani etsiä ja löytää haastateltavia vaikuttaa raportoinnissani. Minun on otettava huomioon, että olen haastatellut saman perheen jäseniä, sekä henkilöitä, joiden lähipiiristä joku tietää heidän osallistuneen tutkimukseeni. Samaan aikaan olen sitoutunut peittämään tulosten raportoinnissa henkilöiden tunnistettavuuden.

Yksikään haastateltava ei ole entisen ammattini verkostoista niin, että he olisivat olleet itse suoraan asiakkaitani. Tällaista en olisi nähnyt eettisesti mahdollisena tai vähintään olisin nähnyt sen tutkimuksen luotettavuutta häiritsevänä tekijänä.

Toteutin haastattelun puolistrukturoituna teemahaastatteluna. Haastattelun aluksi täytettävä kyselylomake toimi myös suuntaa antavana virikkeenä. Kaikissa haastatteluissa lähdettiin liikkeelle erosta ja erotilanteesta suhteessa lapsesta huolehtimisen järjestelyihin. Näin haastattelu lähti liikkeelle osin kronologisesti, vaikka lopulta kronologinen eteneminen murtui ja muistelua tapahtui ajanjaksoista ja tilanteista toisiin käsillä oleviin teemoihin liittyen.

Luonnollisesti asettamieni haastatteluun osallistumisen kriteerien seurauksena tutkimukseeni valikoitui perheitä, joissa molemmat vanhemmat ovat olleet aktiivisia vanhempia ja kantaneet vastuuta lapsista huolehtimisesta. Tämä ei kuitenkaan tarkoittanut kaikissa tutkimukseni perheissä hidasta eroa tai hidasta uutta parisuhdetta, mitä joissain tutkimuksissa on indikoitu olevan yksi onnistuneen yhteishuoltajuuden tekijän (Kääriäinen 2008, 103; Kauppinen 2013, 103).

Keräsin aineistoni haastattelemalla ja kahdella kyselylomakkeella (liitteet 3 ja 4). Haastattelun toteutin puolistrukturoituna teemahaastatteluna. Aihealueen ja tutkimuksen tarkoituksen avasin kirjeessä (liite 1) haastateltaville. Haastattelut kestivät 25 min-50 min. Litteroin äänittämäni haastattelut. Lomakkeilla keräämäni tietoa kevensi haastattelun informaation keräämisen painetta. Haastattelutilanteen saattoi pitää näin vapaamuotoisempana. (Tiittula & Ruusuvuori 2005, 9-21; Hirsjärvi ja Hurme 2014).

Haastateltavat täyttivät haastattelun aluksi toisen kyselylomakkeista (liite 3) ja lopuksi toisen (liite 4). Kyselylomakkeen (liite 3) käyttö alussa toimi näin myös

suuntaa antavana virikkeenä haastattelun sisältöihin. Toiseen lomakekysely haastateltava vastasi haastattelun jälkeen. Ohjeistin sen täyttöä kevyesti. Pyysin täyttämään viimeisen lomakekyselyn nopeasti, liikaa pohtimatta.

Varsinaisen analyysin aloitin lukemalla litteroimani haastatteluaineiston läpi useaan kertaan. Käyttämäni Atlas.ti ohjelma auttaa keräämään kirjalliseen muotoon saatetusta aineistosta hyvin pieniäkin kategoriaryhmiä ilman, että työ muodostuu raskaaksi askarteluksi yhdistellessä kategorioita tai muodostamalla niistä uusia ryhmiä. Atlas.ti ohjelmassa kategoriamerkintöjä on helppo muuttaa. Alakategorioita voi lukea aiheotoksina kätevästi ottamalla tekstikohtia ulos luetteloina jollain tietyllä kategoriaotannalla. Atlas.ti ohjelma mahdollistaa vaivattoman palaamisen kokonaistekstin äärelle, kontekstiin. (Anita Saaranen-Kauppinen & Anna Puusniekka. 2006).

Liitin litteroidessani tekstiin myös ääniteaikamerkintöjä, joten litteroitua tekstiä oli mahdollista tarkistaa äänitteeltä vaivattomasti. Atlas.ti ohjelmassa tekstiotoksia ja luetteloita saa verrattua helposti myös eri haastateltavien välillä samasta aiheesta ja toisaalta tekstiä voi lukea pitäen mielessä yhden haastateltavan kokonaiskertomuksen.

Pyrin haastatteluaineiston analyysissä aineistolähtöiseen työskentelyyn ja analyysiin tutkimuskysymykseni suuntaisesti: Yhteishuoltajavanhempien yhteistoiminta ja sen rakentuminen. Analyysi eteni pienistä sisältöaihioista suurempiin. Seuraavassa lyhyt esimerkki työskentelyprosessin etenemistä konkreettisesti: Koodasin haastateltavan negatiivisen puheen ja positiivisen puheen itsestään kahdeksi eri alakategoriaksi ja vastaavasti negatiivisen tai positiivisen puheen toisesta yhteisvanhemmasta kahdeksi eri alakategoriaksi. Lopulta nämä pienet yksittäiset haastattelusisällöt rakentuivat osaksi toimintaympäristön hahmottamista ja liittyivät oman toimintaorientaation kuvaukseen. Näin etenin etsien pienistä konkreettisista aiheaihioista abstraktimpiin ideoihin ja yläkäsitteisiin kuten Layderin adaptiivinen teoria ohjaa (Layder 1998). (Ronkainen & Pehkonen & Linblom-Yläne & Paavilainen 2011, 51-57; Ruusuvuori & Nikander & Hyvärinen 2010, 19.)

Ennen lopullista haastatteluaineiston analyysiä purin kyselylomakkeiden vastaukset ja tiivistin ne itselleni luettavaan muotoon. Tämä vähensi painetta etsiä

haastattelutekstistä yksityiskohtaisia vastauksia konkreettisiin kysymyksiin. Lomakekyselyn vastaukset mahdollistivat myös tarkistaa haastattelussa sanottua niiltä osin kuin kysymykset toistivat samaa teemaa. Kyselyssä kysyttiin suoraan muun muassa luottamukseen liittyviä kysymyksiä (liitteet 3 ja 4).

Koska haastatteluun osallistui kaksi entistä avioparia, jotka ovat saman perheen vanhempia, mahdollisti se myös heidän osaltaan tarkemman analyysin joidenkin sisältöjen osalta. Analyysin edetessä oli helppo palata Atlas.ti ohjelmaan ja etsiä sieltä ohjelman työvälineitä hyödyntäen erilaisia yksityiskohtia ja palata takaisin alkuperäisiin tekstikohtiin ja konteksteihin sekä hypätä vaivattomasti koodiryhmistä toiseen hakutyökalujen avulla. Samalla yksilöidyt kokonaiset haastattelukertomukset auttoivat hahmottamaan kokonaisuuksia perhekohtaisesti ja mahdollisia suurempia yhteneväisiä linjoja haastattelukertomuksissa tai näiden eroja.

Tutkimuskysymyksen suuntaamana haastatteluaineiston analyysissa lähtökohdaksi muodostui vanhempien toimintaympäristön kuvaaminen eli mitkä ovat ne lähtökohdat ja rakenteet, missä toimitaan ja mihin pyritään omalla toiminnalla vaikuttamaan (Tämän osalta haastateltavat purkivat osittain informaatiota omasta tilanteestaan kyselylomakkeen vastauksissa.).

Haastatteluaineistossa toimintaympäristö ilmeni analyysin edetessä monitahoisena. Siihen liittyi konkretiaa purettuna esimerkiksi puolison toiminta ja käytös, raha, resurssit, asuminen, sukulaisten käytös, ympäristön viestit ja muodostuneet tavat, lapsen arjen rakenne sekä luottamus, kuten edellä kuvasin. Tutkimuskysymykseni suuntaisesti, yhteishuoltajien yhteistoiminnan rakentuminen, hahmottui aineistosta analysoitavaksi, mitä vanhempi ajatteli tavoitteistaan ja niiden saavuttamisen keinoista, mitkä vanhemman oman toiminnan keinot edistivät parhaiten lapsen hyvää tai miten vanhempi näki omat toimintansa mahdollisuudet.

3.1.3 Tutkimuksen eettiset kysymykset

Tutkimukseni kuvaan ja analysoin sovussa toteutettua yhteishuoltajuutta. Lähtökohtani tutkimukseeni ei ole ongelmakeskeinen, eikä se nouse sosiaalityön tai sosiaalitieteellisen tutkimuksen tyypillisimmistä ytimeistä. Tutkimuksessani ei

keskitytä vanhempien eroihin, yhteishuoltajuuteen liittyviin riskeihin, ongelmiin tai ristiriitoihin eikä yhteishuoltajuutta ohjaamaan pyrkivään lainsäädäntöön.

Tutkimukseni haastateltavien perheet ovat selvittäneet yhteishuoltajuus- ja uusperhejärjestelynsä itse. Yhdessäkään tapauksessa ei tullut ilmi, että ammattiapuun olisi ratkaisevasti tukeuduttu huoltajuusjärjestelyihin liittyen. Myöskään eroon tai huoltajuuteen liittyvää asiantuntijalähtöistä interventioita ei ollut tehty yhteenkään tutkimukseni perheeseen.

Sosiaalityön tutkimuksen yhtenä eettisenä näkökulmana on esitetty, että sen tulee hyödyttää sosiaalityön pyrkimystä tuottaa tietoa, jolla voisi edistää hyvinvointia. Rauhala ja Vironkannas puhuvat leimaavasta tiedosta (Rauhala & Virpnkangas 2011, 236). Oma tutkimusaiheeni nousee halusta tehdä näkyväksi sovussa tapahtuvaa yhteisvanhemmointia. Motivaationi tähän on noussut kokemuksesta, että elämme edelleen vahvan ydinperhekulttuurin keskellä, missä hyvä vanhemmuus sitoutuu vähintäänkin mielikuvissa onnistuneeseen parisuhteeseen (Yesilova 2007, 58-60; Yesilova 2009, 207). Lapset, jotka ovat kokeneet vanhempien eron taakoitetaan monin mielikuvin, ja näin saatetaan muodostaa työntövoimaa uhripositioihin (Juhila 2012, 252-255).

Koska ero-, uus- ja monimuotoperheet, eli erilaiset ei-ydinperhetodellisuudet, ovat tätä päivää, pyrin eroon ongelmakeskeisyydestä ja pyrin nostamaan esiin hyvän vanhemmoinnin mahdollisuuksia erilaisia mahdollisuuksia ja vapauttamaan puheen hyvistä vanhemmoinnin erilaisia mahdollisuuksia erilaisissa perhemuodostelmissa (Pösö 2008, 95-96; Ritala-Koskinen 2001, 39-40). Hyvän lapsuuden luominen, siitä puhuminen ja siitä iloitseminen on mahdollista ja luvallista myös ympäristöissä, missä hyvä vanhemmuus ei kietoudu parisuhteen ympärille. Myös Pauli Niemelä toteaa artikkelissaan *Ihmisen toiminnallisuus ja hyvinvointi sosiaalityön teoreettisen ymmärryksen perustana*, että sosiaalityön tutkimuksen yhtenä tehtävänä on tunnistaa tekijöitä, jotka tuottavat ihmiselle parhaat mahdolliset sosiaaliset suhteet (Niemelä 2009, 226).

Olen pyrkinyt noudattamaan tutkimusprosessissa ja raportoinnissa hyvää tieteellistä käytäntöä (Sosiaalityön tutkimuskirjoittaminen 2014, 4-5; Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012, 6-7). Tutkimusprosessini ei sisällä sellaisia tutkimuseettisiä haasteita, joita sosiaalityöntutkimus saattaa sisältää esimerkiksi alaikäisiä

lapsia tai lastensuojelun asiakashaastatteluita tehdessä. Oma haasteensa ovat perheet, joista olen haastatellut kahta vanhempaa. Varjelen haastateltavieni yksityisyyttä häivyttämällä haastateltavien ja haastateltavien vanhempien (isovanhempien) sukupuolen. Sukupuolen näkymistä esimerkiksi vanhemmuusrooleina olen käsitellyt erikseen omassa alaluvussa häivyttääkseni tunnistettavuuden.

Rajaan tutkimuksen informaatioarvon realistiselle tasolle, vaikka suunnitelmani mallintaa ja kuvata yhteishuoltajavanhempien yhteistoimintaa ja asettaa sille kriteerit, on teoreettisesti kunnianhimoinen. Tutkimuseettisistä näkökulmista tulee myös todeta ääneen, että olen itse yhteisvanhempi ja ymmärrän oman näkökulmani välittyneisyyden toisten perheiden kokemusten suhteen. Käsitän, että oma kokemukseni yhteisvanhemmoinnista on hyvin rajallinen. (Rauhala & Vironkangas 2011, 236-237.) Näen, että yhteistoiminnan teoria antaa välineitä etäännyttää yhteisvanhemmoinnin kysymyksiä omasta kokemuksesta. Tämä on tarpeen ja mahdollistaa ilmiön monipuolisen tarkastelun.

Olen pyrkinyt huolelliseen ja läpinäkyvään prosessiin toisen tieteenalan käsitteiden ja lähestymistavan sisään kuljettamisessa sosiaalitutkimuksen alueelle (Hallamaa 2013 ja 2014 a-c). Pyrin käsitteellistämään tutkittavaa ilmiötä niin, että se tekisi oikeutta ilmiölle. Tämä ei ole onnistunut kerralla, vaan on vaatinut jatkuvaa purkautuvaa ja rakentuvaa dialogista prosessia eri tutkimusvaiheissa sosiaalitieteellisen kirjallisuuden ja ohjaajan opastamana.

Hyödynnän tutkimuksessani sosiaalietiikan tieteenalalla kehitettyä toiminnan teoriaa ja siihen liittyvää systemaattista käsiteanalyysistä, jonka tuominen sosiaalityön alan tutkimukseen on haaste. Kyse on kuitenkin vain praktiseen syllogismiin pohjautuvasta systemaattisesta yhteistoiminnan ja toimijuuden tarkastelusta, jossa toimintaa määritellään orientoituvan päämäärästä käsin. Toisin sanoen, kun päämäärä on määritelty, katsotaan miten se saavutetaan parhaalla mahdollisella tavalla vallitsevissa olosuhteissa ja käsillä olevilla resursseilla.

Tästä on kyse sosiaalieettisessä tutkimuksessa: Päämäärä on jokin hyvä, jonka saavuttamisen keinot ja päämäärän suuntaan vievät teot ovat hyviä tekoja, onnistumiseen johtavia tekoja. Eettisessä harkinnassa, tekojen eettisessä arvioimisessa on kyse siis pohjimmiltaan samasta asiasta kuin toiminnan

mielekkyyden arvioimisessa suhteessa päämäärään. (Hallamaa 2013; Niemelä 2016, 100-105.) Kaikenlainen toiminnan arvioiminen on siis samalla hyvien (päämäärään johtavien) ja huonojen (päämäärästä poispäin vievien) tekojen arviointia. Kuitenkin niin, että tarkasteluun liitetään olosuhteet, resurssit, tarkoitus, intentio, rakenteet jne.

Eija Sevón ja Marianne Notko tuovat esiin artikkelissaan *Perhesuhteiden moninaisuus*, kuinka perheenjäsenten välinen lojaalius, vastuut ja velvoitteet tekevät perhesuhteista ainutlaatuisia. Valta, moraalisuus ja moraalinen toiminta kietoutuvat perheiden jokapäiväiseen arkiseen todellisuuteen. Ei ole siis lainkaan kaukaa haettava, että olen päättänyt kuvaamaan yhteishuoltajavanhempien yhteistoimintaa sosiaalietiikan tarjoamasta viitekehyksestä käsin. (Sevón & Notko 2008, 13-22.)

4 Haastattelututkimuksen tulokset

Tähän päälukuun on koottuna alalukuihin jäsenneltynä aineiston esittely (4.1), lomakekyselyn tulokset (4.2) sekä haastatteluiden (4.3) tulokset analysoituna. Lisäksi viimeisessä alaluvussa (4.4) tulokset kootaan yhteen, analysoidaan kokonaisuutena, tulkitaan ja pohditaan tuloksia yhteistoiminnan teoriasovelluksen avulla.

4.1 Aineiston esittely

Tutkimukseni haastatteluaineisto koostuu seitsemän vanhemman haastattelusta (7) viidestä (5) eri perheestä. Lisäksi keräsin tietoa kahdella erillisellä kyselylomakkeella (liitteet 3-4). Olen saanut käyttööni myös yhden kirjallisen, vanhempien itse laatiman yhteystoimintasopimuksen lapsesta huolehtimiseksi (liite 6).

Vanhempien ikäjakauma oli haastatteluhetkellä noin 39-70 -vuotta. Yhteisiä lapsia eronneilla vanhemmilla oli 1-3. Uusia lapsia uuden puolison kanssa ei haastatelluilla erovanhemmilla ollut. Uusia lapsia oli haastatellun entisellä puolisollla tämän uudessa perheessä yksi (1). Kahden haastateltavan entisen puolison uudessa perheessä oli uusia puolison lapsia.

Uudet parisuhteet ovat alkaneet haastateltavilla ja heidän entisillä puolisoillaan hyvin eripituisten ajanjaksojen päästä (0-12v.). Uusia puolisoita on haastateltavilla tai heidän entisillä puolisoillaan ollut haastatteluajankohtaan mennessä 1-3. Uudet suhteet ovat kestäneet muutamasta vuodesta edelleen jatkuviin parisuhteisiin. Yksi haastateltava on edelleen samassa parisuhteessa, jonka hän ilmoitti kyselylomakkeessa alkaneen jo alle vuoden eron jälkeen.

Kaikki haastateltujen perheet asuivat omistusasunnossa ja omistusasuntomuoto säilyi vähintään toisen vanhemman kotina. Poismuuttanut vanhempi asui aluksi vuokra-asunnossa ja suurin osa siirtyi myöhemmin omistusasuntoon. Kaikki vanhemmat olivat myös työssä käyviä. Yhden haastateltavan entinen puoliso oli ollut pienen jakson työttömänä, mutta tilanne ei vaikuttanut perheen taloudelliseen tilanteeseen ratkaisevasti.

Tutkimukseni perheet ovat selvittäneet yhteishuoltajuus- ja uusperhejärjestelynsä itse. Yhdessäkään tapauksessa ei tullut ilmi, että ammattiapuun olisi ratkaisevasti tukeuduttu huoltajuusjärjestelyihin liittyen. Myöskään asiantuntijalähtöistä interventioita ei ollut tehty mihinkään tutkimukseni perheeseen.

4.2 Vanhempien yhteistoiminta lomakevastauksissa

Kysyin vanhempien ajatuksia ja asenteita itsestään ja toistensa suhteen suorilla kysymyksillä viisiportaisen asteikon avulla (liite 4). Kyselyn vastauksia tulkitessa on muistettava, että vanhemmilta on kysytty lapsen liittyviä asioita. Tämä rajaa ja suuntaa vastaajaa vastaamaan toisesta vanhemmasta vanhempaan, ei niinkään entisenä puolisona tai muusta roolista käsin (ks. luku 2.3.2, luottamuksen ala).

Kyselylomakkeeseen vastattiin arvoilla 1-5. Arvo 3 oli keskellä. Luku yksi edusti negatiivista arvoa (-) *ei, heikosti, huonosti*, luku viisi positiivista arvoa (+) *kyllä, vahvasti*. Vastaajat eivät antaneet yhtään 1-2 arvoa. Olen koonnut taulukko

on vastaukset niin, että Vahvasti kyllä vastaa 4-5 arvoa ja jokseenkin kyllä vastaa likiarvoa 3 (3-4).

Yhteistoiminnan osa-alueet	1-2	3	4-5
Luottamus		1	6
Kunnioitus ja arvostus		1	6
Vanhemmuuden tukeminen		1	6
Vuorovaikutuksen onnistuminen, riittävä tieto		1	6
Joustavuus		0	7

Taulukko 1: Vanhempien yhteistoiminnan osa-alueet (liite 4).

Taulukossa kootun tiedon lisäksi haastateltavat vastasivat kolmeen eri kysymykseen, jotka poikkesivat sisällöltään taulukossa kuvatusta. Näistä avun tarjoaminen entiselle puolisolalle muuten kuin lapseen liittyen sai arvoja 3-5 kallistuen enemmän 4-5 arvoihin, luottamus ja arvostus muuten kuin lapseen liittyen sai arvoja 3-5. Vanhemmat siis arvostivat toisiaan lapsen vanhempana ja luottivat toiseen lapsen vanhempana. Tämä ei tarkoittanut samaa kuin luottaminen ja arvostaminen muuten. Samoin avun tarjoaminen ja vastaanottaminen lapseen liittyen oli luonnollista, mutta avuntarjoaminen tai vastaanottaminen muuten kuin lapseen liittyen ei ollut niin tavallista.

Lopuksi lomakkeessa kysyttiin kokoava kysymys, joka haastoi vastaajan vertailemaan ydinperhevanhemmointia nykyiseen yhteisvanhemmointiin. Lähes kaikki vanhemmat vastasivat, että arvioisivat melko saman suuntaisesti, vaikka olisivat parisuhteessa toisen vanhemman kanssa. Päättelen, että vanhempien mielestä siis lapsesta huolehtiminen sujui yhteisvanhempana yhtä hyvin kuin entisessä ydinperheessä. Neljä vastasi (5) vahva *kyllä*, yksi vastaus oli (4) ja yksi neutraali (3) *kyllä-ei* välissä. Joka tapauksessa jyrkkää eroa ydinperhevanhemmointiin näiltä osa-alueilta ei arvioitu olevan. Näistä vastaus kolme (3) oli sikäli vaikeatulkintainen, että

se voi tarkoittaa *sekä-että* vastausta, tai *en tiedä* / *en osaa arvioida*, koska kysymyskaavakkeessa *en tiedä* vaihtoehtoa ei tarjottu.

Pääsääntöisesti vanhemmat arvioivat, että näillä osa-alueilla lasten asioiden hoitamiseen ja yhteystyöhön liittyen ei ole suurta eroa tilanteeseen, jos vanhemmat olisivat parisuhteessa. Huomioitavaa on, että haastattelussa, varsinkin eron alkuvaiheessa, osa kuvasi luottamuksessa olleen puutteita. Kuitenkin kaikki kuvastivat luottavansa toiseen lapsen vanhempana, eikä luottamuksessa siinä suhteessa esiintynyt puutteita.

Tästä poikkeaa yksi vastaaja, joka toteaa: *haluan antaa hänelle mahdollisuuden vanhempana*. Haastatteluhetkellä vastaajan avioerosta on ratkaisevasti lyhyempi aika kuin muiden haastateltavien. Kyseisen vastaajan kuvaus toisesta vanhemmasta on myös muilta osin kriittisempi. Ehkä selitystä erilinjaisuuteen kyseisen vastaajan osalta voi hakea muun muassa siitä, että kyseinen vastaaja koki saavansa kasvattaa lapsiaan vapaammin ja enemmän omien arvojensa mukaisesti eron jälkeen kuin aikaisemmin. Tällaista kokemusta tai kuvausta ei muissa haastatteluissa noussut esiin. Muiden haastateltavien luottamus toiseen oli kautta linjan vahvempaa ja toisen osapuolen luonteen kuvaus oli myönteisempi. Poikkeavan vastaajan kuvaus entisestä puolisosta sisälsi kuvausta myös siitä, kuinka haastavaa hänen kanssa oli tulla toimeen. Tämä liittyi entisen puolison käytökseen ja vanhempien väliseen aikaisempaan vuorovaikutustapaan, jota vastaaja arvioi kriittisesti ja kuvasi osin ei rakentavaksi tai ei-aikuismaiseksi.

Taustatietolomakkeen yhteydessä olevassa kyselyssä (liite 3) vanhemmat vastasivat seuraavasti:

- Vanhempien yhteydenpito on ollut viikoittaista (5 vastaajaa) tai päivittäistä (2 vastaajaa).
- Vanhemmat ovat olleet vanhempainilloissa, järjestäneet tai osallistuneet lapsen juhliin tai muihin tilanteisiin yhtä aikaa, eikä sille nähty estettä, etteikö jatkossa toimittaisi samoin.

- Lapsen verkosto säilyi vanhempien mukaan samanlaisena tai jopa vahvistui, eikä lapsen tärkeät ihmissuhteet olleet estyneet eron myötä.
- Vanhemmat kuvasivat, että vanhempien välit eivät ole estäneet lapsen verkostojen yläpitoa, muotoutumista tai säilymistä.
- Talous- ja raha-asiat oli saatu ratkaistua tyydyttävällä tavalla. Kahdessa perheessä jako on tehty sekä varallisuuden että kulujen tasajaon pohjalta.
- Vastuuta lapsesta kannettiin melko lailla yhtä paljon vanhempien arvion mukaan. Kahdessa vastauksessa *ei* - vastauksen lisäkuvauksena oli: puoliso on niin hajamielinen, asumisesta johtuen vähemmän.
- Vaikka taloudellista apua ei lähtökohtaisesti tarjottaisi toiselle, voitaisiin toista tukea, jos toisen taloudelliset hankaluudet vaikuttaisivat lapsesta huolehtimiseen.

4.3 Haastattelusisältöjen analyysi

Selvitin edellä, miten kokosin aineistoni ja esittelin myös aineiston analysointiin liittyvän metodologian. Seuraavassa kuvaan haastattelun tulokset. Lähtökohta ja yhteisvanhemmoinnin perusta on vanhempien arvovalinnat, tavoitteet ja sitoutuminen, vanhempien näkemykset siitä mitkä ratkaisut ovat oikeita ja millaiset järjestelyt ovat heidän arvojensa mukaisia ja sopivia heidän perhetilanteessaan. Seuraavaksi vanhempien toimintaa suuntaavat tilanteen ja ympäristön muodostamat lähtökohdat ja ne rakenteet, joissa toimitaan, miten ympäristö nähdään ja mihin omalla toiminnalla voidaan vaikuttaa. Aloitan haastatteluanalyysin tulosten esittelyn vanhempien asettamista arvoista eli tavoitteista, toisin sanoen siitä mihin vanhemmat pyrkivät ja mihin he ovat sitoutuneet.

4.3.1 Tietoiset arvovalinnat ja sitoutuminen

Vanhempien toiminnan ja päätösten taustalla oli löydettävissä arvoja, jotka nähtiin luovuttamattomina. Sellaisia olivat sitoutuminen lapsen vanhemmointiin ja lapsen hyvän tavoittelu sekä luotettavuus vanhempana. Tämä vaikutti käytännön ratkaisuihin, joita olivat muun muassa asumisratkaisut.

Tutkimukseni tarkoitus ei ollut kartoittaa eron syitä. Keskeistä eroharkinnassa olivat kuitenkin myös lapset, kuten seuraavat esimerkit kertovat:

Puhuttiin erostakin silloin ja eksä oli sitä mieltä että, että lasten takia kannattaa pysyä yhdessä vähän pitempäänikin. Mut sitten mä huomasin, että kyllä lapsetkin siinä kärsii jos on huono parisuhde.

Että tota et, en mä halua, et mun lapset tavallaan kasvaa ajattelemaan, et miehen ja naisen suhde on tällanen.

Parisuhdetta ei voitu syystä tai toisesta enää jatkaa, mutta yhteistä vanhemmuutta jatkettiin. Haastattelussa vanhemmat kuvasivat eroa surulliseksi, epäonnistumiseksi tai vaikeaksi asiaksi hyväksyä. Lasten nähtiin kärsivän vanhempien erosta. Vanhemmat pitivät tärkeänä, ettei lapsen elämä muuttuisi tai että se ei järkkäisi. Erilaisia ratkaisuja tehtiin sen pohjalta, että molemmat vanhemmat säilyisivät vahvasti lapsen elämässä ja kantaisivat vastuunsa lapsesta. Tähän liittyi päättäväisyyttä, joka heijastui käytännön valintoihin ja arjen järjestelyihin.

Yksi haastateltava kuvaa, kuinka oli muuttanut itse pois, mutta lasten tähden vanhemmat päätyivät yhdessä siihen, että lapsi jää vanhaan kotiin. Huomioitavaa on, että haastateltava puhuu muodossa: *minä en halunnut*, ja *oli ihan tarkoitus*, eikä haastateltava vetoa siihen, että olisi kyse pelkästä suostumisesta toisen asettamaan toiveeseen. Vanhempi toimi aktiivisesti oman itsenäisen harkinnan pohjalta.

H: Kuinka lähellä se oli?

Ehkä tommonen kilometri, se oli ihan tarkoitus, että mahdollisimman lähellä sitten ja mä kävelin sen välin aina sitten, ja tuota joskus lapset tulis sitten sinne, mutta harvemmin, niitten koti oli kuitenkin siinä (n paikassa), se oli heidän koti ja mä en sitten halunnut semmosia isompia muutoksia siihen, ja me päädyttiin sitten siihen, että lasten ei tarvitse muuttaa kotoonsa mihinkään, että niille ei tarvii tulla sitten sellasta muutosta. Et tuota. Mutta sittenhän mä muutin uuden puolison kanssa siihen vielä lähemmäksi. Että se helpotti vielä enemmän, että sitte kuljettiin sitä väliä, et siinä oli ehkä puolisen kilometriä.

Haastateltava on rakentanut eron jälkeisen elämänsä siten että lapsen asuinpaikka on lähtökohta. Uuden puolisonkaan tulo ei muuttanut tilannetta.

Lasten asumisesta päätettiin selkeästi joko niin, että haluttiin ehdottomasti säilyttää lapselle vanha yhteinen koti tai niin, että jaettiin lapsen asuminen tasan vuoroviikkoihin. Myös vuoroviikkoasumista perusteltiin sillä, että se oli tilanteessa oikein lasta kohtaan⁴ tai se on ainoa keino, jolla lapsella säilyi välit tiiviinä molempiin vanhempiin. Yksi haastateltava perusteli sitä myös niin, että se oli ainoa oikea tapa toimia. Hän ei olisi kestänyt itseltään muuta, hän ei olisi kestänyt toimia väärin lapsen toista vanhempaa tai lasta kohtaan.

Päätäväisyys välittyi vanhempien kuvauksissa, joissa he kertoivat asumisratkaisuksistaan ja vastuun jakamisesta toisen vanhemman kanssa. Päätäväisyyttä kuvattiin lisäksi lapselle annettavaan malliin liittyen, niin kuin eron perusteluissa tuli edellä esiin. Tässä esimerkki, kuinka vanhempi kuvaa tietoisesti valitsemaansa pyrkimistä oikeaan toimintaan lasta kohtaan.

Se on mulle erityisen tärkeää kun mä oon kokenut itse vanhepien eron niin mä en niinku haluu tota haluu niinku lähtee siihen, et nyt yritän kovasti olla kritisoimatta heidän vanhempaa heidän kuultensa. Et en mä nyt siinä ihan täysin onnistu....mut niinku musta se on kuitenkin tosi tärkeää, et lapsi lapset ei joudu niinku sellaseen tilanteeseen, et he kokis niinku et heidän pitää valita että kummalle he on lojaaleja se on niinku pahinta mitä lapselle voi tehdä.

Päätäväistä toimintaa ja tietoista valitsemista kuvasi elävästi yksi haastateltava, joka oli keskustellut eroperhe- ja huoltajuusongelmista muiden kanssa. Hän oli joutunut oikaisemaan ympäristön käsityksiä siitä, että heidän yhteisvanhemmuutinsu-
sujuminen olisi ollut itsestäänselvyys.

...ni kaikki sanoo vaan sit tieks edelleen, et hyvähän teillä on ku te ootte niin hyvissä väleissä... perkele! Ei se ilmaisiks tai itekseen tule! Et kyllä se vaatii sitä et sä pidät ne sammakot suussas ku se lapsi on siinä, tai vaikka se toinenki olis siinä tai kuka tahansa siinä et, kyllä se vaatii sitä niinku, se jos mikään vaatii sitä tahtoa!

H: Korrektiutta..?

---

⁴ Tutkimuksessani vanhempien valinnat ja niiden perustelut rajautuvat yhteishuoltajuustilanteeseen. Paras tässä tilanteessa tarkoittaa, että ei enää oteta kantaa eroon tai erovanhemmuuteen vaan rekennetaan yhteisvanhemmuutta. Ei oteta kantaa myöskään siihen onko vuoroviikkoasuminen parempi vai huonompi kuin yhden kodin malli.

Niin, ja niinku se et niiku et et kyllä ihan jokainen pystyy, mä oon sitä mieltä et, jokainen pystyy jos o ..niinkun niinkun, päättää, että se lapsen etu on tässä etusijalla.

Vanhempien kertomuksissa toistui kuvaukset siitä, kuinka he olivat erotessaan tietoisesti pohtineet asioita lapsen kannalta. Vanhemmat halusivat sitoutua kantamaan vastuuta lapsesta, lapsen elämän rakentumisesta ja varjelemaan lapsen suhdetta molempiin vanhempiin.

4.3.2 Kirjallinen- ja suullinen sopiminen

Suulliset ja kirjalliset sopimukset sekä suhtautuminen niihin liittyy luottamukseen. Paperille kirjoitettu tarkka sopimus ja sen kirjaimellisen noudattamisen vaatiminen saattavat kuvastaa pelkoa siitä, että toinen ei toimi niin kuin on suullisesti sovittu ja aiottu, siis luotettavasti. Toisaalta sopimusten huolellinen laatiminen ja tarkka noudattaminen voivat myös kuvata luotettavuutta. On kuitenkin eroa sillä, kykenevätkö vanhemmat yhteistyössä joustavasti arvioimaan lapsen tarpeista käsin tilanteittaisia toimintavaihtoehtoja vai joutuvatko he turvautumaan sopimuksen tarkkaan noudattamiseen välttääkseen vuorovaikutusta ja altistumista ristiriidoille. Neuvottelu tilanteittain vaatii vanhemmilta kykyä olla rakentavassa vuorovaikutuksessa lapsen asioissa ja sitä, että molemmat ottavat huomioon lapsen tarpeet ja osaavat ottaa huomioon myös toisen vanhemman näkemykset, resurssit ja tarpeet.

Sopimukset ja lapsi

Kahden perheen osalta suoraan lapseen liittyvä sopiminen oli ollut alussa tarkkaa ja sopimukset oli tehty kirjallisesti. Tämä ei kuitenkaan tarkoittanut täyttä joustamattomuutta tai sitä, etteikö asioista olisi neuvoteltu. Kahdessa tapauksessa kirjalliseen sopimukseen oli suhtauduttu kuitenkin tarkemmin kuin toisissa perheissä. Näistä toisessa kuvattiin omaa laadittua sopimusta keskeiseksi ja lastenvalvojalla käymistä pidettiin turhanpäiväisenä. Oma sopimus (ks. liite 6) oli laadittu ja allekirjoitettu yhdessä ja kumpikin vanhempi on sitoutunut sen noudattamiseen.

Toisessa perheessä sopimus tehtiin lastenvalvojan luona ja sitä noudatettiin tarkemmin kuin muissa tutkimuksen perheissä.

Oma sopimus, jonka sain käyttööni ja haastateltavan luvalla liitän sen (liite 6) tämän tutkimuksen raporttiin, merkitsi paljon haastateltavalle. Hän toi esiin, kuinka sopimuksessa haluttiin oikeasti ja konkreettisesti miettiä sitä mikä on lapsen kannalta parasta ja oikein. Haastateltava myös korosti, että sopimus on tehty siinä tarkoituksessa, että se ei ollut vain paperi, vaan se ohjaisi ihan oikeasti vanhempien toimintaa tilanteessa. Se ohjasi toiminnan todellista sisältöä eikä määritellyt vain puitteita. Vaikka sopimus on yksityiskohtainen ja tarkka, oli siihen kirjattu myös selkeästi ajatus siitä, että siitä voidaan joustaa sovituissa puitteissa ja sopimusta voidaan tarkistaa tarpeen vaatiessa. Oman kirjallisen sopimuksen tehneet vanhemmat kuvasivat toteutettua yhteisvanhemmointiaan onnistuneeksi. He kuvasivat myös, että tilanne muuttui radikaalisti paremmaksi, kun erosta oli kulunut aikaa. Vanhemmat kuvasivat vuorovaikutuksen ja yhteydenpidon hyvin joustavaksi ja toimivaksi, eikä kummankaan vanhemman yhteydenpitoa lapseen ole missään vaiheessa tarvinnut rajoittaa tai siitä ei ole tullut ongelmia. Sopimus oli siis laadittu oikeastaan niin, että se ohjasi dialogisuuteen eikä yrittänyt ratkaista lapsen huolehtimiseen liittyviä kysymyksiä niin, ettei vanhempien tarvitsisi olla missään kontaktissa suoraan keskenään. Neuvoteltavuus ja tilanteittaisuus oli kirjattu sisälle sopimukseen.

Sopimiseen ja sopimuksen tekoon liittyen haastateltavat kertoivat, että lastenvalvojalla oli käyty, mutta kaikki eivät muistaneet tarkasti, mitä siellä oli sovittu. Yhdessä perheessä lastenvalvojalla tehtyä sopimusta noudatettiin melko tarkasti. Muissa haastateltavien perheissä lastenvalvojalla tehty sopimus jäi taustalle, siihen ei vedottu, eikä sen sisältöä enää muistettu tarkkaan. Jatkossa näissä tapauksissa kirjallista lastenvalvojalla tehtyä sopimusta ei uusittu, vaikka lasten asuminen tai tapaaminen muuttui pysyvästi.

Joustavuus - liukuva siirtyminen vanhasta uuteen

Kulkeminen entisessä kodissa ja yhteydenpito vanhempien välillä ja lapsen ja vanhempien välillä säilyi osassa perheistä aluksi täysin joustavana ilman selkeitä ja erityisiä sopimuksia aikataulusta. Toinen puoliso saattoi jatkaa vanhassa kodissa

olemista ja käymistä lapsista huolehtiakseen. Huolehtimisen järjestelyt eivät katkenneet selkeärajaisesti eroon, vaan muodostuivat ja kehittyivät vähitellen sen mukaan miten puolisoiden muu elämä muuttui ja kehittyi. Tähän liittyivät usein uudet puolisot ja asumisjärjestelyt, joista tuonnempana tarkemmin omien otsikoiden alla. Vanhemmat kykenivät kuitenkin yhteistoimintaan katkeamattomasti, eikä sopimuksella haettu kertaratkaisua vanhemmuusjärjestelyihin.

Kolmessa perheessä poismuuttava vanhempi kävi aluksi vanhassa kodissa hoitamassa ja huolehtimassa lapsista. Näissä kolmessa perheessä, joissa lapset jäivät asumaan pysyvästi vanhaan kotiin, oli tämä järjestely hyvin joustavaa. Järjestely oli kaikissa tapauksissa kuitenkin väliaikaista. Toisissa tapauksissa sen katkaisivat uudet puolisot ja toisissa vanhempien omat uudet asumisjärjestelyt ja käytännön järjestelyiden eteneminen erilaiseen ratkaisuun ilman uusia puolisoita. Vanhassa kodissa käymisen kestoa ei osattu tarkkaan arvioida, se oli noin kuukausista vuoteen, ja yhdessä tapauksessa muutaman vuoden.

Asuminen ja raha

Kukaan haastateltavista ei asunut ydinperhevaiheessa vuokra-asunnossa. Perheillä on ollut taloudellisia resursseja vaikuttaa itse omaan asumiseensa ja ratkaisuihinsa yhteishuoltajuutta rakennettaessa. Vuokra-asumiseen oli päädytty vain osassa eron jälkeen, ja silloinkin pääsääntöisesti väliaikaisena ratkaisuna, eikä taloudelliset kysymykset vuokra-asunnon sijainnin valinnassa nousseet estävinä tekijöinä esiin.

Asumisesta ja omaisuuden jaosta tehtiin tarkat sopimukset kaikissa tapauksissa ja niiden laatimiseen saatettiin käyttää juristin apua. Riitelyä ei kuitenkaan ilmennyt, eikä juristin käyttö liittynyt riitojen selvittelyn tarpeeseen. Tosin yksi haastateltavista kuvasi joustaneensa enemmän kuin ehkä koki oikeudenmukaisena siksi, ettei riitaa tulisi ja asiat hoituisivat lasten kannalta mahdollisimman hyvin. Eräs haastateltavista kuvasi toimintaansa jälkeensä arvioiden huolenpitona, jonka kautta osoitti ottavansa edelleen vastuunsa perheestä ja auttoi säilyttämään vanhan kodin lapsille. Yhdessä tapauksessa vanhempi kuvasi, kuinka he yhdessä hankkivat poismuuttaneelle puolisolle uuden asunnon lähietäisyydeltä. Rahasta sovittaessa ei haastatteluissa tullut ilmi pyrkimystä nostaa omaisuutta ulos niin, että se vaikuttaisi

heikentävästi lasten hyvinvointiin ja lasten kodin säilymiseen. Rahaan liittyen eivät haastateltavat tuoneet esiin myöskään tilanteita, joissa toinen olisi yrittänyt hyväksikäyttää toisen varallisuutta omiin tarpeisiinsa.

Lapsen asuminen toteutettiin kahdessa perheessä vuoroasumisena. Kolmessa muussa perheessä toinen vanhemmista muutti pois vanhasta yhteisestä kodista. Kaikissa tapauksissa lapsilla säilyi pitkään vanha koti. Vanhan yhteisen kodin säilyttäminen mahdollistui osin siksi, että vanhemmat suunnittelivat ja toimivat tilanteessa yhteistyössä joustaen. Tilanteissa, jossa taloudellinen resursointi vaati suunnittelua lapsen kodin säilyttämiseksi, omaisuuden selvitys pyrittiin tekemään niin, että kodin säilyminen lapselle onnistui.

Asumisratkaisuihin kahdessa perheessä toteutettiin alusta asti viikko-viikko - vuoroasumista, eikä joustoa tästä juuri ollut. Varsinkin toisessa perheessä lapsen ajasta oltiin tarkkoja. Toisessa perheessä vuoroasuvista lapsista yksi lapsi oli kirjoilla toisen vanhemman luona ja yksi toisen vanhemman luona. Tätä kyseinen haastateltava perusteli sillä, että Suomessa lähivanhemman asema on vahvempi, ja vanhemmat halusivat säilyttää tässä tasavertaisen aseman lapsiinsa myös tällä keinolla. Haastateltava kuvasi myös, että päiväkotit- ja koulupiiriin tähden kirjoilla olemista tietyssä osoitteessa on päiväkotiin tai kouluun hakuvaiheessa väliaikaisesti muutettava, jotta sisarukset saataisiin samoihin päiväkoteihin ja kouluihin.

Kaikissa perheissä lasten asuminen järjestettiin niin, että lähiverkoston rakenteet, päiväkodit, koulut, harrastukset ja kaveriverkostot säilyivät samanlaisina.

Asumisetäisyydet haastateltavien perheiden tapauksissa olivat aluksi 300 metristä 1.5 kilometriin. Myöhemmin yhdessä vuoroviikkoasuvassa perheessä etäisyys kasvoi useammaksi kilometriksi, mutta myös kyseisessä perheessä lapset säilyttivät saman päiväkotit- ja kouluverkoston.

Lasten ajan jakaminen systemaattisesti toteutui hyvin vaihtelevasti perheissä. Kahdessa lasten ajan jakaminen oli tasan jakamista. Toisissa perheissä, joissa ei viikko-viikko asumista toteutettu, ei ajan jakamista samalla tavalla laskettu tasan. Tämä ei kuitenkaan heijastunut vahvasti siihen miten yhteistyö tai vastuun jakaminen koettiin. Yhdessä tapauksessa, jossa toinen puoliso tapasi sopimukseen kirjatun mukaan lapsiaan vain joka toinen viikonloppu, kuvasivat vanhemmat yhteistyötään

hyvin tiiviiksi ja jopa päivittäiseksi arkiseksi yhteydenpidoksi lasten asioissa. Kyseisessä tapauksessa vanhempi, joiden luona lapset asuivat, toi selkeästi esiin tukeutumisensa toiseen vanhempaan vanhempaan.

4.3.3 Lapset vanhempien puheissa

Niin kuin edellä on käynyt jo ilmi, haastateltavat puhuivat monessa yhteydessä ajatuksistaan lapsista. Vanhemmat kuvasivat myös mitä lapset olivat sanoneet erosta tai perhetilanteestaan, tai mitä lapset olivat kertoneet vanhemmille omista mielipiteistään. Kolmessa perheessä lapset olivat jo aikuisia, osalla oli jo omia lapsia. Kahdesta perheestä toisessa oli pikkulapsia ja toisessa perheessä teini-ikäinen.

Lapsen ääni vanhempien haastattelun pohjalta on aina välittynyttä eikä siitä voi tehdä samanlaisia johtopäätöksiä kuin jos olisi haastatellut suoraan perheiden lapsia. Nostan kuitenkin lapsiin liittyvästä vanhempien puheesta esiin joitain kohtia. Osa toistaa jo muualla sanottua. Lasten hyvinvointi on kuitenkin tutkimukseni keskeinen teema ja sitä on hyvä tarkastella monesta näkökulmasta.

Vaikka haastatelluilla vanhemmilla oli ollut huolta lapsista, yksikään vanhempi ei tuonut esiin, että toinen vanhempi olisi koskaan toiminut tai käyttäytynyt lapsia kohtaan vahingoittavasti tai epäluotettavasti. Yksi vanhempi toi esiin, että vanhempien avioero vahingoittaa lapsia. Huolta siitä, että toinen vanhempi ei olisi hyvä lapsille lähdöstään huolimatta, ei vanhempi tuonut kuitenkaan esiin. Vanhemmilla ei ollut myöskään huolta siitä, ettei toinen vanhempi pärjäisi lasten kanssa omalla tahollaan arjessa.

Vuoroasumista toteuttavista perheistä yksi vanhempi kuvasi sitä kuinka kipeää vuoroasumiseen liittyvä pikkulapsesta erossa oleminen oli ollut aikanaan. Kyseisessä perheessä on yksi lapsi. Toisen vuoroasuvan perheen vanhempi, jolla oli useampi vuoroasuva oma pieni lapsi sekä ajoittaan luonaan myös puolison lapsia, ei tuonut haastattelussa esiin samaa vaikeutta. Kyseinen äiti piti vuoroasumista ainoana ratkaisuna, jotta molemmilla vanhemmilla säilyisi yhtä hyvä asema lapsiin. Hänen mukaansa etävanhemmuus heikentää aina toisen vanhemman asemaa vanhempaan.

Kyseisessä perheessä lapset olivat kirjoilla jaetusti, toinen lapsi toisella vanhemmalla ja toinen toisella.

Vanhemmat kuvasivat lasten selviytyneen kokonaisuudessaan hyvin. Yhdessäkään haastattelussa ei noussut esille, että lapsilla olisi elämässään tällä hetkellä sellaisia ongelmia, jotka vanhempien mielestä juontuisivat erosta. Haastatteluissa ei ylipäätään noussut esiin, että lapsilla olisi elämässään ollut missään vaiheessa raskaita ongelmia tai tällä hetkellä elämässä olisi akuutteja vaikeuksia.

Yksi vanhempi oli ollut huolissaan aikanaan siitä, että lapsi ei ollut reagoinut voimakkaammin vanhempien eroon. Haastateltava oli odottanut reaktiota, mutta lopulta päätynyt siihen, että reagoimattomuus ei kerro, että lapsi olisi joutunut liikaa sopeutumaan ja vaikenemaan.

Osa haastateltavista kuvasivat, kuinka perheen lasten verkostot rikastuivat ja vahvistuivat vanhempien uusien puolisoitten myötä. Myös isovanhemmat ja serkut säilyivät merkityksellisinä lasten elämässä.

Yksi vanhempi kuvasi, että ajattelee nykyään, että kantoi turhaakin huolta erosta ja lapsista aluksi, samalla tuoden esiin, että aika on muuttunut ja ympäristön suhtautuminen. Tapauksessa isovanhempien tuki ja hyväksyvä suhtautuminen perheen molempiin vanhempiin auttoi ja lapsilla säilyi suhteet perheen kokonaisverkostoon.

Kahden perheen vanhemmat kuvasivat eri tavoin sisarusten välisen rakentumista. Toisessa perheessä vanhempi näki, että sisarussuhteet ovat tiivistyneet ja sisarukset ovat joutuneet tukemaan toisiaan turhankin tiiviisti erosta johtuen. Toisen perheen vanhempi koki, että ero oli etäännyttänyt sisaruksia toisistaan. Edellisestä tapauksesta voi nostaa esiin kysymyksen, onko tiiviit sisarussuhteet kuitenkin voimavaraistava tekijä perheessä vai haitta? Ja toisen sisarussuhteen kuvaukseen liittyen käytiin haastateltavan kanssa keskustelu siitä, kuinka ylipäätään sisarussuhteet ovat eri perheissä hyvin erilaisia riippumatta siitä, onko kyse ydin- vai eroperhetaustaisista sisaruksista.

Kahdessa perheessä yksi lapsista oli muuttanut jossain vaiheessa toisen vanhemman luokse. Toinen vanhempi kuvasi, että asiaan oli vaikuttanut lapsen vanhaan kotiin

muuttanut vanhemman uusi puoliso, joka oli vanhempaa runsaasti nuorempi ja toinen vanhempi kuvasi, että lapsen kotiin syntyi uusi lapsi. Vanhemmat eivät kuvanneet olleensa huolissaan näistä ratkaisuista lastensa suhteen. Ainoastaan yksi vanhempi pohti, että yksi lapsista oli joutunut itsenäistymään varhain. Kyseinen lapsi oli kuitenkin itse kehdut vanhemmilleen vanhempien sopuisuutta ja tapaa hoitaa lapset yhdessä erosta huolimatta.

Yhtä lasta koskien vanhempi kuvasi, että lapsi on tuonut esiin huolta kun kavereiden piirissä on tapahtunut vanhempien ero. Lapsi on tuonut vanhemmalleen esiin huolta siitä, että erovanhemmat ymmärtäisivät olla sovussa ja hoitaa lapsiaan yhdessä. Lapsi on myös pienestä asti halunnut, että omat vanhemmat puhuvat puhelimessa keskenään muun muassa siinä yhteydessä kun hän on pikkulapsena ollut puhelimessa. Vanhempi kuvasi, että lapsi on tuonut esiin, kuinka toivoo vanhempien olevan ystäviä keskenään ja kysyikin pienempänä asiasta vanhemmaltaan esimerkiksi, että onko isi sun paras kaveri.

Kolmessa tapauksessa vanhemmat kuvasivat häpeään tai erilaisuuteen liittyvää keskustelua lasten kanssa. Vanhemmat olivat itse olleet huolissaan ja ottaneet puheeksi asiat. Yksi lapsi oli tuonut esiin, että koulussa on paljon eroperheiden lapsia, eikä se ole mikään juttu. Toisessa tapauksessa lapsi oli ollut pieni, eikä varsinaista keskustelua käyty lapsen kanssa, vaan lasta oli vahvistettu, että hän on ihan yhtä hyvä, vaikka olisi erilaisesta perheestä kuin joku muu.

Vanhemmat kuvasivat lastensa puheita, reaktioita ja kommentteja monipuolisesti. Vanhemmat pohtivat sitä, mihin kaikkeen lapsi oli joutunut sopeutumaan, mutta haastatteluissa ei noussut esiin lainkaan ajattelua, että lapsen elämä olisi ollut erityisen vaikeaa tai ongelmallista vanhempien erosta tai muustakaan syystä johtuen.

4.3.4 Vanhempien sukupuoliroolit

Sukupuolittunutta vanhemmuuden roolijakoa kuvattiin vain vähän (Moring 2013, 149; Anttila 2012; Neal 2000.) Vain yhdessä perheessä roolijako kuvattiin melko perinteiseksi. Tämä oli aineistossa selkeä poikkeus, mutta siinäkin molempien osallistuminen kuvataan vahvaksi kuten seuraava esimerkki osoittaa.

Yhdessä kaikki hoidettiin, että tota niinku sen eron jälkeenkin, mut sen jälkeenkin, yhdessä tietysti on meillä, tietty roolijako, mitä nyt varmaan monella, et miehen hommat ja naisen hommat jollakin tavalla mut yhdessä kuitenkin ja yhteistyössä ja yhdessä sopimalla niinku kaikki asiat hoidettiin, eli ihan yhtä lailla osallistuin lapsen, lasten hoitamiseen kun tota hmmm ... tilanteen mukaan. Jos toisella on työtä niin totta kai yksin hoitaa tää toinen, ettei mulla ole mitään semmosii ollut koskaan että...

Muissa haastatteluissa miehen tai naisen perinteinen roolitus tuli vain välillisesti esiin siisteyksäkäsitykseen, ympäristöön, yleiseen pohdintaan tai ratkaisuihin liittyen. Miesten rooli oli vahvaa ja naiset kuvasivat miehiä moderneiksi, muun muassa taitaviksi ruuanlaitossa ja osaaviksi vanhempina. Miehet olivat osallistuvia, vastuuta kantavia, luotettavia ja taitavia lasten arjen hoitamisessa (pyykinpesu ja arki). Kaksi haastateltavaa viittasivat miesten alkoholinkäyttöön ja näistä toinen toi esiin huolen myös toisen vanhemman voinnista ja mielialasta. Näiden ei nähty vaikuttaneen kuitenkaan toisen vanhemman kykyyn välittää lapsista tai olla vastuullinen lasten suhteen. Huolestuttavan alkoholinkäytön kuvattiin liittyneen johonkin elämänvaiheeseen, joka oli mennyt ohi. Varsinaista alkoholismin tai humalahakuisen juomisen kuvausta ei yhdessäkään haastattelussa ollut.

Perinteinen sukupuolirooliajattelu nousi yhdessä vanhemman haastateltavan aineistossa selkeästi esiin ympäristön oletettuna viestinä.

H: Miten ympäristö on suhtautunut?

Emmä oo hirveesti, tai jonkun verran kerroin, mutta sehän oli sitä aikaa, että jos äiti lähtee niin siin on jotain vikaa? Tää oli hyvin yleinen käsitys.

Vastauksessa kuvastuu kulttuurinen suhtautuminen äitiyteen. Tällaista samanlaista suhtautumistapaa kuvaa myös Kirsi Nousiainen (2004) tutkimuksessaan Lapsistaan erillään olevat äidit (mt. 162-166).

Tutkimukseni aineiston perusteella haastateltujen vanhempien roolit olivat tasa-arvoisia. Isät huolehtivat arkisista asioista yhtä lailla kuin äidit eikä vaikuttanut siltä, että siitä olisi tehty erityistä numeroa. Haastatellut isät toivat esille myös itse omaa aktiivisuuttaan ja toimintaansa vanhempina. Yhdessä perheessä, jossa vanhemmat kuvasivat roolejaan perinteisemmiksi, vanhemmat toivat samalla kuitenkin esiin

molempien vanhempien vahvan roolin lasten elämässä ja toistensa tukemisen vanhemmuudessa (myös Smart & Neale 1999, 55-61) Hokkasen mainitsema isyyshäpeä ei noussut esiin aineistossani (Hokkanen 2005, 70-71).

4.3.5 Uudet puoliset, uudet lapset ja isovanhemmat

Rakenteisiin liittyen edellä on kuvattu vanhempien sopimista asumisjärjestelyistä ja sopimista rahasta. Edellä on ollut puhetta myös sopimusten noudattamisen tarkkuudesta. Rakenteisiin ja toimintaympäristöön liittyen käsittelen myös uusien puolisoitten ja uusperheiden lasten vaikutuksia yhteisvanhemmoinnin rakentumiseen, sekä suhteita isovanhempiin.

Uudet puoliset

Uusien puolisoitten tulo vaikutti eri tavoin lapsen vanhemmoinnissa joustamiseen ja asumiseen. Mitään tarkkarajaista tai samanlaista muutosta se ei perheissä kuitenkaan tuottanut. Yhden perheen kohdalla uuden puolison tultua, toinen vanhempi muutti lähemmäksi vanhaa kotia ja olisi muuttanut jopa samaan pihapiiriin, jos asunto siitä olisi ollut myynnissä. Haastateltavan mukaan ratkaisu olisi sopinut kaikille osapuolille.

Uusien puolisoitten tulo hahmottui kasvatuksen ja lapsen elämään osallistumisen suhteen vaihtelevasti. Yksi haastateltava kuvasi, ettei uusi puoliso ole läsnä lainkaan lapsiviikkoina perheessä. Kaksi haastateltavaa kuvasivat kolmansien roolia lapsen kasvattajana. Näissä tapauksissa ei kuitenkaan tuotu esiin kolmansien vaikutusta lapsen vanhempien yhteydenpitoon tai väleihin heikentävästi tai kolmansien vaikutusta muihinkaan rakenteisiin heikentävästi, vaan pikemminkin verkostoa vahvistavasti. Yksi haastateltava kuvasi, että uusi puoliso on kuin vanhempi lapselle, mutta ei samalla tavoin kuin omat vanhemmat.

Lukuun ottamatta yhtä vastaajaa, kukaan ei kuvannut, että uuden puolison tulo olisi uhannut lapsen ja toisen vanhemman välejä tai yhteydenpitoa. Muista poikkeavassa kuvauksessa haastateltava kertoi, että heillä menttiin ja tultiin vapaasti, mutta uuden

puolison myötä siihen tuli järjestystä. Haastateltava kunnioitti uusperheen toivomuksia. Kyseisessä perheessä lapset saivat edelleen kulkea tai soittaa vapaasti, mutta poismuuttanut ei voinut vapaasti soittaa vanhaan kotiin (lankapuhelimeen, aikana ennen kännyköitä). Haastateltava olisi toivonut, että yhteydenpito vanhempien välillä olisi voinut jatkua tiiviimpänä, että asioista olisi puhuttu.

Ja sovittiin, että pidetään yhteyttä vaikka tulee uusia puolisoita... Mutta kyllä uusi puoliso vaikutti siihen sitten, ettei sitten pidetty yhteyttä. Vaan mä kunnioitin sitä sitten, että tää uus puoliso. Mutta kyllä mä ajattelen, että olis ollut joku menty vaikka kahville ja syömään, että puhuttais näistä asioista.

Uuden puolison myötä kahdessa tapauksessa asuntojen etäisyys kasvoi kilometreihin. Toinen näistä perheistä toteutti viikko-viikko lapsen asumisjakoa. Toisessa tapauksessa vanhemmat kuljettivat lapsia asuntojen välillä viikonloppuisin ja vapaailtoina vaihtelevasti ja jossain vaiheessa toinen lapsista asettui asumaan poismuuttaneen luokse toisen jäädessä vanhaan kotiin. Haastateltava kuvasi välejä entisen puolison uuteen puolisoon mutkattomaksi ja uutta puolisoa joustavaksi, joka osallistui myös lasten juhliin vanhassa kodissa. Haastateltava kertoi, että molemmat lapset kutsuivat uusia perheenjäseniä bonusvanhempi- tai bonussisar -nimityksillä. Poismuuton syyksi haastateltava arvioi oman uuden puolisonsa, jota lapsen oli vaikea hyväksyä tämän muuttaessa perheen vanhaan yhteiseen kotiin.

Uusien puolisoiden tulosta ei ole seurannut muutoksia rakenteisiin vuoroasuvissa perheissä niin kuin muissa perheissä. Vaikutus on ollut kaikissa tapauksissa erilaista eikä haastateltavat kuvanneet vaikutusta yksin etäännyttäväksi tai yhteyttä heikentäväksi.

Yhdessä tapauksessa uuden puolison tulosta seurasi, että vanhempi pääsi muuttamaan lähemmäksi lapsia. Yksi haastateltava kuvasi, että lasten vanhemman vointi parani, yksi kertoi, että on helpottunut, että eksällä on uusi kumppani. Kolmansien kuvattiin myös rikastuttaneen lapsen verkostoa.

Yksi haastateltava kuvasi omaa uutta puolisoa "uhaksi" lapselleen, koska uusvanhempi kasvatti jämptisti. Kyseisen haastateltavan entinen puoliso, lapsen toinen vanhempi ei kuitenkaan kuvannut kyseistä lapsensa uusvanhempaa uhaksi lapselle, eikä kumpikaan kuvannut uusvanhempaa haitalliseksi vanhempien

keskinäisten välien suhteen. Vanhempi kuvasi, että jälkeen päin ymmärtää tilanteen niin, että hän yritti itse varjella lapsiaan lisäkolhuilta avioeron aiheuttaman huolen jälkeen ja oli ehkä pehmeämpi kun vanhemman uusi puoliso piti rajoja ja oli tiukempi kasvattaja lapsille.

Uudet lapset

Yhdessä tapauksessa lapsen kotiin syntyi uusi vauva. Tämä vaikutti haastateltavan mukaan siihen, että toinen lapsi muutti jossain vaiheessa pois, toisen vanhemman luokse ja toinen lapsista muutti pois omaan vanhemman hankkimaan asuntoon. Haastateltava koki, että lapsen oli täytynyt itsenäistyä aikaisin. Toisaalta haastateltava kertoi, että lapsi itse ei ollut koskaan moittinut vanhempien ratkaisuja, vaan piti hyvänä, että vanhemmat olivat kysyneet huolehtimaan sovussa lapsista. Toisessa perheessä vanhempi näki, että entisen puolison kautta lapsille tulleet bonussisaret vahvistivat verkostoa etävanhemman luona ja suhteet muuttuivat sisaruspuoliin merkittäviksi ajan kuluessa.

Yhden haastateltavan perhearki muodostui monien perheiden vuoroasuvista lapsista. Hyvin monien aikuisten ja lasten aikataulut vaikuttivat perheen aikataulutukseen ja lasten asumisvuorotteluihin. Haastateltava kertoi, että hänen oli laitettava lasten heillä asumisen vuorot kuntoon niin, että lapset eivät kulkisi kuin hollituvassa, vaan lapsilla olisi ennakoitava säännöllinen rytmi. Se oli vaatinut ponnisteluita ja selkeyttämistä, mutta haastateltavan mukaan se on saatu ihmeesti toimimaan.

Isovanhemmat

Kahdessa haastattelussa isovanhempiin liittyvä pohdinta ei noussut lainkaan esiin. Muissa haastatteluissa (5) isovanhemmat nousivat vaikuttajan rooliin muun muassa auttajina, ohjaajina ja tukijoina tai niin, että vanhemmat ovat joutuneet rajaamaan omaa vanhempaansa itsensä suhteen.

Isovanhemmat olivat jatkaneet lastensa entisten puolisoitten kavereina tai he olivat ohjeistaneet omaa lastaan (toista vanhempaa), kuinka asiat on hoidettava lasten

kannalta oikein. Myös yksi kertoi, että entinen puoliso tukeutui entiseen appivanhempaan (kertojan vanhempaan), kun oma luottamus oli horjunut. Vanhempi kertoi matkustelleensa paljon uuden puolison kanssa, ja siihen tarvittiin verkoston tukea.

...hänen kanssa reissattiin paljon pitkin Eurooppaa ja sitten pidemmällekin, ja yleensä mun (ex) puoliso sanoi sitten, et mun isovanhemman täytyy tulla mukaan, että tota hoitamaan, et kaikki hoituu, et lapset huolehditaan...

Isovanhempien suhtautuminen oli ollut yhdessä tapauksessa vahvan kriittistä oman lapsen suhteen ja yhdessä tapauksessa jättävää oman lapsen entistä puolisoa kohtaan. Kahdessa tapauksessa, jossa kuvattiin suhde hankalaksi appivanhempien suuntaan, ei ollut kuitenkaan alkanut erosta, vaan sen kuvattiin olleen sellainen jo aikaisemmin.

Entiset appivanhemmat olivat myös ihania, kunnioitettavia, kunnioittavia, rakkaita ja heihin oli hyvä suhde ja yhdessä tapauksessa isovanhemmalla oli yhteinen harrastus lapsensa entisen puolison kanssa. Oman lapsen entisen puolison kanssa saatettiin viettää aikaa ilman, että vanhempien oma lapsi olisi ollut paikalla. Yksi haastateltava kuvasi, että entinen appivanhempi ottaa yhteyttä joskus häneen, koska appivanhemman oma lapsi pitää etäisyyttä ja rajaa omaa vanhempaansa.

Vain yksi haastateltava kertoi, kuinka entinen appivanhempi oli uhkaillut vanhemman mustamaalaamisella. Isovanhempi oli uhannut "paljastaa kaiken" lapselle ja että hänellä on kertomus kirjallisena tallessa. Perhettä koskevan haastateltavan kokonaiskertomuksen perusteella isovanhempi ei ollut pystynyt kuitenkaan vaikuttamaan konkreettisesti oman lapsensa suhtautumiseen entiseen puolisoonsa tai yhteistyöhön tämän kanssa. Vanhempien välinen yhteys säilyi huolimatta isovanhemman negatiivisesta toiminnasta ja lapsenlapsensa toisen vanhemman mustamaalaamisesta. Syvempää analyysia asiasta ei tässä tutkimuksessa voi tehdä. Uhkailijan oma lapsi on joutunut rajoittamaan omaa vanhempaansa ja se ei liene helpottavaa tilanteessa. Tällainen dynamiikka ei ole kuitenkaan eroperheiden yksinoikeutta. Niin kuin kaksi haastateltavaa kuvasivat, tulehtunut tilanne appivanhempiin oli olemassa jo ennen eroa.

4.3.6 Vanhempien näkemyksiä itsestään ja muista

Edellä pyrin kuvaamaan konkreettisesti ja välittömästi suoraan vanhempien toimintaan vaikuttavia tekijöitä. Tässä alaluvussa nostan esiin osin samoja asioita, mutta toisesta näkökulmasta.

Päivi Sutinen kuvaa kasvatusalan väitöskirjassaan *Vanhempina ja aikuisena uusperheessä* (2005) kuinka ulkopuoliset kontrolliodotukset heijastuvat uusperheiden isä- ja äitipuolien puheissa. Hän jaottelee aineiston pohjalta nämä kahteen ryhmään. Sutinen nimittää ryhmät uhaksi tai tueksi (mt. 112-118).

Vanhemman toiminta lähtee ympäristön hahmottamisesta ja ympäristö muodostuu fyysisestä ympäristöstä, asumisesta, rahasta, päiväkotien sijainnista, koulusta, aikataulusta, työpaikasta jne. Vanhempien toiminta on riippuvaista siitä, miten vanhemmat näkevät toimintaympäristönsä mahdollisuudet ja omat mahdollisuutensa vaikuttaa niihin. Tähän liittyy myös se, miten vanhemmat hahmottavat toiset ihmiset ja heidän toimintansa sekä mahdollisuutensa vaikuttaa heihin. Onko esimerkiksi jonkun ihmissuhteen seurauksena jokin toiminnan ala lukkoon lyöty niin, että se lukitsee vanhemman toimintaa vanhempana. Tästä näkökulmasta myös vanhemman näkemykset itsestään ja muista ihmisistä ympärillä ovat toimintaympäristön kuvausta.

Haastateltujen ajatukset itsestä

Vanhemmat kuvasivat itseään sekä kriittisesti että positiivisesti. Tähän liittyen vanhemmat pohtivat omaa vastuutaan ja syyllisyyttään. Myös jätetyt pohtivat omaa käyttäytymistään yhteishuoltajuuden alkuvaiheessa kriittisesti. Kaksi vastaaja toi esiin, kuinka olivat jossain lapsen liittyvässä asiassa turhankin tarkkoja tai varovaisia. Yksi jätetty kuvasi, kuinka omassa suhtautumisessa oli alussa ollut vainoharhaisuuden piirteitä, toinen arvioi oman kontrollintarpeensa menneen yli.

Vastaajat, jotka saivat roolin lopullisen eron syypäänä tai jättäjinä pohtivat omaa syyllisyyttään. Vuosien päästäkin yksi vastaaja katui lähtemistään, vaikka toisessa lauseessa perusteli lähtemistä lasten hyvinvoinnilla. Toisessa kohdin jättäjä pohti, että jos olisi kaikki viisaus, mitä nyt on, olisi toiminut monissa kohdin toisin. Yksi

eron aktiivinen ratkaisija kuvasi oman vuorovaikutustapansa olleen riitaisa, toinen kuvasi edelleen haasteelliseksi itselleen hillitä omaa vuorovaikutustapaansa ja kuvasi olevansa joskus aggressiivisempi ilmaisutavoissaan kuin haluaisi.

Eron ratkaisijan roolissa olevat vastaajat pohtivat myös sitä, kuinka ovat pyrkineet toimimaan toista kohtaan eettisesti oikein, pyrkineet osoittamaan vastuunsa ja kuin korjaamaan epäluottamuksen, joka oli muodostunut vanhempien välillä eroon liittyen. Seuraavassa otteessa tulee hyvin esiin kuinka eettinen pohdinta suuntaa vanhemman toimintaa.

Mä en pysty kestämaan elämääni, mä en pysty kestämaan itseäni, et mä silloin kun lapsi oli pienempi. Ku mä oon aina tehnyt kaikki niinku viikkoajat ja kesälomaehdotukset, niinku siis tunnin tarkkuudella, et ne menee varmasti tasan. Et jotenkin se et, mä oon kantanu ihan järjetöntä syyllisyyttä siit erosta, vaikka, vaikka se olikin ainoo oikea vaihtoehto. Niin slilti siitä niiku hänen elämän rikkomisesta. Niin sitäkin kautta että mä oon ollut kauheen tarkka, et se ei niinku.. mä en millään tavalla hyväksi käytä sitä, niinkun suhteessa lapseen, niinku mitenkään! Et Se on ollut niinku mulle hirveen jotenki hirveen tärkeätä. Et nythän tiestysti niinku et asiat on niinku ylimalkaisempia...

Omaan toimintansa arviointiin liittyen liiton jatkamisen vaihtoehtoa pohti vain yksi vastaaja ja hänkin ristiriitaisesti. Kaikilla muilla vastaajilla pohdinta erosta liittyi lasten vointiin, josta tuonnempana. Ero nähtiin ainoaksi mahdolliseksi vaihtoehdoksi, eikä kukaan muu vastaajista enää pohtinut sitä, että olisi voinut toimia toisin ettei eroa olisi tullut.

Haastateltujen ajatukset entisistä puolisoista

Toistensa suhteen vanhemmat olivat ymmärtäviä ja kriittisiä. Kriittisen pohdinnan lisäksi ja usein sen yhteydessä vanhemmat kertoivat myös jotain positiivista toisesta. Seuraavat kaksi esimerkkiä ovat lainauksia eri haastatteluista.

Et hän antoi niinku mahdollisuuden kantaa vastuuta lapsista. Mutta ei kuitenkaan tukenut, koska minä olin se joka lähti.

Haastateltava koki ex-puolisonsa ohittaneen itsensä vanhempana, mutta käytännössä kyseisessä perheessä molemmat vanhemmat toimivat lasten elämässä ja arjessa tiiviisti mukana vuosien ajan.

Seuraavassa otteessa haastateltava oli analyttisen kriittinen monen asian suhteen ja ilmaisi sen suoraan. Tämän haastateltavan perheen lapset asuivat vuoroviikoin vanhempiensa luona.

Että kyl mul ois, kyllä mun elämä olisi varmasti kivempaa kun ei tarviis olla hänen kans tekemisissä. Mut se on ihan selvää, että täytyy olla ja välillä sitten et niinku et on ihan mukaviakin ajatustenvaihtoja. Hänhän osaa olla kauheen hauska tyyppi siis halutessaan, että niinku et sillei mut et sitte tulee niinku, ja tulee niinku sillai niiku randomina, et saatta olla et edellinen viesti on tosi mukava ja joviaali ja sit seuraava on silkkaa vittuilua, et se on tosi niinku sellasta volatiivia se käytös, et sit siinä niinku vaan yritän aina itselleni et senkin ihmisen pahin rangaistus on, et se joutuu viettämään jokaisen päivän itsensä kanssa... hhahha.

Kasvatusnäkemyksissä vanhemmilla oli vain yhdessä tapauksessa silmiinpistävä ero. Haastateltava kuvasi, että nyt kun hän ei enää asu toisen vanhemman kanssa yhdessä, on hän vapaampi kasvattamaan lapsia sellaiseen arvomaailmaan, mikä on itselle tärkeä. Muilla kasvatusnäemykset olivat joko samansuuntaisia tai vain lievästi erilaisia, eikä nämä noussut isoksi ongelmaksi tai kritiikin kohteeksi toisen vanhemman suhteen.

Toisesta puhuttiin esimerkiksi näin:

Kyllä se oli hänelle itselle varmasti kova paikka; ajattelin sitä surua, mitä hänellä täytyi olla siitä, ettei saanut olla joka hetki lapsen kanssa; olihan siinä varmasti sellaista piiloagressioo, ei se tarkoittanut pahaa vaan se oli sellainen kerta vaan, eikä se toistunut; se on niinku epäsiisti, eikä talousihminen millään tavoin.

Kaksi mielenkiintoista erilaista esimerkkiä haastateltavat toivat esiin siitä, kuinka heihin itseensä oli suhtauduttu.

Ja silloin kun meillä oli eksän kans huonommat välit, niin mä muistan kuinka tärkeätä oli kuulla kun eksä sano, että itsestään saman asian, että mut hän sano myös, et ei sua parempaa vanhempaa voi olla. Se on aika hyvä kuulla.

H: Se oli tärkeä?

Se oli hyvin tärkeä, se oli hyvin tärkeä kuulla.

Toinen esimerkki:

Kyllä se syyllisyys, jonka mä esille otin niin, se on ollut lähinnä kyllä mun omassa päässäni, että ei se mistään muualta oo tullut ilmi, et mua olis sormella osotettu, et sä oot..että sä näin teit ja sä oot tämän aiheuttanu, että ei koskaan.

Vanhemmat eivät kuvanneet mitään sellaista, että entiset puoliset olisivat koskaan suoranaisesti vaikeuttaneet toisen vanhempana olemista tai sivuuttaneet nämä lasten vanhempina. Myöskään kuvauksia siitä, että jonkun muun (isovanhemmat, uudet puoliset) olisi annettu tulla lasten omien vanhempien ja lasten väliin ei aineistossa ollut. Aineistossa erottuivat kohdat, jotka oli koettu hankaliksi, mutta niitä ei nähty toisen toimintana omaa itseä vastaan vanhempana. Ainoastaan yhden vastaajan vastauksessa esiintyi ajatus siitä, että hänen vanhemmuuttaan rajoitettiin, koska hän oli lähtijä, kuten esimerkki edellä vanhemmuuden tuen puutteesta kuvaa. Tästä huolimatta se ei käytännössä estänyt hyvinkin joustavaa yhteydenpitoa lapsen kanssa. Vanhempi kuitenkin koki, että olisi halunnut osallistua enemmän lasten arkeen ja katui eroa.

Haastateltujen ajatuksia uusista puolisoista ja heidän roolista

Uudet puoliset olivat vastaajien puheissa läsnä melko neutraalisti. Suoraa yhteenottoa ei kuvannut kukaan entisen puolison uuden puolison kanssa. Yhdessä tapauksessa haastateltava kuvasi entisen puolisonsa erimielisyyden välittäjäksi ja viestintuojaksi. Kyse oli tuolloin käytännössä siitä, kuinka paljon vastaaja sai enää soitella tai käydä vanhassa kodissa, jossa lapset vielä siinä vaiheessa asuivat. Vastaaja piti entisen puolisonsa toimintaa ihailtavana, koska hän oli tukenut omaa uutta puolisoaan.

Yhtään kuvausta siitä, että entisen puolison uusi puoliso olisi jotenkin kohdellut väärällä tavalla vastaajan omia lapsia uusperheessä, ei aineistossa ollut. Uuden vauvan synnyttyä oli kuitenkin tullut yhteenotto uusperheessä, mutta haastateltava arveli, että hänen oma nuorensa oli häirinnyt uusperhearkea omalla käytöksellään. Konfliktin kuvattiin syntyneen siis monista syistä.

Toisissa tapauksissa uudet puoliset olivat taustaroolissa kasvattajina, eikä aktiivista roolia lasten elämässä ollut. Toisilla uusilla puolisoilla oli hyvinkin aktiivinen ote uusperheessä lasten suhteen.

Uusien puolisoiden tulo kuvattiin joko katkaisseen tiiviin yhteydenpidon entiseen puolisoon tai edistäneen sitä. Joissain tilanteissa yhteydenpitoon ei tullut muutosta entisen uuden puolison myötä. Yhteydenpitoa lasten asioissa ei uusien puolisoiden kuvattu aktiivisesti haittaavan, kyse oli pikemminkin käytännön järjestelyistä yhteydenpidossa.

4.3.7 Luottamus

Seulottuani aineistoa liitin luottamuksen käsitteeseen ne haastateltavan vastaukset, jotka kuvasivat sitä näkeekö hän toisen lapsen vanhempana luotettavana, kuinka hän kuvaa toimintansa vapautta, kontrolloiko toinen puoliso toistaan vanhempana jne.

Konkreettisista haastateltavan tuottamista sisällöistä löysin aluksi eri alakategorioita, joita koodasin. Alakategoriat olivat: *tilan antaminen ja tilan saaminen, kontrolli, avoimuus ja tiedon saaminen ja kertominen, (tiedonkulkutilanteet ja -käytännöt)*. Näistä hahmottui vähitellen yläkategoria nimeltään luottamus.

Kokonaisuudessaan vanhemmat kuvasivat toista vanhempaa joko hyvänä tai omistautuvana vanhempana tai luotettavana lapsen asioissa ja lapsesta huolehtimisessa. Joku kuvasi, että molemmilla oli vahva suhde lapseen tai että molemmat tiesivät toisensa rakastavan syvästi lastaan. Vanhemmat eivät tuoneet mitään sellaista esiin, jossa olisi arvioitu toisen kyvyttömyyttä huolehtia lapsista omalla vuorollaan tai epäilyä, mitä tapahtuu, jos toinen vanhempi ei ole läsnä. Toisen vanhemman kiintymystä lapseen ei epäilty. Vanhemmat kertoivat, että toisen vanhemman suhteen ei ole tarvinnut pelätä mitään arvaamatonta muutosta (muuttoa pois tms. suurta ja yllättävää). Asioista on puhuttu ja sovittu.

Tiedonkulku - lasta koskevan tiedon avoimuus

Lapseen on saanut pitää vapaasti yhteyttä, ilman, että on tarvinnut sitä toiselta puolisolta rajoittaa, kontrolloida tai määritellä yhteydenpitoaikoja, vaikka asumisen ja vuorosysteemin määrittely on joissain tapauksissa ollut hyvin tarkka.

Kysymykseen lapsen kanssa yhteydenpitoon liittyen yksi haastateltava vastaa seuraavasti.

H: Onko lapsesta lähtenyt millaisia aloitteita, että haluaisi nähdä isän tai haluaisi nähdä äidin?

Joo, sitten ne on toteutettu ihan aina kun se on ollut mahdollista, et ilman muuta...

Kyselyvastauksissa yhteydenpidon tiheyteen kaikki vastasivat, että yhteyttä pidetään vähintään viikoittain. Haastattelussa toiset kuvasivat yhteydenpidon lähes päivittäiseksi. Yhteydenpito oli yhden pariskunnan yhteishuoltajuuden alkuvaiheessa nihkeää ja vaikeaa, mutta helpottui vuosien myötä. Heillä oli aluksi käytössään reissuvihko, johon kirjattiin asioita lapsesta. Vihko siirtyi lapsen mukana. Tämä käytäntö ei kuitenkaan estänyt yhteydenpitoa soittamalla. Lapsella oli oikeus milloin tahansa ottaa yhteyttä toiseen vanhempaan.

Kummankaan vanhemman yhteydenpitoa lapseen ei kuvattu rajattavan missään haastateltavan perheessä. Joitain yhteydenpitokäytäntöjä jouduttiin tarkistamaan joissain tilanteissa, esimerkiksi kun perheeseen tuli uusi puoliso. Myöskään vuoroasuvissa perheissä yhteydenpitoa lapseen ei rajattu. Käytännössä yhteydenpito tarkoitti usein yhteydenpitoa puhelimella. Yhdessä perheessä lapset saivat vapaasti kulkea kotien välillä tarvittaessa. Alkuvaiheessa myös vanhempi saattoi kulkea vapaasti lasten kodissa. Yksi perhe kertoi, että ikävän yllättäessä saatettiin käydä halimassa lasta tämän toisessa kodissa. Lapsesta saatavaa tietoa pidettiin riittävänä, eikä salailua koettu olleen.

Kontrolli, vapaus ja luottamuksen rakentumisen keinot

Kontrolli liittyi vanhempien toiminnassa siihen, että toisen toimintaa oli rajattu tai siihen oli otettu kantaa niin, että se vaikutti toimintaan. Tämän voi nähdä toisen

toiminta-alan kaventumisena, mutta aineiston pohjalta kontrollia ei kuitenkaan koettu sellaisena. Taustalla nähtiin huoli lapsesta.

Toisen vanhemman toimintaa ei nähty yksiselitteisesti kontrolliksi muun muassa tapauksessa, jossa toinen osapuoli näki toiminnan auttamisena enemmän kuin kontrollina. Kysyin haastateltavalta, onko vanhempi saanut olla rauhassa vastuunkantaja, eikä ex ole soitellut ja kontrolloinut. Vanhempi vastasi, että ei ole lainkaan kokenut, että kontrolloitaisi. Seuraavissa näytteissä esimerkkejä kuinka vastaajat kuvasivat tilannetta:

Joo, mä luulen, et siinä on ollut keskinäinen luottamus aika iso, että kyllä perusasiat molemmat osaa ja hallitsee. Et tokihan niinku. Kyllä mä ymmärrän, et me ollaan hyvin eri tyyppisiä ihmisiä monessa suhteessa. Mul ei ole niinkun et ohan mä hirveen laiska siivoamaan, se on ihan fakta. Et kyllä meillä nykyään on sit sellasta, et ex voi siitä niinku sanoakin. Eikä hän tarkoita pahaa, vaan hän tarkoittaa ihan hyvää... et ihan oikeesti et nyt täällä pitäis vähän siivota.

Samasta teemasta toinen toteaa:

Siis oon mä muutaman kerran käynyt siel niinku siivoomassa, mut tosin siis sillei niinku et mä oon sanonu et tää on lapsen koti ja nyt niinku tää, et pidät huolen, et tää keittiö on puhdas.

Haastateltava kertoi lisäksi, että ei ole ollut ilman lupaa toisen asunnossa, eikä omilla avaimilla. Molemmat haastateltavat kuvasivat, että toiminnan sävy on ollut enemmän huolta ja auttamista lapsen tähden kuin puuttumista tai kontrollia.

Näin luottamuksen kuvaaminen rajautui vähitellen erilaisista sisällöistä ja tarkentui analysoimalla yksittäisiä tekstikohtia kokonaisuuden osina. Saman perheen jäseniä haastateltaessa oli käytettävissä materiaalia jonkin teeman ristiin valottamiseksi ja tarkentamiseksi.

Yllä oleva esimerkki kuvaa tilannetta, missä molemmilla vanhemmilla on luottamus toiseen vanhempana, mutta vanhemmat kykenevät hahmottamaan luottamisen, omien näkemystensä ja osaamisensa erot. Erilaisista siisteyskäsityksistä tai toiminta oman näkemyksen suuntaisesti ei ollut este luottamiseen toiseen yhteisen lapsen vanhempana.

Luottamusta testattiin myös toisessa tapauksessa, missä kaksi vanhempaa samasta perheestä kuvasivat tilannetta, joka hahmottui lähtökohtaiseksi kontrollin tarpeeksi. Haastateltava sanoi sen myös ääneen, että hänen oli aluksi vaikea päästää lapsia

toisen vanhemman luokse. Tämän tähden entisen puolison piti olla lapsen kanssa vanhassa kodissa omalla vuorollaan. Toinen vanhempi toimi toivomuksen mukaisesti. Kyseinen rajoituksen asettanut haastateltava arvioi haastatteluhetkellä omaa aikaisempaa toimintaansa kriittiseen sävyyn.

Yhdessä tapauksessa haastateltavan entisen anopin (matkallelähtijän äidin) toivottiin menevän mukaan, kun matkalle menevä vanhempi otti lapsen mukaan matkalle. Matkallelähtijä kuvasi ymmärtävästi entisen puolisonsa toimintaa, eikä tuonut esiin sitä, että häntä olisi kyseenalaistettu vanhempana tai hänen asemaansa vanhempana olisi horjutettu.

Yksi haastateltava nosti haastattelussa aktiivisesti itse esiin keinoja, jotka hänen mielestään olivat auttaneet luottamuksen saamisessa ja lunastamisessa eroperhetilanteessa. Haastateltava kuvasi, että halusi osoittaa omalla toiminnallaan, muun muassa asumiseen liittyen, että pitää huolta perheestään kykyjensä mukaan ja hyvin, vaikka on eronnut. Haastateltava toimi muun muassa niin, että perheellä oli mahdollisuus pitää yllä hankkimansa koti ja jatkaa samassa kodissa asumista. Yhteinen talo myytiin ja omaisuus siltä osin jaettiin vasta sitten, kun se oli mahdollista.

Kyseisen haastateltavan entinen puoliso kuvasi toisen vanhemman toimintaa näin.

Hän olis tehnyt mitä vaan, et meil on kaikki hyvin.

Haastateltava kuvasi toisen yhteisvanhemman toimintaa. Yhteisvanhempi pyrki osoittamaan, että pitää huolta perheestään ja entinen puoliso luotti entiseen puolisoonsa ja piti tätä vastuullisena. Haastateltava arvioi myös itse, että hän toiminnallaan vaikutti luottamuksen rakentumiseen ja saamiseen. Haastateltava kuvasi toimineensa tietoisesti niin, että hänen toimintansa vahvistaisi luottamusta vanhempien välillä.

Kontrolli kuvaa luottamuksen rajaa. Edellä kuvasin, kuinka kontrolli koettiin hyväntahtoisuudeksi tai huoleksi. Yhden haastateltavan tapauksessa kontrolli kuvattiin kuitenkin kriittisesti.

Ja sit toinen et et se niinkun öö edelleenkin tulee välillä semmosia yrityksiä kontrolloida mua, et mihin mä sit niinku, et semmosia vähän, et niinku tota toi pikkumaisia vaatimuksia. Kun meil on sellanen, et meillä on lapsilla omat vaatteet niinku kummassakin kodissa ja sitten niinku mitä niil on ollut päällensä niin ne palautetaan sitten muovikassissa aina kun on niinkun vaihto. Hän on muun muassa vaatinut, että ne pitää olla viikattuna ne vaatteet. Ni mä sit vähän niinku et ohhojaa... et tavallaan niinku tämmösiä pieniä ja sit niiku, mulla on jatkuvaa rajankäyntiä et suostunko mä siihen, kun ei niinku jaksu rueta tappeleen vai onko mun parempi niinku olla suostumatta siiten...

Sama haastateltava kuvasi kuitenkin luottamuksen rakentamista näin:

...mut et mä kuitenkin olen päättänyt, et mä luotan siihen, että kyllä hän niinkun lasten kanssa ymmärtää sen vastuunsa. Et mä haluun antaa hänelle myös mahdollisuuden hänelle et siin niinku hän ottaa sen vastuun ja mun mielestä vaikuttaa siltä, että hän hyvin sen, et hän on myös sen (vastuun) ottanut. Ei me olla samaa mieltä niinku siis kaikesta kasvattamiseen liittyvästä, mutta tota...

Haastateltavat kuvasivat pyrkivänsä puhumaan toisesta vanhemmasta hyvää ja pyrkivät pidättäytymään pahan puhumisesta. Joku kuvasi yrittävänsä ajatella ja puhua positiivisesti, vaikka ei ole aina onnistunut, ja oli sitä mieltä, että lojaliteetti täytyi olla toista lapsen vanhempaa kohtaan. Toinen haastateltava kuvasi, että vaikka on itse epäillyt itseään ja kantanut raskasta syyllisyyttä, häntä ei ole koskaan kukaan moittinut tai osoitellut sormella. Haastateltava arvioi, että syyllisyyden tunne on ennemmin ollut "omien korvien välissä". Puolen valitsemista tai kenenkään väliin pääsemistä ei haastattelukertomuksissa esiintynyt. Yksi vanhempi kuvasi torjuneensa ystävyyden pahan puhumisen välttämiseksi. Ystävä oli ruokkinut kriittistä puhetta omasta avioerostaan ja omasta entisestä puolisostaan.

Luottamukseen liittyen yksi haastateltava totesi, ettei kukaan pääse vanhempien väliin.

Ehkä siinä on se, et kun meidän keskinäinen kanssakäyminen ja vuorovaikutus... siitähän se lähtee, minä ja mun ex ollaan. Et kaikki on kattonut sen, et miten se toimii. Ja koska. Ja sitkun ne on nähnyt, et se se toimii hyvin, niin ei kenelläkään muulla oo ollut mitään nokankoputtamista mihinkään tietenkään, koska täähän on kuitenkin meidän juttu periaattees niin.

H: Siihen ei pääse lapsetkaan pelaamaan väliin, eikä kukaan muukaan?

Ei ei kukaan pääse siihen, eikä voi tulla että... Et jos siinä olis ollut jotain ongelmaa, niin sitten olis tullu näitä, et kumman leirissä ollaan.

Luottamisesta tiivistettynä

Haastateltavien kertomuksissa luottamusta kuvattiin toimintana luottamuksen rakentamiseksi, luottamisena toiseen vanhempana ja hänen luotettavuutena vanhempana. Luottamiseen liittyi myös päätös ja sitoutuminen luottamiseen.

Luottamukseen liittyvän toimintatilan ja vapauden antaminen ilmeni vanhempien joustavuutena lapsen tarpeiden huomioimisessa tai suhtautumisessa toisen huoleen lapsesta. Vanhemmat saivat tilan toimia. Vanhemmat antoivat toisilleen mahdollisuuden toimia antamalla tilaa pitää yhteyttä lapseen joustavasti.

Luottamista toiseen perusteltiin entisen puolison rakkaudella ja sitoutumisella lapseen. Sitä perusteltiin myös omilla arvoilla, mikä ilmeni muun muassa lojaliteettina toista lapsen vanhempaa kohtaan ja päätöksenä pyrkiä toimimaan oikein tilanteessa, vaikka se oli haastavaa. Luottamusta kuvattiin myös liittyen toisen vanhemman toimintatapaan tilanteissa.

Tarve kontrolloida toista vanhempaa tämän ollessa lapsen kanssa liittyy luottamuksen rajoihin. Vanhempien toiminnassa kontrolli liittyi lapsen suojelemiseen. Kontrolliin liittyi sietämistä tai ymmärtämistä. Omaa kontrollin tarvetta arvioitiin kriittisesti. Kontrollin kohteeksi jouduttaessa se nähtiin toisaalta huolena ja huolenpitona ja sen nähtiin sisältävän kunnioitusta. Yksi haastateltava kuvasi, että sulki pois elämästä ystävän, joka tuotti negatiivista puhetta omasta erosta ja entisestä puolisostaan. Näin hän rajasi ja kontrolloi omaa tilaansa ja suojeli oman luottamuksensa rakentamista tilanteessa.

4.3.8 Joustavuus ja moninäkökulmaisuus

Olen edellä kuvannut joitakin vanhempien kokemuksia, joissa vanhempi on joutunut itse kritiikin tai kontrollin kohteeksi. Matkallelähtijää on "vaadittu pakkaamaan oma äiti mukaan huolehtimaan lapsista" tai entinen appivanhempi on uhannut paljastaa lapsen vanhemman "kaiken kauheuden" lapselle, kunhan lapsi kasvaa, yksi vanhempi oli myös joutunut hoitamaan lapsia vanhassa kodissa, koska toinen vanhempi ei

uskaltanut päästää lapsia toisen vanhemman uuteen kotiin, sillä siellä oli uusi kumppani. Yhden haastateltavan tapauksessa entistä puolisoa kuvattiin arvaamattomaksi ja käytöstä edelleen epävakaaaksi ja ristiriitaiseksi. Yhden vanhemman oma vanhempi kritisoi sitä, että lapsi saa olla puolet ajasta toisella vanhemmalla eikä vanhempi ollut vaatinut, että lapsi asuisi pääosin hänellä itsellään. Yhdessä tapauksessa entinen appivanhempi ei ollut omaan lapseensa väleissä ja näin tukeutui lapsensa toiseen vanhempaan. Myös tilanne, jossa vanhemmat kertoivat keskinäisestä jäisestä ja vaikeasta vuorovaikutuksestaan tai vuorovaikutuksen ongelmista, edustavat aineistossa riskitilanteita, joista voi seurata yhteistoiminnan katkoksia.

Yllä kuvatut esimerkit aineistossa herättivät huomiota siinä mielessä, miten vastaaja itse oli suhtautunut tilanteeseen. Esimerkit kertovat epäluottamuksesta, arvaamattomuudesta, kontrollista ja sitä myötä myös osin vallankäytöstä tai ainakin vallankäytön yrittämisestä. Vanhempi ei kuitenkaan ole ryhtynyt esimerkkitalanteissa vastahyökkäykseen tai torjunut toista vanhempaa tai edes isovanhempaa, vaikka ristiriitoja ja sellaistakin kontrollin tarvetta on ollut, jonka olisi voinut nähdä itseään liikaa rajoittavana tai loukkaavana. Vuorovaikutushaastetta ja tiedonsaantia on ratkottu yhdessä tapauksessa reissuvihon avulla vaiheessa, jolloin suhde entiseen puolisoon on ollut "jäättävä".

Esimerkkien valossa vanhemmilla on valmiuksia pohtia asioita monista näkökulmista. Vanhemmat toimivat joustavasti ja sietävät asioita, joista voisi ajatella pääsevänsä eroon parisuhteesta eron myötä. Vanhempien toiminta on tilanteessa lapsilähtöistä. Lapsen verkosto ja lapselle tärkeiden ihmisten kunnioittaminen on määräävä tekijä vanhempien toiminnassa.

Lopuksi onkin syytä pohtia, mikä on yhteisen vanhemmoinnin rakentumisen todellinen ero tilanteissa, jossa vanhemmat ovat parisuhteessa keskenään tai missä he eivät ole parisuhteessa keskenään. Mielestäni tässä pohdinnassa ei päästä eteenpäin, ellei yhteistä vanhemmointia hahmoteta, niin kuin olen yrittänyt, omana kokonaisuutena ja ilman, että nähdään sen jo lähtökohtaisesti sen olevan eri asian eri perhemuodoissa.

Yhteistoiminta lasten asioissa jatkuu ja vanhemmuusyhteistoiminnan perustavat tekijät ovat osin samat kaikissa perhemuodoissa. Entinen puoliso ei välttämättä muutu eron myötä. Suhteet eivät muutu myöskään appivanhempiin (myös Linnavuori 2007, 143-145.) Tässä mielessä vanhempi ei voi sulkea toimintaympäristöstä pois tähän liittyvää moniulotteisuutta ja sen myötä moniulotteisuuden huomioon ottamista. Se on kuitenkin edelleen lapsen ympäristö, joka säilyy lapselle vanhempien erosta huolimatta. Siihen liittyy rakenteita ja sidoksia, jotka eivät katkea eron myötä.

Yhteisvanhemmoinnissa on kyse lapsen maiseman ja sen osatekijöiden säilyttämisestä ja rakentamisesta. Vanhempien yksilöllisen elämän rakentaminen, menneisyydestä ja sen verkostoista irtautuminen ovat toinen asia. Kauppinen puhuu onnistuneesta erovanhemmuudesta. Onnistuneen erovanhemmuuden voi nähdä toteutuvan, kun lapsen maisema vanhempien yhteistoiminnan myötä säilyy eheänä eikä jakaudu kahteen tai useampaan erilliseen todellisuuteen. (Koulu 2014, 372, 393-396, 403; Linnavuori 2007.)

Eron myötä lapsi on pois toisen vanhemman luota joka tapauksessa eri tavoin kuin ennen. Vuoroasuvassa perheessä vanhempi kuvasi lapsesta erossa olemista seuraavasti.

Se oli tavallaan niinku mun sopeutumista ja opettelua sit siihen, niinku elämiseen siinä, et oli viikkoja, et lapsi ei ollut mulla. Et se oli niinku niinku tietenki raskasta ja...

H: Onhan se tietenkin pitkä aika se viikko niinku pikkulapsena?

Ihan helvetillinen, mut sit tää katkastiin sillei että, ku lapsi kävi yhes harrastukses jo silloin, ni mä aina kuskasin, et mä näin sitä sillä viikollakin. Mutta tota, mut niin se oli. En mä. Mä olin samaa mieltä, et se oli pitkä aika, mut ei siin ollut niinku mitään vaihtoehtoja.

5 Tulosten tulkinta, aikaisempien tutkimusten tulokset ja yhteisvanhemmuinnin kriteerit

Tässä luvussa tiivistän aluksi omat tutkimustulokseni yhteistoiminnan teorian avulla. Vertaan aineistoni tuloksia muiden tutkimusten tuloksiin sekä GIRFEC -mallin periaatteisiin. Näiden pohjalta, esitän viimeisessä alaluvussa yhteisvanhemmuinnin kriteerit.

5.1 Yhteisvanhemmuinnista aineiston pohjalta

Haastattelemani perheet toteuttivat hyvin eri tavoin oman yhteisvanhemmuintinsa. Kuitenkin heidän ratkaisujaan yhdistivät monet tekijät. Näitä tekijöitä löytääkseni pyrin johdonmukaiseen työskentelyyn. Edellä kokosin analyysini tulokset ja seuraavaksi jäsenen tuloksia teorian avulla.

Aineistoni perheistä kahdessa oli päädytty lasten vuoroasumiseen. Toisessa näistä yhteisvanhemmuinnin aito toteuttaminen oli ollut aluksi haastavaa ja sitä pyrittiin vahvistamaan kirjallisella sopimuksella (liite 6) joka pyrki olemaan lapsilähtöinen ja kattava. Sopimuksessa otettiin huomioon myös se, että tilanteet voivat muuttua lapsen kasvun myötä. Sopimus vahvisti vanhempien pyrkimystä säilyttää lapselle molemmat vanhemmat ja verkostot. Sopimus motivoitui ja sitä toteutettiin lapsilähtöisesti eikä sopimus muodostunut keinoksi välttää yhteistoimintaan pyrkimistä. Vuosien myötä vanhemmat kuvasivat yhteytensä parantuneen. Vanhemmat ovat lomailleet yhtä aikaa samassa paikassa lapsen kanssa ja entinen puoliso on ystäväystynyt toisen vanhemman uuteen puolisoon.

Toinen vuoroasumista toteuttava perhe oli nuorempi ja myös heillä ainakin toistaiseksi sopimuksellisuus näytti olevan tärkeä keino päästä eteenpäin yhteistoiminnan rakentamisessa. Toisaalta haastateltava kuvasi, että vanhemmat pitävät yhtä viikoittain tai tarvittaessa useammin. Haastateltava kertoi, että toisen osapuolen ajoittain esiin tuleva arvaamaton käytös häiritsee, mutta ei kuitenkaan estä yhteydenpitoa.

Kolmessa muussa perheessä asuminen oli toteutettu niin, että lapsi jäi ensisijaisesti asumaan vanhaan kotiinsa. Näissä tapauksissa sopimuksellisuus ei näyttänyt olevan yhtä keskeistä kuin vuoroasuvissa perheissä. Siirtyminen vanhasta uuteen tapahtui vähitellen. Toinen vanhempi muutti lähelle asumaan ja kulki vanhassa kodissa huolehtimassa lapsista. Kahdessa tapauksessa poismuuttaja oli isä, yhdessä tapauksessa äiti. Poismuuttaneet olivat aktiivisia vanhemmoinnissaan ja heidän kanssaan jaettiin lapsesta huolehtiminen käytännössä ja he kantoivat osaltaan myös henkisesti vanhemmuuden vastuun.

Perheet olivat toteuttaneet järjestelynsä siis hyvin eri tavoin. Jotkut tekijät kuitenkin toistuivat aineistossa ja näitä tekijöitä ja niiden löytämistä pyrin esittelemään seuraavissa luvuissa.

Edellisessä luvussa purin aineistoni tutkimustulokset eri alaotsikoiden alle. Otsikot mukailevat yläkategorioita. Yläkategoriat hahmottuivat analyysiprosessin edetessä. Eri alakategorioita yhdistelemällä muodostui koodiperheitä, joita vähitellen prosessoimalla muodostui yläotsikoita. Seuraavassa hahmotan analyysin tuloksia teoriaosuudessa esittelemäni yhteistoiminnan teorian avulla ja nostan esiin joitain tulkintojani ja näkökohtia aineistosta.

Aineistosta on poimittavissa yhteistoiminnan tekijät ja jäsenän niitä tässä aluksi lyhyesti Hallamaan yhteistoiminnan teorian pohjalta. Vanhemmilla on oma henkilökohtainen ja yksityinen *intressi* ja valittu *päämäärä* eli tavoite, joka on molemmilla sama: lapsen hyvä. Vanhemmilla on aito yhteisesti jaettu *intressi* ja jaettu päämäärä ja he jakavat näkemyksen siitä, mikä johtaa parhaiten tavoiteltuun päämäärään. Vanhemmilla on yhteinen näkemys, että päämäärän saavuttamisen keskeinen keino on yhteisvanhemmuus.

Vanhemmat *sitoutuvat* aidosti yhteisvanhemmoimaan lasta, koska he näkevät sen parhaaksi keinoksi lapsen hyvän saavuttamiseksi. Yhteisvanhemmointi on keino, jonka vanhemmat näkevät itselleen sopivana ja parhaana tapana saavuttaa lapsen hyvä (Hallamaa 2013, 35-38; 2014, 14). Yhteisvanhemmoinnissa vanhemmat ovat sitoutuneet toimimaan saman suuntaisesti sillä rajatulla *yhteistoiminnan alalla* (alueella), joka on jaetun päämäärän saavuttamiseksi välttämätöntä. He luottavat toisiinsa vanhempina ja he luottavat omaan ja toistensa kykyyn toimia yhdessä

lapsen liittyvissä asioissa. Heidän luottamuksensa toistensa ja itsensä suhteen kohdistuu vähintään kykyyn vanhemmoidsa ja kykyyn tehdä toisen vanhemman kanssa yhteistyötä lapsen asioissa (*luottamuksen ala*).

Vanhemmat tukevat toisiaan vanhemmuudessa. Vanhemmilla on asenne ja *uskomus*, että toinen vanhempi on kyvykäs ja hyvä vanhempi lapselle. Vanhemmat ajattelevat (*uskomus*), että toisella vanhemmalla on toiminnan taustalla hyvä tarkoitus (*intentio*) lasta ja omaa vanhemmuusasemaansa kohtaan. Vanhempia *motivoi* lapsen hyvä. Ja vanhemmat kohtelevat toisiaan asiallisesti (*emootiot*), ottaen toistensa emootiot ja lapsen emootiot huomioon. Vanhemmat osaavat reflektoida myös omia tunteitaan ja toimintansa ja ottavat palautetta vastaan. Vanhemmat toimivat ennakoitavasti ja suunnitelmallisesti, mutta kuitenkin joustavasti (*rationaalisuus ja kyvykkyys*). Vanhemmat pitävät huolen siitä, että molemmat saavat riittävästi *tietoa* lapsesta.

Yhteistoiminnan alalla vanhemmat jakavat avoimesti lasta koskevan ja lapsen vaikuttavan välttämättömän ja tarpeellisen tiedon keskenään. Tätä välttämättömyyttä ja tarpeellisuutta pohditaan lapsen kannalta, eikä esimerkiksi lähtökohtaisesti niin, että toisen vanhemman kodin lapsen keskeisesti vaikuttavat asiat pidettäisi uuden perheen yksityisinä tietoina.

Vanhemmat, jotka eivät kykene suoraan vuorovaikutukseen huolehtivat siitä, että heillä oli tiedonkulun turvaamiseksi erilaisia keinoja. Näitä olivat aineistossani puhelut ja reissuvihko. Tavoite on kuitenkin se, että molemmilla vanhemmilla on riittävästi tietoa lapsen elämän kokonaisuudesta ja tilanteittain vaihtuvista tarpeista ja molemmat vanhemmat tiedostavat oman vastuunsa siinä, että heidän toimintansa vaikuttaa toisen vanhemman mahdollisuuteen huolehtia ja ottaa vastuuta lapsen arkisista asioista ja kokonaishyvinvoinnista. Esimerkiksi lapsen elämän aikataulutus vaatii suunnittelua ja tietoa, jotta lapsen lepo ja aktiivisuus ovat tasapainoisessa suhteessa. Vanhemman estäessä lasta koskevan tiedonkulun hän estää yhteisvanhemmuuden toteutumisen.

Luottamus ja sen katkokset - yhteisvanhemmuuden rajalla

Yhteisvanhemmuudessa on pääosin kysymys ryhmäsuuntautuneesta minä -tilaisesta toiminnasta, jota sitoo yhteen kaksisuuntainen luottamussuhde (Hallamaa 2013, 47, 57-58). Hallamaan teoriaesityksessä *kaksisuuntainen luottamus* ei tarkoita kaikkea kattavaa luottamista toiseen ihmiseen, vaan luottamista tietyssä asiassa, josta Hallamaa käyttää ilmausta luottamuksen ala. Eli yhteisvanhemmuudessa vanhemmat luottavat toisiinsa vanhempina lapselleen sekä toisiinsa kyvykkäinä yhteistoimijoina lapsensa hyvän edistämiseksi. (Hallamaa 2014, 57-58.)

Luottamuksen ala voi rajoittua siis myös toisen vanhemman vanhemmuuteen, mutta ei yhteistoimintaan. Tällöin vanhemmuus ei tapahdu yhteisvanhemmuutena, joka edellyttää jatkuvaa dialogista suhdetta toiseen vanhempaan vaan esimerkiksi muodollisena yhteishuoltona. Tämä toteutuu esimerkiksi toisen vanhemman ollessa selkeästi etähuoltaja ilman yhteistä jaettua vastuuta, ilman vastaavaa vuorovaikutusta kuin yhteisvanhemmilla on keskenään. Luottamusta yhteistoimintaan ei tarvita myöskään silloin kun toteutetaan tarkkaan ja tiukasti rajattua vuoroviikkoasumisjärjestelyä ilman tilannekohtaisia neuvotteluja ja tiedonjakamista, eli vanhempien suoraa yhteydenpitoa.

Luottamus on edellytys sille, että toimija saa tilan toimia. Jos toinen vanhempi joutuu olemaan hyvin kontrolloitu, noudattamaan vain sopimusta jonka laatimiseen ei saa itse osallistua, viedään vanhemmalta mahdollisuus toimia. Tällöin toimijuus rajataan kapeaksi ja passivoivaksi, mahdollisuudeksi valita noudattamisen tai noudattamatta jättämisen välillä. Vapautta, mitä aito toimijuus ja vastuun ottaminen edellyttää, ei tuolloin ole. Vapaus yhteisvanhemmuudessa taas edellyttää vastuuta omasta toimijuudesta. Vastuu tarkoittaa sitä, että vanhempi toimii lapsen kokonaishyvän suuntaisesti. Tällöin vanhempi kunnioittaa kaikkea sitä, mikä lapsen maisemassa on tärkeää ja hyvää lapselle. Kun on luottamusta, on mahdollista olla myös *joustava*.

Haastattelun kaikki vanhemmat ilmaisivat luottavansa toiseen vanhempaan lapsen vanhempana. Kukaan vanhempi ei ilmaissut epäilevänsä toisen vanhemman pärjäämistä lapsen kanssa ilman valvomista tai kontrollia. Kontrollin tarve koski erityistilanteita, sen kerrottiin olevan omaa epävarmuutta, joka meni ohi, tai sen kerrottiin olleen yksittäinen tilanne.

Joskus on hyvä huomioida myös se, mitä ei sanota (Pietilä 2010, 220). Toki, tutkija ei voi sitä tietää, mitä kaikkea on jätetty sanomatta. Joka tapauksessa aineistossa ei kuvattu, että aikaisemmin tai eron jälkeen olisi koskaan perheissä ollut fyysistä väkivaltaa tai vastuutonta päihteiden käyttöä, ei myöskään lapsen pettämistä tai kaltoin kohtelua. Tähän liittyvää huolta ei kukaan kertonut myöskään kukaan itsellään olleen. Yhdessä haastattelussa nousi esiin piirteitä, jotka haastateltava kuvasi tilanteiksi, joissa hänen täytyi voimakkaasti rajata puolisoaan ja suojata omaa vapauttaan vanhempana. Luottaminen vanhempana piirtyi osassa haastatteluista selkeästi eri asiaksi kuin luottaminen muuten toiseen.

Kaikki kokivat luottavansa toiseen vanhempaan ainakin lapsen vanhempana, ja osa myös yhteistoimijana. Luottamista yhteistoimijana kuvasti se, että yhteydenpito vanhempien välillä säilyi tiiviinä, eikä sitä tarvinnut rajoittaa sopimuksilla, tai se, että vanhemmilla ei ollut tarvetta salata toisiltaan asioitaan, esimerkiksi muuttoaikeita tai uutta suhdettaan (uudet puoliset).

Luottaminen vanhempana ja yhteistoimijana näytti jossain määrin erottuvan erilaiseksi aineistossa osan haastateltavien kohdalla. Toiset jatkoivat joustavasti yhteistoimintaa suoraan liukumana erosta uusperhetilanteisiin. Toisilla yhteistoimintaa säädeltiin voimakkaasti eron jälkeen. Tätä voi pitää yhteistoiminnan katkoksenä tai ainakin osittaisena katkeamisena. Toisaalta säätelyllä pyrittiin suojaamaan yhteyden säilyminen ja mahdollistuminen eron jälkeen, toisaalta tiukka sopiminen, reissuvihkokäytäntö ja lapsen tiukasti rajattu vuoroasuminen mahdollisti sen, ettei vanhempien tarvitse olla missään tekemisissä toistensa kanssa.

Vaikeassakin tilanteessa haastattelemani vanhemmat luottivat toistensa tahtoon toimia oikein vanhempana, eli huolehtia ja kantaa vastuuta osaltaan kasvattajana yhteisistä lapsista. Vanhemmat näkivät toistensa *kyvykkäinä, rationaalisesti* toimivina ja uskoivat toistensa haluun, *intentioon, motivaatioon ja intressiin* toimia lapsen vanhempana.

Haastateltavien kuvauksista sai sen käsityksen, että ulkopuoliset eivät olleet vaikuttaneet haastateltavien keskinäisiin väleihin niin, että sen olisi kuvattu vähentävän luottamusta toiseen vanhempana tai yhteistoimintaan vanhempana.

Tämän voin nähdä kuvastavan vahvaa toimijuutta siinä mielessä, ettei toinen vanhempi antanut ulkopuolisten vaikuttaa omaan päätökseen toimia yhteisvanhempana entisen puolisonsa kanssa. Vanhemmat mielsivät itsensä yhteisvanhemmiksi ja siinä sitoutuneiksi toimijoiksi.

Keinoina suojeleva sopiminen

Sopimusten voidaan nähdä vahvistavan ja tuovan esille, mitä vanhemmat tavoittelivat. Sopimukset olivat keino saavuttaa päämäärä ja toisaalta keino suojella jo olemassa olevaa päämäärää, toimia lapsen vanhempana erossa ja eron jälkeen. Toisilla vanhemmilla oli kirjallisia sopimuksia, toisilla ainoastaan suullisia. Kaikki olivat käyneet jonkinlaisia neuvotteluja asioiden sopimiseksi, toiset hyvinkin väljästi, toiset äärimmäisen tarkasti.

Sopimuksellisuuden voi nähdä suojelevan molempien osallisuutta vanhemmuuteen. Toiset eivät kokeneet tarvitsevänsä selkeää sopimuksellisuutta. Haastateltavat eivät kuitenkaan tuoneet esille, että sopimukset olisivat haitanneet yhteisvanhemmoinnin toteuttamista. Sopimuksia ei tehty siksi, että lapsista olisi riideltä tai missään vaiheessa olisi koettu sellaisen uhan realisoituvan, että toinen vanhempi olisi halunnut vähentää toisen vanhemman roolia lapsen elämässä. Sopimusten voi näissä tapauksissa nähdä siis tukeneen yhteisvanhemmointia, eikä niitä käytetty välineinä muihin päämääriin.

Resurssit ja kyvykkyyt

Kaikki perheet asuivat omistusasunnossa ennen eroa. Omistusasuminen jatkui eron jälkeenkin kaikissa tapauksissa siltä osin, että lapsille vanha koti säilyi. Osa poismuuttaneista vanhemmista muutti vuokra-asuntoon, osa näistä hankki jossain vaiheessa itselleen omistusasunnon. Haastattelemani perheiden voi näin nähdä olevan hyvin toimeentulevia. Työttömyyttä ilmeni vain väliaikaisena elämänvaiheena. Myös väliaikainen vuokra-asuminen oli taloudellisesti mahdollista toteuttaa ilman, että omaisuutta realisoitiin. Omaisuuden realisointia ei tapauksista missään tarvinnut toteuttaa niin, että lasten olisi tarvinnut muuttaa omasta

alkuperäisestä kodistaan pois. Tämä merkitsi käytännössä vanhempien joustamista ja yhteistä suunnittelua, joissain tapauksissa hyvinkin pitkällä tähtäimellä.

Vanhemmilla oli kyky suunnitella toimintaansa ja siirtyä uuteen elämäntilanteeseen ilman, että olisi tehty pikaisia irtiottoja taloudellisesti toista tai lasten olosuhteita vahingoittavalla tavalla. Tässä esiin nouseva *kyvykkyys* liittyy vanhempien henkilökohtaisiin resursseihin, ajattelukykyyn ja kykyyn toimia rationaalisesti haastavassa tilanteessa valitsemansa tavoitteen suuntaisesti.

Kyvykkyys koskee myös luottamista. Vanhemmat näkivät toisensa kyvykkäinä huolehtimaan lapsista. Vanhemmat luottivat siihen, että toisen vanhemmat resurssit olivat kaikilla tavoilla riittäviä yhteisvanhemmuuden toteuttamiseen.

Uskomukset ja emotiot

Olen analyysissani kuvannut vanhempien toimintaa ja sitä miten vanhemmat näkevät tilanteensa. Haastateltavat ovat kuvanneet itseään, resurssejaan, ympäristöään, entisiä ja nykyisiä puolisoitaan sekä toimintaansa siinä. Lisäksi haastateltavat ovat kuvanneet, kuinka lapsen elämä on järjestynyt eron myötä. Lapsilla on vanhempien arvion mukaan säilynyt elämän ympäristö melko samanlaisena kuin aikaisemmin, lukuun ottamatta molempien vanhempien jatkuvaa fyysisen läsnäolon loppumista saman katon alla.

Aineostossa uskomukset koskevat *a) arvoja, sen suhteen minkä vanhemmat uskovat olevan lapselle hyväksi ja mihin suuntaan haluavat lasta kasvattaa b) keinoja, joilla vanhemmat uskovat saavuttavansa päämääränsä ja c) kuinka vanhemmat katsovat maailmaa, eli millaisena he näkevät toisensa ja ympäristönsä.*

Viimeksi mainittu on mielenkiintoinen näkökulma uskomusten vaikutukseen vanhempien yhteistoiminnan rakentumisessa. Sitä on vaikea tutkia, koska ihminen ei aina itsekään tiedosta, miten hän katsoo ja näkee asiat ja henkilöt. Tämän tähden kysyin vanhemmilta kysymyksiä siitä, mitä he ajattelevat toisistaan tai miten he näkevät toisensa ja tilanteensa. Ihmisen toiminnan kentässä uskomukset määrittävät sitä, missä ympäristössä ihminen ajattelee toimivansa, millaiset teot hän ajattelee

palvelevan ko. hahmottamassaan ympäristössä päämääriä ja mitkä ovat oikeita ja hyviä päämääriä.

Uskomuksiin liittyvät myös emotiot, joiden syy-seuraus -suhteita on vaikea jäljittää ja hahmottaa. Uskomuksilla on vaikutusta emotioihin ja päinvastoin. Näkeekö vanhempi toisen osapuolen toiminnan hyvään pyrkimisenä vai vahingoittamaan pyrkimisenä. Esimerkiksi tiukan sopimuksellisuuden vaatimisen voi hyvin nähdä joko luotettavuutena tai epäluottamuksena riippuen siitä, miten ja mistä näkökulmasta asian ja tilanteen tulkitsee. Tästä seuraa, että vanhempi näkee toisen osapuolen positiivisesti ja luottaa tähän tai negatiivisesti ja on varuillaan.

Ylipäätään vanhempi saattaa tulkita teon motiivin ja intention toisen vanhemman toiminnan ja toiminnan seurausten perusteella, vaikka toisen vanhemman teon intentio ja motiivi eivät aina ole pääteltävissä teoista tai teon seurauksista (Näitä ovat esim. hyvää tarkoittavat, hyvissä aikeissa tehdyt epäonnistuneet ja vahingoittavat teot.). Vanhemman emotiot, asenteet ja uskomukset voivat sekoittua keskenään kehäksi, joka peittää alleen rationaalisen harkinnan.

Se, että tunteet huomioidaan ilmentää rationaalisuutta, eikä rationaalisuus suinkaan tarkoita niiden ohittamista. Tästä hyvänä esimerkkinä olivat vastaajien kuvaukset liittyen toisten kunnioittamiseen vanhempana, tai kuvaukset liittyen pyrkimykseen sovittaa epäluottamusta, jonka eron ratkaiseminen aiheutti. Vanhemmat kuvasivat valinneensa tietoisesti luottamisen, tai kuvasivat, kuinka jokin tilanne oli yksittäinen tai väärinkäsitys, kun toinen oli toiminut jollain persoonallisella tavalla, joka nähtiin myös hieman kriittisessä valossa. Vanhemmat kuvasivat kuinka jotkut ratkaisut olivat vaikeita ja kipeitä tai kuinka "mölyt mahassa pitäminen" oli haastavaa. Yksi haastateltava arveli, että hänellä oli ollut aluksi, eron ollessa tuore, suhtautumisessaan jopa vainoharhaisuuden piirteitä.

Sitoutuminen lapseen ja lapsen näkökulmaan asettuminen suuntasivat vanhempien ajattelua ja emotioita. Vanhemmilla oli vahva uskomus siihen, että lapsi tarvitsee ja rakastaa molempia vanhempiaan ja he olivat sitoutuneet toimimaan sen mukaisesti. Yhteisvanhemmoivat vanhemmat ovat *motivoituneita* toimimaan lapsen näkökulman huomioiden. Vanhemmat ovat sitoutuneita toimimaan ja tavoittelemaan lapsen parasta lapsen ympäristöä (toista vanhempaa, sukua, verkostoa) kunnioittaen.

Vanhemmilla on yhteinen *intressi* ja *päämäärä*. Heidän toimintansa *intentio* on lapsen hyvä. Vanhemmat mieltävät itsensä ja toisensa *rationaalisesti ajatteleviksi ja toimiviksi*. Vanhemmat luottavat omiin ja toistensa *kykyihin* vanhempina.

Vanhemmat jakavat lapsesta ja lapseen omassa ympäristössään vaikuttavista asioista riittävästi *tietoa* toiselle vanhemmalle ja antavat lapsen pitää itse kahdenvälistä yhteyttä toiseen vanhempaan.

Yhteistyö edellyttää kykyä erotella omaan toimintaan vaikuttavia ajatuksia ja emootioita. Emootioiden huomioiminen saattoi olla omien aikaisempien tekojen sovittelua tai oman tilan kunnioittamista. Emootioiden hallitsemisena voi nähdä myös sen, että vanhempi järjestää tiedonkulun lapsesta kirjallisesti reissuvihossa tai sähköpostilla (myös Linnavuori 2007, 116). Tunteiden hallitsemista voi olla myös tarkka sopimuksellisuus ja sen noudattaminen luotettavasti silloin kun vuorovaikutus on erityisen haastavassa vaiheessa. Emootioiden huomioiminen on itse asiassa jo lähtökohtaisesti taustalla kun eroaminen on nähty lopulta lapselle paremmaksi vaihtoehdoksi kuin yhdessä pysyminen. Emootioita on pyritty kuuntelemaan ja vanhempien toiminta yhteishuollon järjestämiseksi on samalla pyrkimystä luoda parempi emotionaalinen ympäristö lapselle.

Luottamus nousee suureen rooliin ihmisten välisessä yhteistoiminnassa myös emootioihin ja uskomuksiin liittyen. Yhteistoimintaa ei voi rakentaa, ellei toimija voi luottaa tiettyihin perusrakenteisiin ja toimintatapoihin. Tietty ennakoitavuus (uskomus siitä, että asiat tapahtuvat niin kuin on sovittu) on välttämätöntä toiminnan sujumiseksi. Yhteisvanhemmuutta rakennettaessa on uskallettava kysyä vanhemmalta heti ensimmäisenä: luotatko sinä toiseen lapsen vanhempaan. Ellei luottamusta toiseen vanhempaan ole, ei yhteistoimintaa voi rakentaa.

Yhteistoimintaa on mahdotonta rakentaa tilanteessa, jossa sille ei ole edellytyksiä. Jo lakikin kieltää asettamasta lasta tilanteeseen, jossa lapsesta ei huolehdi ja velvoittaa vanhempaa puuttumaan jos lasta kohtaan toimitaan vahingoittavalla tavalla. (Hokkanen 2005, 175; Laki lasten huollosta ja tapaamisoikeudesta 1 § ja 4 §, Lastensuojelulaki 2 § 1.)

5.2 Lapsen hyvän edistäminen

Vaikka tutkimukseni ei keskity lapsen äänen esiin tuomiseen, on pyrkimykseni havainnollistaa vanhempien toimintaa heidän pyrkiessään edistämään toiminnallaan lapsen hyvää. En kysynyt suoraan eritellen vanhempien näkemyksiä siitä, mitkä kaikki tekijät heistä ovat lapsen hyvinvoinnin edistämisen kannalta tärkeitä ja mihin he kasvattajina olivat pyrkineet. Vastausta voi aineistostani hakea vain välillisesti tulkintojen kautta. Lapsen hyvinvointi on kuitenkin yhteisvanhemmoinnin päämäärä ja näin lapsen hyvinvoinnin tekijöitä ja kokonaisuutta on syytä hahmottaa erikseen aineiston pohjalta.

Jotta vanhemmat voivat toimia yhdessä, heillä täytyy olla jonkinlainen käsitys siitä, mikä edistää lapsen parasta. Lapsen hyvää voi hahmottaa monilla eri tavoilla. Esimerkkinä lapsen hyvän edistämisen kokonaisuuden hahmottamiseksi olen käyttänyt GIRFEC -mallia (luku 2.3.3).

Vanhemmoinnissa vanhempi sitoutuu seuraaviin tavoitteisiin. Vanhemman tulee edistää lapsen elämässä seuraavia osa-alueita 1) turva ja turvallisuus, 2) aktiivisuus (mahdollisuus aktiivisuuteen) 3) terveys 4) hoiva ja huolenpito (kasvatus, henkinen ja aineellinen ravinto) 5) persoonallinen kasvu, toteutuminen, kehittyminen ja saavutukset 6) kunnioitus 7) vastuullisuus 8) osallisuus ja kuuluminen. Mallissa tavoitteet on tiivistetty neljän otsikon alle: edistää yksilön kasvamista aktiivisesti osallistuvaksi ja yhteisössään vaikuttamaan kykeneväksi, itseluottamusta omaavaksi ja oppimaan kykeneväksi vastuulliseksi kansalaiseksi.

Aineiston pohjalta voi nostaa esiin samansuuntaisia näkemyksiä lapsen hyvinvoinnin tekijöistä. Hyvinvoinnin tekijöitä voi hahmottaa myös sen kautta, miten haastatellut kertoivat toimineensa ja miksi. Aineistossa osa haastateltavien lapsista oli jo aikuisia ja he olivat itse kommentoineet lapsuuttaan. Jotkut vanhemmat toivat esiin, että aikuisilla lapsilla on nykyään omia lapsia ja välillisesti haastattelussa tuli laajemminkin esiin, että lapsilla menee nykyään ihan hyvin. Yksikään vanhempi ei tuonut esille, että lapset olisivat ajautuneet elämässään vaikeuksiin. Myös vanhempien tyytyväisyyden omaan vanhemmointijärjestelyyn voi tulkita onnistumisen kuvaukseksi. Näin ollen voi ajatella, että päämäärä on jollain tavoin saavutettu ja lapset saatu aikuisiksi onnistuneesti oman näkemyksen mukaan. Tässä

kohden pitää ottaa huomioon toki myös se, että tutkimuksessa haastateltaviksi valikoituivat onnistuneen yhteistyön vanhemmat.⁵

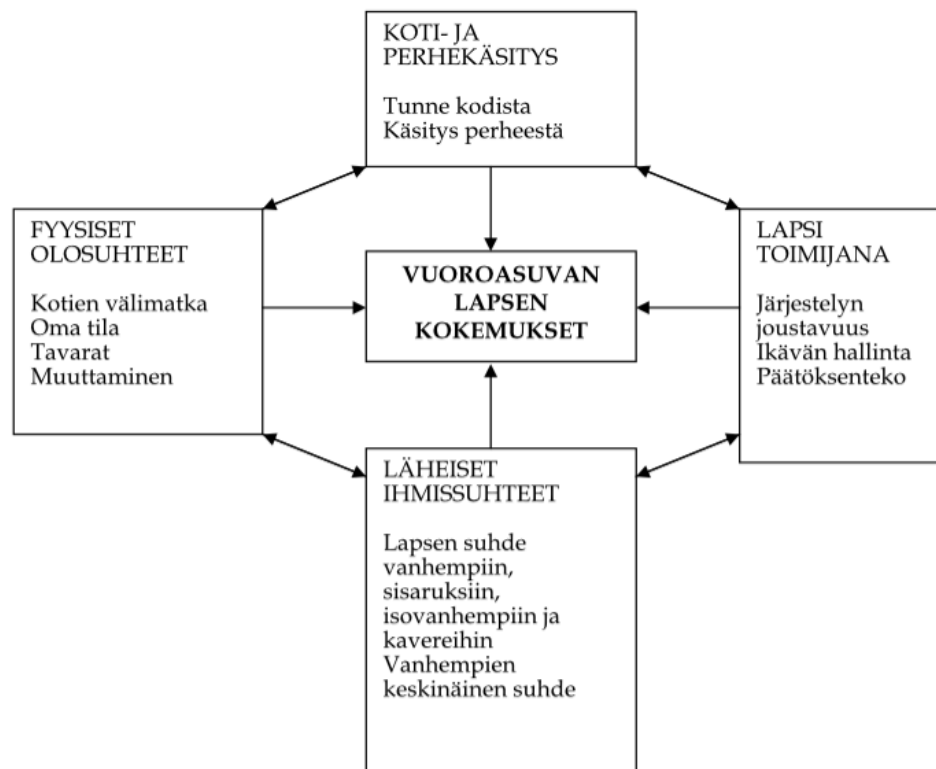
Lapsen hyvän tavoittelu oli keskeinen vanhempien toimintaa suuntaava ja motivoiva tekijä. Vanhemmat ilmaisivat lapseen liittyen ihailua, kiintymystä, huolta ja rakkautta. Vanhempien toimintaa suuntasi näkemys, että lapsi on myös toiselle vanhemmalle tärkeä, arvokas ja rakas ja että myös lapselle molemmat vanhemmat ovat tärkeitä. Vanhemmat kuvasivat, kuinka luottivat siihen, että lapsi saa huolenpitoa ja hoivaa molemmilta vanhemmilta.

Kaikilla tutkimukseni lapsilla säilyi oma koti ja vanha elinympäristö. Vanhemmat kuvasivat myös sukulaisverkostojen ja muiden verkostojen säilyneen lapsilla samanlaisena. Vanhemmat olivat myös joustavia sen suhteen, että lapset saivat pitää vapaasti yhteyttä toiseen vanhempaan omasta aloitteestaan. Lasten oli mahdollista olla aloitteellisia ja aktiivisia. Lapsilla säilyi osallisuus omaan ympäristöönsä sellaisenaan kuin se oli ollutkin. Vanhemmat kuvasivat huoltaan lasten selviytymisestä vanhempien eron tähden, mutta olivat sitä mieltä, että heidän lastensa lapsuus oli kuitenkin toteutunut turvallisena ja vakaana.

Hannariikka Linnavuori on haastatellut tutkimuksessaan vuoroasuvia lapsia (Linnavuori 2007, 157-160). Linnavuori kuvaa lapsen hyvän ympäristön rakentumista. Hän pyrkii kokonaisvaltaiseen lapsen kasvutekijöiden ja ympäristön hahmottamiseen mallintamalla tekijöitä, joista lapsen elinympäristön kokonaisuus rakentuu yhteishuoltajaperheissä, jotka toteuttavat lapsen vuoroasumista. Linnavuori korostaa, että kaikki tekijät eivät ole eriteltävissä, vaan ne kietoutuvat toisiinsa eivätkä ole tarkkarajaisia. Linnavuoren mallinnuksen avulla voi tarkastella myös yhteisvanhemmuutta. Mikä on se kokonaisuus, mitä tulee ottaa huomioon vanhempien yhteistoimintaa arvioitaessa, tai mitä vanhempien tulee ottaa huomioon sitoutuessaan yhteisvanhemmoimaan lasta?

---

⁵ Hyvää vanhemmointia ei toki voi päätellä siitä, että lapsilla menee niin sanotusti hyvin. Hyvä vanhempi voi olla nimenomaan erityisen hyvä vanhempi silloin kun lapsella on vaikeuksia.

KUVIO 20 Vuoroasuvan lapsen kokemuksiin vaikuttavat tekijät. (Vaikuttaa-termi on tässä yhteydessä yleiskielisessä merkityksessä, eikä sillä tarkoiteta syy–seuraussuhdetta.)

Kuva 2: Linnavuoren mallinnus vuoroasuvan lapsen kokemuksiin liittyvistä tekijöistä (Linnavuori 2007, 157).

Linnavuoren malliin peilaten aineistossani tulivat esiin kysymykset lapsen fyysisestä ympäristöstä (mm. asuminen, päiväkodit, välimatkat vanhempiin) ja läheisten ihmissuhteiden turvaamisesta (isovanhemmat), sillä vanhemmat ovat pyrkineet säilyttämään ympäristön ja lapsen ihmissuhteet ennallaan. Toimijuuteen liittyen vanhemmat kuvasivat lapsen vapaan yhteydenpidon toiseen vanhempaan olevan joustavaa ja esimerkiksi ikävän yllättäessä toisen vanhemman tapaaminen saatettiin järjestää lapselle vastoin aiottua aikataulua. Toimijuuden osalta aineistossa oli myös muutamien vanhemman välittämä kuvaus lapsen mielipiteistä sekä siitä mitä ratkaisuja lapsi oli halunnut tehdä joissain tilanteissa. Tähän liittyy myös vanhempien kuvaus siitä, että he eivät halunneet saattaa lasta tilanteeseen, missä lapsi olisi

joutunut valitsemaan jommankumman vanhemman välillä. Tämä tarkoittaa lapselle vapaan toiminnan alan turvaamista. Aineistossa käsitykseen perheestä liittyivät vanhempien välittämät kertomukset siitä, kuinka lapset pitivät perhettään toimivana, tai toivat esiin kuinka tärkeää lapsille oli vanhempien sopuisuus ja yhteydenpito.

5.3 Aikaisemmat tutkimustulokset ja yhteistoiminta

Hokkasen (2005), Linnavuoren (2007), Kauppisen (2013) ja Karttusen (2010) tutkimuksissa on koottu yhteen monipuolisesti tekijöitä, jotka nähdään edullisina lapsen hyvinvoinnin kannalta. Samansuuntaisia tuloksia on löydettävissä myös kansainvälisistä tutkimuksista, joita edellä mainituissa tutkimuksissa on myös runsaasti siteerattu ja joihin tutkijat ovat vertailleet tutkimuksellisia lähtökohtiaan ja tuloksiaan. Tutkimusten orientaatio on ollut selkeä siinä mielessä, että tutkimuksissa on selvitetty lapsen hyvinvointia perheessä ilman, että lapsen hyvinvointi kietoutuisi parisuhteen ympärille.

Vertailu kansainvälisiin tutkimuksiin perhetutkimuksessa ja etenkin yhteishuoltajuus tilanteessa on joiltain osin hankalaa. Naisten ja miesten roolit vaihtelevat eri maissa ja naisten työssäkäynti ei ole niin yleistä muualla Euroopassa kuin Pohjoismaissa. Yhteishuoltajuustilanteen rakentamisen lähtökohta on näin ollen hieman erilainen eri ympäristöissä jo rakenteellisistakin syistä.

Hokkasen (2005) mukaan yhteishuoltajuuden hyvä sujuminen edellyttää seuraavaa: 1) Vanhemmalla on tieto yhteishuoltajuuden sisällöistä ja realistiset odotukset, 2) yhtä paljon valtaa ja vastuuta samalla vanhemmalla, perusta kunnossa oikeudenmukaisuuden kokemuksille, 3) työrauhan salliminen toiselle vanhemmalle takertumatta pikkuasioihin, puuttumisen velvollisuus vakavissa asioissa, 4) rakentavan, lapsiin liittyvän keskusteluyhteyden säilyttäminen, 5) yhteisten sääntöjen ja lupauksen noudattaminen, 6) kyky joustaa tarvittaessa, 7) kolmansien osapuolien käyttäminen riitatapauksissa, välttäminen silloin kun pystytään sopimaan itse. (Hokkanen 2005, 172.)

Nina Kauppinen (Kauppinen 2013, 143-145) tulosten mukaan vanhempien onnistuneen yhteistyön tekijöitä ovat:

- tietoinen päätös hoitaa yhteistyö lapsen asioissa hyvin ja toimia lapsen parhaaksi
- tavoitteen asettaminen ja omistautuminen arvojensa mukaiseen toimintaan
- lapsen paras, lapsen hyvä olo, toimintaa ensisijaisesti ohjaava arvo (vanhempien omien tarpeiden ja tunteiden toissijaiseksi asettamista).
- kyky erottaa parisuhteeseen liittyvät tunteet vanhemmuudesta, jossa hoidetaan lapsen asioita
- toisen vanhemmat arvostus ja kunnioitus
- joustavuus lasta koskevissa asioissa

Karttunen (2010) on tutkinut lasten kuulemisesta huoltajuusriitoihin liittyen. Karttusen tutkimustulokset yhteishuoltajavanhempien suhteen laadun merkityksestä lasten hyvinvoinnille olivat seuraavat:

(1) Lasten vaikeat lojaalisuuskonfliktit painoutuivat täytöntöönpanosovitteluihin, joissa vanhempien keskinäinen epäluottamus oli syvä tai pitkäaikainen ja heidän keskusteluyhteytensä oli poikki tai avoimen riitainen. Jotkut lapset toivoivat voimakkaasti äidin ja isän sovintoa, ja tulokseen pääseminen silminnähden helpotti lasta. Lojaalisuusristiriita näytti puuttuvan vain niissä tapauksissa, joissa lapsi oli jo vieraantunut toisesta vanhemmastaan. (2) Tapaustarinat osoittivat, kuinka lojaalisuusongelma esti tai rajoitti lasta tuomasta ajatuksiaan tai ilmaista esteettä kiintymystään... 3) Vastaavasti lasten itseilmaisu helpottui tilanteissa, joissa vanhemmat pääsivät sopimukseen tai heidän keskusteluyhteytensä palasi. (Karttunen 2010, 157.)

Näissä tutkimustuloksissa toistuvat samat hyvän yhteistyön tekijät, jotka edistävät vanhempien yhteistoimintaa tai ovat estämässä sitä elleivät toteudu. Näitä ovat lapsilähtöisyys ja sitoutuminen, tietoisuus tekemisestä, mihin ryhtyy, luottamus ja vanhempien välinen kommunikaatio, yhteistoiminta, joustavuus, kunnioittaminen, tilan antaminen toisten toimijuudelle, kyky erottaa vanha uudesta suhdemuodosta, tarvittaessa puuttua (kontrolli ja vanhemman yksilökohtainen vastuu lapsesta).

5.4 Yhteisvanhemmuksen kahdeksan kriteeriä

Olen edellä koonnut tutkimukseni haastatteluaineiston ja lomakekyselyn tuloksia. Edellä raportoin analysoimani kyselyn ja haastatteluaineiston tulokset aineistolähtöisesti yhteistoiminnan näkökulmasta. Seuraavaksi käsitteellistin teoriaohjautuvasti yhteishuoltajavanhempien yhteistoimintaa sekä sen rakentumista ja lapsen hyvää. Rakensin lähestymistapani Jaana Hallamaan yhteistoiminnan teoriaesityksen ja GIRFEC -mallin pohjalta. Vertailin yhteishuoltajien yhteistoiminnan tekijöitä myös aikaisempiin suomalaisiin tutkimustuloksiin. Kokonaisuutta rakentaessani pyrin dialogisen tiedonrakentamisen prosessiin. (Satka, Kääriäinen & Yliruka, 2016.)

Edellisen pohjalta esitän seuraavassa yhteisvanhemmuksen kriteerit. Olen koonnut ne teorian, aikaisemman tutkimuksen ja omien tutkimustulosteni pohjalta. Aikaisemmat tutkimustulokset muodostuvat näin osittain näiden kriteereiden lähdeaineistoksi. Aikaisempi tutkimus on vaikuttanut myös käsitteiden valintaan ja kokonaisuuden hahmottumiseen. Hallamaan yhteistoiminnan teoria on toiminut jäsentämisen oppaana ja helpottanut yhteistoiminnan ydintekijöiden hahmottamista eri toimintaympäristöissä. Yhteisvanhemmuksi orientoituu kaikissa tilanteissa lapsilähtöisesti. Sen lähtökohta on vanhemman oma valinta, mikä edellyttää vapaaehtoisuutta.

YHTEISVANHEMMOINTI

*Vastavuoroinen, lapsilähtöinen ja vapaaehtoisuuteen perustuva
yhteishuoltajavanhempien yhteistoiminnan malli*

OSATEKIJÄT	SISÄLLÖT
SITOUTUMINEN	<ul style="list-style-type: none"> Aito sitoutuminen päämäärään, edistämään lapsen hyvän toteutumista kaikissa tilanteissa. Aito sitoutuminen yhteisvanhemmointiin (päämäärän saavuttamisen välineenä) eli yhteistoimintaan lapsen toisen vanhemman kanssa lasta koskevista asioissa Lapsilähtöisyys. Ymmärrys siitä, että perimmältään lapsen kannalta edut eivät ole vastakkaisia vaan samansuuntaisia, molempien vanhempien hyvinvointi on lapsen etu Toisen vanhemman vanhemmuuden mahdollistaminen ja tukeminen
VASTUU	<ul style="list-style-type: none"> Vanhempien yhteistoiminnan ala koskee lapsen asioista huolehtimista. Vanhemman mahdollisuus itsenäiseen toimijuuteen lapsesta huolehtimisessa. Tasa-arvo, valmius vastuunkantoon lapsen kokonaisarjesta Vastuu yhteistoiminnan sujumisesta, mahdollistamisesta ja edistämisestä Kontrolli ja puuttuminen tarvittaessa Vastavuoroisuus
LUOTTAMUS	<ul style="list-style-type: none"> Luottamuksen ala on määritelty ja sen minimi on: a) luottamista toiseen vanhempaan lapsen vanhemmoinnissa b) luottamista siihen, että vanhemmat kykenevät yhteistoimintaan lapsen asioissa. Luottamus on asenne, joka suuntaa toimintaa Luottamus on luotettavasti toimimista ja luotettavuuden osoittamista, luotettavaksi osoittautumista Kahdenvälisyys lapsen asioissa
KUNNIOITTAMINEN	<ul style="list-style-type: none"> Toisen vanhemman arvostaminen lapselle tärkeänä ihmisenä Toisen vanhemman arvostaminen ja kunnioittaminen vanhempana Tilan ja vapauden antaminen toiselle aktiivisena toimijana

	<ul style="list-style-type: none"> • Tasa-arvoisuus
SUUNNITELMALLISUUS	<ul style="list-style-type: none"> • Lapsen verkoston säilyttäminen, lapsen elämän vakaus • Ennakoitavuus toiminnassa, vakaus • Neuvoteltavuus isoista ratkaisuista • Riittävä tieto ja neuvottelu takaavat parhaat toimintapolut ja kokonaisratkaisut kaikkien kannalta
RESURSSIT	<ul style="list-style-type: none"> • Aineelliset resurssit, niiden hyödyntäminen lapsilähtöisesti • Ympäristön hyväksyntä ja verkoston tuki erilaisille perheratkaisuille • Vanhempien kyvyt, tiedot, taidot, kekseliäisyys, ymmärrys ja kapasiteetti, niiden hyödyntäminen lapsilähtöisesti • Asumisetäisyys vaikuttaa vanhempien mahdollisuuteen toteuttaa yhteisvanhemmointia
JOUSTAVUUS	<ul style="list-style-type: none"> • Kyky itsereflektioon • Tilanteet huomioiva toiminta • Neuvoteltavuus • Sopeutuminen ja kompromissivalmius • Moninäkökulmainen ajattelu ja ymmärrys
RIITTÄVÄ TIEDONKULKU	<ul style="list-style-type: none"> • Edellyttää vanhempien välistä riittävää tiedon vaihtamista, huolehtimista sen antamisesta toiselle vanhemmalle sekä viestien ja tiedon vastaanottamista • Riittävä avoimuus lasta koskevista asioista • Lapsi ei ole tiedonvälittäjä • Kahdenvälisyys lapsen asioissa on ensisijaista (ulkopuolisten puuttuminen negatiivisessa mielessä ei mahdollista)

Taulukko 2: Yhteisvanhemmoinnin kriteerit.

Seuraavassa poimin joitain esimerkkejä luottelemieni kriteereiden sisällöistä.

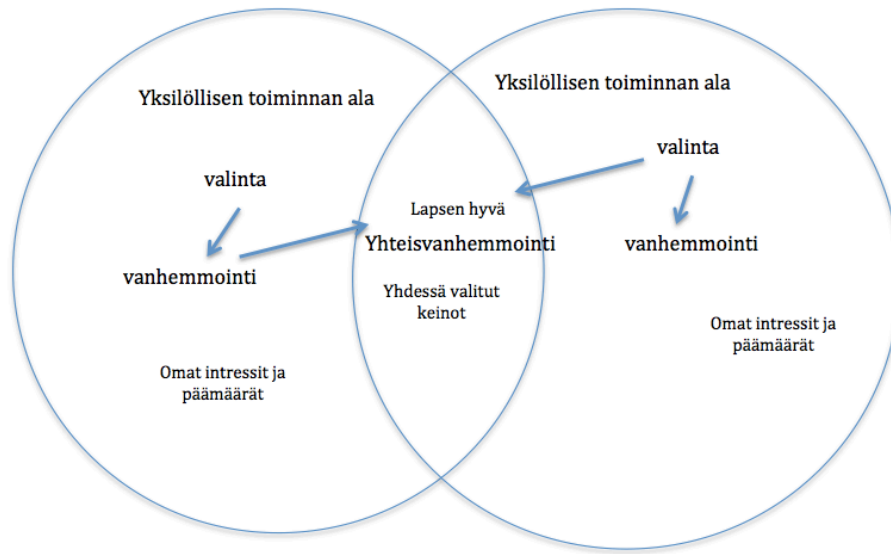
Yhtäältä edellä esitetyt otsikot kriteereiksi ovat näkökulmia samaan asiaan, toisaalta ne pyrkivät kuvaamaan sitä, mistä vanhempien todellisessa yhteistoiminnassa on kyse. Jokainen kriteeri täydentää toistaan, eikä kuva ole kokonainen ilman jokaista lueteltua kriteeriä, vaan se vinoutuu. Siihen voi muodostua esimerkiksi vallankäytön tai kontrollin epätasapainoa, ja sen myötä toimijuuden ja vastuun kapeutumista.

Ajatus tasapainoisesta kokonaisuudesta on toki idealistinen ja kyse on teoreettisen tason mallinnuksesta. Voi kuitenkin ajatella, että kriteerit ovat kuin peili, mitä vasten yhteishuoltajien yhteistoimintaa voi tarkastella. Peilin avulla voi pohtia eri tekijöiden tasapainoa, vahvuuksia ja heikkouksia. Kriteerien abstraktiotaso on pyritty nostamaan riittävän korkeaksi siten, että toiminnan ja ratkaisujen erilaisuuden vapaus toimintaa arvioitaessa säilyy mahdollisimman avarana. Pyrkimys on kunnioittaa perheiden monimuotoisuutta. Kriteerit on pyritty kokoamaan niin, että kaikki periaatteet tulisivat koottua loogiseksi kokonaisuudeksi, kokonaisuudeksi, jossa kaikki välttämättömät osatekijät on riittävästi huomioitu.

Sitoutuminen

Luonnollisesti sitoutuminen tarkoittaa sitoutumista edistämään yhteisvanhemmointia, toimimaan vanhempien välisen yhteistyötä tukien ja rakentaen. Aito sitoutuminen toimijuuden näkökulmasta tarkoittaa, että vanhempi tietää suurin piirtein mihin hän sitoutuu. Vanhemman tulee ymmärtää, että yhteisvanhemmoinnissa on kyse sitoutumisesta lapseen ja lapsen elämän hyvän edistämiseen. Yhteistoiminnan sujumiseksi ja yhteisvanhemmuuden rakentamiseksi on tärkeää erottaa toisistaan parisuhde ja vanhemmuus. Havainnollistin tätä edellä luvussa 2.3.2. Kuvion keskellä oleva alue kuvaa yhteistoiminnan aluetta, eli sitä, mihin yhteisvanhemmoinnissa sitoudutaan.

YHTEISVANHEMMOINTI

Kuva 3: Yhteisvanhemmointi yhteistoiminnan alana.

Toiseksi sitoutumisessa on keskeistä käsitys lapsen hyvästä. Ellei vanhemmilla ole lainkaan samansuuntaista käsitystä lapsen hyvästä, jota he tavoittelevat, silloin he eivät toimi samansuuntaisen päämäärään ohjaamana. Aito yhteistoiminta edellyttää yhteistä päämäärää ja intressiä sekä samansuuntaista käsitystä siitä, mikä on lapsen hyvä. Kuvasin edellä luvussa 5.2, kuinka lapsen hyvän edistäminen hahmottui aineiston pohjalta ja vertautui GIRFE- mallin määritelmiin lapsen hyvinvoinnin tekijöistä. Kuvassa 2 (luvun 5.2. lopussa) on mallinnus vuoroasuvien lasten hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä (Linnavuori, 2007).

Vanhemman tulee ymmärtää, että hän sitoutuu lapseen ja sen tähden hän on sidottu välillisesti myös kaikkeen siihen, mitä lapsen ympäristön kuuluu. Toisaalta vanhemmalla on oikeus rajata yhteistoimintansa ala toisen vanhemman kanssa. Tätä rajaamisen taitoa pidetään myös tarpeellisenä ja hyvänä etenkin riitaisen eron jälkeen (Karttunen 2010). Rajaaminen ei tarkoita lapsen todellisuuden kahtia jakamista, vaan yhteistoiminnan jatkamista sillä välttämättömällä alalla, mikä on tarpeen lapsesta huolehtimiseksi. Yhteistoiminnan alue hahmottuu lapsen elämänrakentumisen kokonaisuudesta käsin.

Erillään asuvien vanhempien on lapsen turvallisuuden ja hyvinvoinnin näkökulmasta luotettava, että lapsesta huolehtiminen toisen vanhemman luona on pääsääntöisesti kokonaisvaltaista. Jotta lapsi tulee molempien luona huolehdituksi, täytyy molemmilla vanhemmilla olla lapsen hyvinvoinnin edistämisestä kokonaisvaltainen ja käytännöllinen käsitys. Jos vanhemmuusroolit ovat olleet aikaisemmin kapeita, on vanhempien oltava valmiita huolehtimaan uudessa tilanteessa laajasti lapsen arkisista asioista, jotta ne tulevat huolehdituksi molempien vanhempien luona. Vakiintuneesta käyttäytymisestä on irrottauduttava ja käyttäytyminen on vaihdettava aktiiviseen toimijuuteen, jolla rakennetaan uusia käytäntöjä ja rakenteita uusissa olosuhteissa.

Vastuu

Molemmilla vanhemmilla on vastuu edistää ja rakentaa omalta osaltaan yhteisvanhemmointia omalla toiminnallaan. Yhteistoimintaa edistää muun muassa luotettavuus. Vastuun ottamista on myös pyrkiminen rakentamaan vuorovaikutukseen tai sopivien tiedon välittämisen keinojen (s-posti, tekstiviestit) käyttämistä silloin kun vuorovaikutus on vaikeaa. Vastuuta on pyrkiä toimimaan asiallisesti ja luotettavasti. Vastuuta olla riittävästi lapsen saatavilla tai saavutettavissa silloinkin kun lapsi on toisen vanhemman luona.

Luottamus

Ilman uskomusta toisen vanhemman kykyyn toimia luotettavana vanhempana ei vanhemmalla ole mahdollisuutta sujuvaan yhteisvanhemmointiin. Jos vanhempi kokee tarvetta kontrolloida toista vanhempaa niin toisen vanhemman toimijuus ja vastuu lapsesta ei voi aidosti toteutua. Luottamus asenteena voi merkitä myös toisaalta sitä, että ei tartuta pikkuasioihin. Jos toinen vanhempi kokee tarvetta kontrolloida lasta, voi toinen vanhempi suhtautua tähän myös luottamuksella. Ymmärtää, että vanhempi kantaa vastuuta ja haluaa olla hyvä vanhempi.

Luottamus on sitä, että molemmat vanhemmat uskovat ja asennoituvat tilanteisiin niin, että näkevät toisen vanhemman pyrkivän toiminnallaan lapsen parhaaseen. Käytännössä toki näkemykset lapsen parhaasta eivät ole yksityiskohtaisen

yhteneväiset, mutta siksi tarvitaankin juuri luottamusta ja toisaalta joustavuutta, ymmärrystä ja itsereflektiota.

Kunnioittaminen

Kunnioittaminen on vanhemman arvostamista lapselle tärkeänä ihmisenä. Lapsen kunnioittaminen on sitä, että oma harkinta ja toiminta orientoituu lapsilähtöisesti. Toisaalta kunnioittaminen on vapauden ja tilan antamista toiselle vanhemmalle. Kunnioittaminen on käytännössä myös toisen vanhemman ja lapsen kahdenvälisen suhteen tukemista ja mahdollistamista. Lapsen kunnioittamista on kuitenkin myös kontrolli. Jos lapsen hyvinvointi ei toteudu tulee vanhemman puuttua tilanteeseen.

Suunnitelmallisuus

Lapsen elämän vakaus ja hyvät ihmissuhteet tulee ottaa huomioon kaikessa toiminnassa ja tämä edellyttää ennakointia. Vanhempi ei voi olla kertomatta isoista muutoksista tai merkittävästi lapsen elämään vaikuttavista suunnitelmistaan toiselle vanhemmalle. Vain näin toinen vanhempi saa mahdollisuuden harkintaan ja sitä myötä vastuun ottamiseen ja kantamiseen muutostilanteissa. Vaikeneminen suurista lapseen vaikuttavista asioista on vallankäyttöä. Vaikenemisella estetään toisen vanhemman mahdollisuus toimijuuteen ja yhteistoimintaan, rationaaliseen toimintaan tilanteissa. Tieto on edellytys toiminnan suuntaamiselle ja tieto on välttämätöntä, että voi ylipäätään toimia. Elämään kuuluu tietty arvaamattomuus ja yllätyksellisyys ilmankin, että sitä tarvitsee vastuullisen vanhemman tuottaa toiselle ja lapselleen toiminnallaan harkitsemattomasti.

Suunnitelmallisuus ei kuitenkaan tarkoita joustamattomuutta tai kyvyttömyyttä uudelleen neuvotella lapsiin liittyvistä tärkeistä asioista. Suunnitelmallisuuteen vetoaminen ei saa nousta keinoksi toimia vastoin muita yhteisvanhemmuuden periaatteita.

Resurssit

Omassa aineistossani nousi esiin selkeästi se, kuinka vanhemmat käyttivät omat aineelliset resurssinsa lapsen elämän järjestämiseksi niin, että siihen tulisi mahdollisimman vähän muutoksia. Kaikilla lapsilla säilyi muun muassa vanha koti. Tämä tarkoitti vanhemmilta suunnitelmallisuutta ja joustavuutta yhteisen omaisuuden jakamisessa. Poismuuttaneet vanhemmat hankkiutuivat asumaan lähelle lasta.

Yhteisvanhemmointi helpottuu, jos isovanhemmilta ja ympäristöstä voi saada tukea ja hyväksyntää perheen ratkaisuille. Vanhempien tiedot, taidot, kyvyt, kekseliäisyys, kapasiteetti ja kompetentti ovat henkistä pääomaa, jota tulee olla riittävästi: Vanhemman tulee kyetä itsenäisesti huolehtimaan lapsesta ja vanhempien tulee kyetä yhteistoimintaan toisen vanhemman kanssa.

Resursseihin liittyy myös se, että vanhempien tulee olla saatavilla. Yksi isä kommentoi, ettei yhteistyö toisen vanhemman kanssa olisi ollut mahdollista, ellei etäisyys vanhaan kotiin olisi säilynyt kohtuullisena. Onko näin? NykYTEKNIKAN aikaan vanhempi ja lapsi voi pitää suoraan yhteyttä. Riittääkö se yhteistoimintaan toisen vanhemman kanssa?

Yhteishuoltajuussuhde poikkeaa parisuhteesta, ja ehkä ero piirtyy juuri tässä selkeäksi yhteishuoltajasuhteen ja parisuhteen välille. Yhteydenpito ei kahden vanhemman välillä ole suhteen ylläpitoa sinällään, vaan yhteydenpitoa lapsesta huolehtimiseksi. Yhteisvanhemmoinnissa päämäärä on kantaa ja jakaa vastuu lapsesta, lapsen arjesta. Miten se toteutuu, jos toinen vanhempi on niin etäällä vanhasta kodista, ettei ole lainkaan saapuvilla fyysisesti? Yhteydenpito toisen vanhemman kanssa kapeutuu, osallistuminen kapeutuu ja tämä vaikuttaa yhteistoiminnan alaan. Tällöin ainakin täytyy ottaa huomioon se, että saapuvilla olevan vanhemman toiminnan alaa ja mahdollisuuksia kantaa itsenäisesti vastuuta tilanteittain lapsesta ei poissaoleva vanhempi kavenna toiminnallaan niin, että se vaikuttaa haittaavasti lapsesta huolehtimiseen.

Voikin kysyä, että olisiko edellä kuvatussa tilanteessa vanhempien aito yhteistoiminta sitä, että tarvittaessa kaukana oleva vanhempi luopuu ja kaventaa omaa toiminnan ja osallistumisen alaa niin ettei haittaa tai hankaloita lapsen arjen sujumista? Vastavuoroisesti toinen vanhempi ei estä lapsen yhteydenpitoa toiseen vanhempaan siitä huolimatta, että toinen vanhempi ei kykene osallistumaan lapsen arkeen. Tällöin vanhemmat toimivat edelleen yhteistyössä, vaikka eivät varsinaisesti arjessa käytännössä voisivatkaan toteuttaa varsinaista yhteisvanhemmointia, koska heillä ei ole siihen suotuisaa tilannetta, resurssia. Tällöin ei kuitenkaan yhteistoiminnassa tarvitsisi syntyä katkosta, vaan tilanteessa olisi edelleen kyse yhteistoiminnasta, vaikka kapeammasta kuin tässä tutkimuksessa määritellyssä yhteisvanhemmoinnissa.

Joustavuus

Nina Kauppinen (Kauppinen, 2013: 88, 144.) osoittaa tutkimuksessaan kuinka arvot ja tavoitteet sekä joustavuus ovat tekijöitä hyvän yhteistyövanhemmuuden rakentamiseksi. Kauppinen toteaa, että joustava mieli on yksi onnistuneen yhteistyön edellytys yhteisvanhemmoinnissa. Kauppinen viittaa Pietikäiseen (2009; 2011). Pietikäisen joustava mieli -ajatusten taustalta on löydettävissä kognitiivisbehavioristinen terapiasuuntaus, joka perustuu empirististieteelliseen tutkimukseen.

Kognitiivisessa terapiassa arvot, ajatusten ja uskomusten tunnistaminen ja muokkaaminen ovat keskeisellä sijalla. Prosessi on kahdensuuntainen, tiedostamistyöskentely auttaa löytämään uusia toimintatapoja, uudet toimivat ja käytäntöön saatetut toimintatavat vapauttavat vanhoista ajattelutavoista. Joustavan mielen nähdään olevan yksi keskeinen hyvinvointia edistävä tekijä. Joustavaa mieltä tarvitaan uusien ratkaisujen löytämiseen ja uusien elämäntapojen rohkeaan toteuttamiseen. (Beck, J. 2011; Clark & Beck, A. 2010; Kauppinen 2013, 88, 144; Castrén 2009b, 106-127, Kelly J. B. & Emery R. E. 2003.)

Joustavuus on hyvä auki kirjoittaa yhteisvanhemmointia kuvatessa, vaikka sinänsä toimijuus tarkoittaa jo lähtökohtaisesti joustavuutta ja reagointia ympäristössä tilanteittaisen harkinnan pohjalta. Joustavuus on tärkeä kriteeri ja se auttaa pitämään

mielessä, että esimerkiksi sopimuksellisuus ja sen noudattaminen ei estä vanhempien todellista yhteistoimintaa, yhteisvanhemmointia. Yhteisvanhemmointi ei ole sopimusten noudattamista, vaan sopimukset ovat väline hyvän yhteisvanhemmoinnin rakentamiseksi. Sopimukset voivat helpottaa yhteisvanhemmoinnin toteuttamista, mutta ne eivät saa olla este toimia järkevästi muutostilanteissa. Sopimuksia täytyy voida tarvittaessa muuttaa yhdessä neuvotellen. Vanhempien yhteistoimintaan liittyen *joustavuutta* ja *suunnitelmallisuutta* täytyy arvioida aina yhdessä vastinpareina.

Riittävä tiedonkulku

Valitsin tiedonkulku -käsitteen, vaikka voisi ajatella, että parempi yläkäsite voisi olla myös dialogi tai vuorovaikutus. Hyvä tiedonkulku ja mielekkään tiedon rakentaminen lasta koskien edellyttää dialogisuutta ja neuvotteluja. Tiedonkulku on tärkeää yhteisvanhemmoinnissa nimenomaan lapseen liittyen. Valitsin tiedonkulku -käsitteen koska haastavassa tilanteessa voi olla helpottavaa ehkä hieman rajata kommunikointia. Vuorovaikutuksen rajaaminen ja vuorovaikutuksen selkeä tavoitteellisuus voi helpottaa kommunikointia, kuten kahden tutkimukseni perheen vanhemmat kertoivat. Perheissä käytettiin sopimuksellisuutta helpottamaan vanhempien yhteistyötä, mutta siihen ei takerruttu, eikä sitä käytetty välineenä muihin tarkoituksiin.

Yhteistoiminnan ja jaetun vastuun kannalta tärkeää ja keskeistä on, että vanhemman tulee huolehtia riittävästä tiedonvaihdesta toisen vanhemman kanssa. Vanhemmilla voi olla eriävät käsitykset joistain asioista, mutta vaikeneminen saattaa aiheuttaa lapsen kuormittamista. Oleellista on ymmärtää, että tiedon kysyminen ja tai tiedon kertominen on välttämätöntä lapsen kannalta, ettei lapsi joudu itse välittäjäksi tai ala pelaamaan vanhempien välissä. Yhteisvanhemmonnissa on kyse vanhempien yhteistoiminnasta. Vanhempien kahdenvälinen suora tiedonvaihto on välttämätöntä. Vastuu voi olla yhteinen vain silloin kun tietoa lapsesta ja lapsen tilanteista on riittävästi molemmilla vanhemmilla.

6 Yhteisvanhemmointi - uusi näkökulma perheeseen

Tutkimukseni pyrkimys on ollut tarkastella yhteishuoltajavanhempien aitoa jaettua vastuuta eli yhteistoimintaa. Keräsin tietoa haastattelemalla ja kyselemällä vanhemmilta omasta yhteistoiminnastaan lastensa yhteishuoltajina. Peilasin tutkimukseni tuloksia aikaisempien tutkimusten tuloksiin. Kokosin vanhempien yhteistoiminnan kannalta keskeisiä tekijöitä yhteen. Apunani yhteistoiminnan tekijöiden tunnistamisessa ja jäsentämisessä käytin Jaana Hallamaan filosofista, sosiaalietiikan alan teon- toiminnan- ja yhteistoiminnan teoriaa. Teorian avulla pyrin tasapainoiseen *mallintamiseen keskeisistä ja välttämättömistä tekijöistä vanhempien aidon yhteistoiminnan rakentamiseksi*. Tulokset tiivistin taulukossa (Taulukko 2). Tutkimukseni kokonaisprosessi eteni sekä aineisto-, menetelmä- että teoriatriangulaationa.

Useilla eri tahoilla on työstyetty välineitä vanhempien yhteishuoltajuuskysymysten ratkaisemiseksi. Suomessa on useita järjestöjä, jotka pyrkivät tukemaan perheitä erossa. Monet järjestöt keräävät tietoa aiheesta ja jakavat sitä yhteishuoltaja- ja erovanhemmille. Näissä järjestöissä tieto pyritään perustamaan akateemiseen, näyttöön perustuvaan tutkittuun tietoon. Tietoa jaetaan eri järjestöjen nettisivuilla, koulutuksissa ja tilaisuuksissa (muun muassa Neuvokeskus, Ensi- ja turvakotien liitto, Pienperheyhdistys). Tietoja erilaisista yhdistyksistä on koottuna myös Monimuotoiset perheet verkoston Kaikkien perheiden Suomi -hankkeen sivuille (<http://www.monimuotoisetperheet.fi>). Verkosto kutsuu yhteen myös tutkijoita eri tieteenaloilta. (Neuvokeskus 2014; Eroneuvo 2015; Kaikkien perheiden Suomi -hanke 2013; Lapsen paras etusijalle eropalveluissa 2010; Pienperheyhdistys 2013, 30; Suomen Uusperheiden Liitto 2016.)

Perhekäsitykset ovat avartuneet ja sen myötä käsitykset siitä, mitä on hyvä vanhemmuus. Hyvän vanhemmuuden edellytyksenä ei enää pelkästään nähdä hyvää parisuhdetta, vaikka ajatus näyttää istuvan vielä istuvan. Näyttää siltä, että vanhemmuus on "seuraavaksi hyvää" uusperhevanhempien parisuhteen ympärille kietoutuneena. Ensisijaisena ja parhaana perhemuotona nähdään edelleen ydinperhe. Myös perhekäsitys on edelleen usein ydinperhelähtöinen, ellei ydinperhekeskeinen enää olisikaan. (Malinen 2015.)

Isät lasten asialla on yksi järjestö, joka on perustettu ajamaan isien aseman parantamista lasten vanhempana. Isien roolin tasa-arvoistuminen mahdollistaa myös tasa-arvoistumisen vanhemmoinnissa. Tämä tarkoittaa sitä, että kummankin yhteishuoltajavanhemman tulee luopua perinteisestä rooliajattelusta sen suhteen, mitkä tehtävät kuuluvat vanhemmalle perinteisen sukupuolirooliajattelun mukaan. Tasa-arvo ei ole kuitenkaan yhteisvanhemmoinnissa laskennallista vaan toimijuuteen, vastavuoroisuuteen, aitoon jaettuun vastuuseen, luottamukseen ja yhteistoimintaan perustuvaa.

Yhteisvanhemmoinnissa lapsen etu, lapsen oikeudet tai vanhempien oikeudet eivät ole ylipäätään laskennallisesti vertailtavia suureita. Yhteisvanhemmuuden tarkastelu keskittyy vanhempien yhteistoiminnan laatuun ja luonteeseen. Se nostaa esiin myös kysymyksen, että yhteishuoltajuus juridisteknisesti ratkaistuna ei ole sama asia kuin todellinen lapsilähtöinen lapsen jaettu vanhemmointi. Yhteishuoltajuussopimus ei takaa, että huoltajuudessa ei toteutuisi ennemminkin vanhempien oikeudet kuin lapsen hyvä tai aito yhteisvanhemmointi.

Lapsen hyvinvoinnin kannalta voisi muotoilla, että lapsella on oikeus vanhempiin, jotka haluavat huolehtia hänestä ja kantavat mielellään vastuuta hänestä ja rakastavat häntä katsomatta siihen, onko vanhemmat keskenään parisuhteessa. Huolehtimisen tulee perustua vanhemman tahtoon, motivaatioon ja sitoutumiseen ohi parisuhdetilanteen, lapsilähtöisesti.

Suomessa on meneillään lainuudistusprosessi koskien lapsen huoltoa ja tapaamista. Sosiaalitointa ja oikeutta kuormittavat riitaisat erot. Pitkittyneet huoltajuusriidat ovat onneksi selkeästi vähemmistössä. Lainsäädännön uudistuksella haetaan ratkaisuja vanhempien riitelystä lapsen huoltajuudesta. Vanhempien pitkittynyt riitely on aina haitallista. (Oikeusministeriö 2016.)

Lainsäädännöllä ei voida saada aikaan vanhempien aitoa yhteistyötä eikä taata yhteistoiminnan laatua. Lainsäädäntö pyrkii ohjaamaan toimintaa oikeaan suuntaan ja suojelemaan heikompia. Lainsäädäntö antaa kehykset ja puitteet, mutta oikeuden mukaan toimiminen ei ole kuitenkaan aina sisällöllisesti sama asia kuin oikeudenmukaisuus tai tilanteittain oikein toimiminen. Mitään lähtökohtaista taetta oikeille ratkaisuille ei takaa myöskään viranomaisten tai asiantuntijoiden

puuttuminen perheen tilanteeseen. Jos erovanhemmat päätyvät toteuttamaan sovussa yhteisvanhemmointia, ei ole olemassa riittävää syytä edes puuttua kontrolloivasti perheeseen.

Aito toimijuus perustuu aktiivisuuteen ja sitoutumiseen tiettyihin toiminnan päämääriin. Yhteisvanhemmointiin ei voi sitoutua jos kokee uhkaa, epävarmuutta tai toisen vanhemman ennakoimatonta käytöstä. Tilanteissa, joissa vanhempi joutuu suojelemaan lasta tämän toiselta vanhemmalta, ei ole mahdollisuutta yhteisvanhemmointiin. Vaikka vieraannuttaminen on lasta kohtaan väärin, ei vieraannuttajaa ole mahdollista pakottaa aitoon yhteistoimintaan toisen vanhemman kanssa. Vieraannuttamista voi yrittää ratkaista lainsäädännöllisin keinoin, mutta se ei vielä takaa hyvää yhteisvanhemmointia. Jos jompikumpi vanhempi on kykenemätön yhteistoimintaa syystä tai toisesta, ei yhteisvanhemmointia ole mahdollista rakentaa. Tällöin lapselle hyvää täytyy hakea muista ratkaisuista. (Oikeusministeriö 2013; 2016.)

Vanhempia voi kannustaa yhteisvanhemmointiin, mutta yhteisvanhemmointia voivat rakentaa vain vanhemmat itse. Ulkopuoliset voivat kannustaa ja ohjata siihen, ei määrätä tai pakottaa. Vanhempien ratkaisuihin vaikuttavat vanhempien saama tuki, yhteiskunnallinen ilmapiiri, rakenteet, lainsäädäntö, erilaiset asiantuntijalähtöiset näkemykset lapsen hyvästä sekä instituutiot ja näihin liittyvät uskomukset.

Tutkimukseni teoriaosuudessa kuvasin, kuinka uskomukset kietoutuvat siihen, miten näemme toimintamme edellytykset. Näillä tarkoitin instituution omaisiksi jäykistyneitä ajattelutapoja ja ajattelumalleja. Vanhempien parisuhde ja ydinperhe edustavat uskomusta lapsen hyvästä. Uskomus pitää sisällään ajatuksen, että lapselle aiheutuu kärsimystä vanhempien erosta ja vanhemmat aiheuttavat toinen toiselleen kärsimystä erotessaan. Tätä mieltä olivat myös tutkimukseni haastateltavat, eikä eron aiheuttamaa vaikeutta ja kipua vähätelty.

Toisaalta edellä kuvaamani ajattelutapa ydinperhelähtöisyyteen liitettynä perustuu uskomukseen, että lapsen elämää tulee verrata siihen ideaaliin, mitä kaikkea ydinperhe voisi tarjota lapselle toimiessaan hyvin. Tämä ei minusta ole mielekäästä. Ei ole olemassa mitään ideaalia perhemallia, johon vertaamalla perhettä voisi tietää oman hyvinvoinnin tai lasten hyvinvoinnin tason. Hyvinvointi rakentuu tässä ja nyt,

niillä toimilla ja resursseilla, joilla sitä voi rakentaa tai olla rakentamatta. Hyvä parisuhde on vanhemmille valtava voimavara, mutta se ei ole edellytys hyvälle vanhemmoinnille, eikä siitä seuraa välttämättä hyvää vanhemmointia. Perheen hyvinvoinnissa ja lapsen hyvinvoinnin tavoittelussa eri tekijät kietoutuvat monimutkaisesti ja monilla tavoin yhteen. Erilaisia tekijöitä on vaikea jäljittää ja tutkimuksellakaan löytää, koska ne koostuvat niin monista toisiinsa vuorovaikutuksellisesti vaikuttavista tekijöistä.

Olen kuvannut, mitä yhteishuoltaja vanhempien yhteistoiminta edellyttää, milloin sitä voi nimittää yhteisvanhemmoinniksi. Asiaa voi tarkastella myös siitä näkökulmasta, mitä yhteisvanhemmointi ei edellytä. Tärkeänä mahdollisuutena näen luottamuksen alan ja yhteistoiminnan alan käsitteellisen erittelyn. Vanhemmilla ei tarvitse olla luottamusta toisiinsa sokeasti, vaan luottamus koskee toista lapsen vanhempana. Myös yhteistoiminta tarkoittaa yhteistoimintaa lasta koskevissa asioissa. Kun vanhemmat hahmottavat jakavansa saman intressin ja motivaation, se auttaa heitä näkemään toisen vanhemman toiminnan intentoituvan näistä käsin. Keskeisiä ovat uskomukset ja jokaisen oma asenne. Aina se ei riitä, jos toinen osapuoli ei ole valmis sitoutumaan samanlaiseen orientaatioon.

Erilaisten vanhempien yhteistoiminnan mahdollisuudet lapsista huolehtimiseksi erilaisissa tilanteissa vaatii kykyä irrottautua omista lähtökohdista ja kykyä nähdä omista näkemyksistä poikkeavat ratkaisut mahdollisina ja toimivina. Lainsäädännöllä tätä ei voi ohjata, se ohjautuu vanhempien omista päätöksistä ja teoista ja sellaisesta ympäristöstä mikä mahdollistaa erilaisia ratkaisuja. Tutkimus, joka on avoin näkemään nämä ajattelun lähtökohdat, auttaa oikeasti löytämään keinoja ja toimintatapoja, jotka edistävät lapsen hyvää erilaisissa perhetilanteissa.

Lapsen perhe muodostuu lapsesta käsin lapsen näköiseksi. Lasta tai perhettä ei tule uhriuttaa sulkemalla ovia toimivilta ratkaisuilta, jotka voivat vapauttaa perheen voimavarat oleelliseen. Suuntaamalla voimavarat toimivien käytännön ratkaisujen etsimiseen rohkeasti tuottaa toipumista ja voimaantumista. Hyvät käytänteet purkavat perheen taakkoja ja paineita, ne avaavat tilaa vanhemmuuden toteuttamiselle. Ennakkoluulottomuus ja rohkeus avaavat ihmisen luovuuden toimimaan vaikeissakin tilanteissa. Lapsille ja lasten kanssa voi rakentaa oman näköisen hyvän perheen

vapaasti, juuttumatta instituutioiden ja niiden luomiin mielikuviin ja uskomuksiin hyvästä perheestä ja hyvistä uusperheratkaisuista.

Etsiessäni tutkimukseeni haastateltavia tuli vastaan eräs nuori perheenisä, joka oli elänyt lapsuutensa molempien vanhempien kanssa samassa talossa, vaikka vanhemmat olivat eronneet. Hänen haastattelunsa ei mahtunut tähän tutkimukseen, mutta hänen tarinansa rohkaisi tekemään tutkimusta ennakkoluulottomasti. Kyseisen nuoren perheenisän lapsuuskotina oli ollut talo, jonka toisessa päässä asui äiti ja toisessa päässä isä erillisissä omissa asunnoissaan. Yläkerta oli yhdistetty lasten tiloiksi. Yläkerrassa asuivat uusperheen yhteiset lapset. Nuori mies kertoi, ettei oikein lapsena ymmärtänyt, miksi vanhemmat toimivat toisin kuin muut, eikä ns. "normaalisti" niin kuin muut "riitelevät" erovanhemmat. Nykyään kyseinen nuori perheenisä pitää vanhempiensa ratkaisua esimerkillisenä.

Olemalla erilainen, ratkaisemalla eri tavalla asiat, onnistumalla eri tavoin elämässään tai olla onnistumatta, ei vähennä onnistujien tai epäonnistujien ratkaisujen paremmuusjärjestystä. Oma ja lasten hyvä elämässä, oma ja lasten onni, täyttymys ja voima ei ole sama asia kuin toisen perheen onni, täyttymys ja voima. Vertailemisessa on kyse oman kokemuksen siirtämisestä koskemaan muita ihmisiä. Omaa kokemusta ei voi kuitenkaan yleistää ratkaisuksi muille. Miksikään paremmuuden mittapuuksi en ole tarkoittanut myöskään yhteisvanhemmointia. Se on vain yhdenlaisten perheiden yhdenlainen ratkaisu, jonka toivotaan tuottavan hyvää lapsille ja aikuisille yhteisvanhemmointiin sopivissa tilanteissa.

Tämän tutkimuksen toteuttamisen idea ei ollut mittailla tai vertailla. Aihe on yksinkertaisesti noussut siitä tarpeesta, että olen havainnut, ettei erilaisille perheratkaisuille ole olemassa kulttuurisia malleja, joihin olisi helppo tarttua ja samaistua. Parisuhteen ympärille kietoutuva perheajattelu luo oman ikkunansa perheeseen. Tarvitaan myös toisenlaisia ikkunoita avaamaan toisenlaisia näkökulmia ja ratkaisupolkuja.

Keskeinen tutkimukseni idea ja oivallus, joka sai minut liikkeelle perehtymään aiheeseen yhteisvanhemmuusperheiden omasta näkökulmasta nousee ajatuksesta, että perheet ovat oman elämänsä asiantuntijoita, toimijoita ja vastuunkantajia. Liian usein esille nostetaan pieni kovääninen vähemmistö. Hiljainen enemmistö jää

huomaamatta. Ongelmakeskeinen tutkimus tuottaa kuvauksia ongelmien synnystä, niiden syntyyn vaikuttavista tekijöistä sekä ongelmia ruokkivista ratkaisuksista. Ratkaisuja ongelmiin löytyy taasen sieltä, missä ratkaisuja on onnistuttu tekemään.

Sovussa toteutettavasta yhteishuoltajuudesta voi oppia parhaiten perheiltä, jotka ovat toteuttaneet yhteishuoltajuutta sovussa. Epäkohtiin juuttuminen on runsaasti esillä monilla foorumeilla. Oli syytä kurkistaa niihin perheisiin, jotka eivät näy sosiaalitoimessa eivätkä tuomioistuimissa, vaikka ovatkin eroperheitä. Lopullisen tuomion saamme toki vasta sukupolven päästä, lapsiltamme.

Erovanhemmille, joilla ei ole tarvetta tai halua terapeuttiseen työskentelyyn, ei ole omaa kohdennettua vakiintunutta palvelua tai foorumia, missä he voisivat edes suppeasti työstää lapsesta huolehtimisen kysymyksiä käytännöllisesti ja konkreettisesti - siis jo ennen kuin vanhempia on syytä ohjata sovitteluun (Haavisto ym. 2013). Lastenvalvojen luona vanhempien huoltajuuskysymyksiä käsitellään kirjavasti, työskentelytavat eivät ole yhteneväisiä. Mitään lyhyttäkään työskentelyjaksoa (2-5 kertaa) ei lähtökohtaisesti ja selkeästi vanhemmille ole tarjolla. Moni ei edes tiedä menessään lastenvalvojan luokse, mitä siellä tarkalleen ottaen on vastassa. Perheneuvoloissa ei ole kohdennettua ja selkeälinjaista osaamista huoltajuussopimusten neuvottelemisesta, eikä mitään yhdessä sovittua selkeää työskentely- tai menettelytapaa käytännöllisesti suuntautuvien vanhempien yhteisen yhteistoimintasopimuksen laatimiseksi. (Helsingin kaupunki 2016; Lapsen paras etusijalle eropalveluissa 2010.)

Pelkkä vertaileminen tilastoihin, toisiin perheisiin, toisiin eroperheisiin, uusperheisiin tai vertaileminen ylipäätään ei auta käytännön tilanteessa vanhempaa eikä se auta lasta. Mikä on mahdollista toiselle toisessa perheessä ei ole mahdollista toiselle toisenlaisessa perhetilanteessa. Lopulta yhtään mikään perhe ei ole lapselle hyvä perhe ilman kaikkien osallisten, sinun, minun, hänen, meidän, teidän ja heidän välistä luottamusta, hyvää tahtoa toisillemme ja lapsillemme.

Yhteisvanhemmoinnissa on kyse myös kaikkien perheen aikuisten vahvuuksien löytämisestä. Vahvuudet sisältävät aina kääntöpuolenaan ylilyöntejä, joita korjaamaan tarvitsemme toisiamme vastavuoroisen palautteen kautta. Ilman toisiamme olemme sokeat, ilman yhteyttä ja luottamusta toisiimme taistelemme

eduista, oikeuksista ja oikeudenmukaisuuksista. Lapsen läheisyyden juridisoituminen on aina kaikkien osapuolten häviö.

Yhteishuoltajuusneuvotteluiden juridisoitumisen välttämiseksi tulisi löytää keinoja ratkaista asioita ennen kuin tilanteet kärjistyvät. Näitä keinoja on monilla perheillä jo käytössään ja niitä olisi hyvä tehdä näkyväksi tutkimuksen keinoin. On olemassa runsaasti näyttöä, että vanhemmat voivat toimia yhdessä lapsen parhaaksi kantaen vastuuta yhdessä vanhempina, vaikka vanhemmat eivät ole parisuhteessa keskenään.

Tärkeä tutkimuksellinen näkökulma olisi myös kuulla niiden lasten tarinat, jotka kokevat vanhempiensa onnistuneen yhteistoiminnassaan lastensa yhteishuoltajina. Kiinnostavaa olisi myös tutkia, miten perheiden koetut epäkohdat tai ristiriidat vanhemmuuskysymyksissä poikkeavat ylipäättään toisistaan ydinperheissä tai yhteisvanhemmointiperheissä.

Erimielisyyttä aikuisten välillä kasvatusasioissa tulee esiin jossain määrin aina perhemuodosta riippumatta. On hyvä pohtia milloin vanhempien välinen erimielisyys luokitellaan esimerkiksi huoltoriitelyksi. Vanhempia tulee voida tukea ilman ennakoasennetta heidän yhteisessä kasvatustehtävässä huolimatta perhemuodosta. Tämä tarkoittaa irroittautumista parisuhdekeskeisestä vanhemmuusajattelusta ja siirtymistä lähestymistapaan, jossa lapsi on keskiössä ja lapsesta käsin avautuva vanhemmuuden määrittäminen.

7 Kirjallisuus ja lähteet

- AFCC (2016) Association of Family and Conciliation Courts. Saantitapa 26.5.2016: <https://www.afccnet.org/resource-center/resources-for-families/pamphlet-information/categoryid/1/productid/3>
- Alastalo, Marja & Åkerman Maria (2011) Asiantuntijahaastattelun analyysi: faktojen jäljillä. Teoksessa Haastattelun analyysi. Ruusuvuori & Nikander & Hyvärinen (toim.). Vastapaino, Tampere, 373-391.
- Aldgate, Jane (2008) Getting It Right for Every Child: Managing the change. Saantitapa 1.8.2016: <http://www.iriss.org.uk/resources/getting-it-right-every-child-managing-change-jane-aldgate>.
- Aldgate, Jane (2007) Getting It Right for Every Child: messages from research. Saantitapa 1.8.2016: <http://www.iriss.org.uk/resources/getting-it-right-every-child-messages-research-prof-jane-aldgate>.
- Anttila, Anu-Hanna (2012) Sukupuolitettu työnjako ja sosiokulttuuriset rakenteet. Sosiologia 49, 4/2014, s. 291-306. Julkaisija: The Westermarck Society r.y.
- Auvinen, Maija (2006) Huoltoriidat tuomioistuimissa. Sosiaalitoimi selvittäjänä, sovittelijana, asiantuntijana. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja A sarja N:o 272. Helsinki: Suomalainen lakimiesyhdistys.
- Beck, Judith S. (2011) Cognitive Behavior Therapy - Basics and Beyond. New York: The Guilford Press A Division of Guilford Publications, Inc.
- Broberg, Mari (2010). Uusperheen voimavarat ja lasten hyvinvointi. Väestötutkimuslaitoksen julkaisusarja D 52/2010. Väestöliitto.
- Castrén, Anna-Maija (2014). *Konfiguraationaalinen näkökulma perheeseen* (2014) Teoksessa Riitta Jallinoja – Helena Hurma – Kimmo Jokinen (toim.) Perhetutkimuksen suuntauksia. Helsinki: Gaudeamus, 139-166.
- Castrén, A.-M. & Högbäck (2014) Avautuuko perhe? Eksklusiivisuuden ja inklusiivisuuden dynamiikka perhesidoksissa. Sosiologia 51 (2014): 2, 106-122. Julkaisija: The Westermarck Society r.y.
- Castrén, A.-M. (2009a). Mahtuuko ero perheeseen? Perheen hajoaminen ja uusperhe perheenä. Teoksessa R. Jallinoja (toim.) Vieras perheessä. Helsinki: Gaudeamus, 106-127.
- Castrén, A.-M. (2009b) Onko perhettä eron jälkeen? Eroperhe, etäperhe, uusperhe. Helsinki: Gaudeamus.
- Castrén, A.-M. (2008). Päätyykö sukulaisuus? Verkostonäkökulma perhe- ja sukulaisuus- suhteisiin eron jälkeen. Teoksessa E. Sevon & M. Notko (toim.) Perhesuhteet puntarissa. Palmenia-sarja. Helsinki University Press, 223-256.
- Clark, David A & Beck, Aron. (2010) Cognitive Therapy of Anxiety Disorders - Science and Practice. New York: The Guilford Press A Division of Guilford Publications, Inc.
- Davies, Hayley (2015) Shared Parenting or Shared Care? Learning from Children's Experiences of a Post-Divorce Shared Care Arrangement. CHILDREN & SOCIETY VOLUME 29, 2015 pp. 1–14. DOI:10.1111/chso.12013

- Engeström, Yrjö (2002) Kehittävä työntutkimus. Helsinki: Edita. Haus, Hallinnon kehittämiskeskus.
- Eroneuvo (2015) Saantitapa 2.2.2015:
<http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/tyomuodot/neuvokeskus2/ammattilaisille/erofoorumi-27-11-2014/>.
- Eräranta, Kirsi (2007) Olevasta tekijäksi? Psykososiaalinen tieto isän määrittäjänä. Teoksessa Vuori, Jaana ja Nätkin, Ritva (toim.) Perhetyön tieto. Tampere: Vastapaino, 83-105.
- Flowerdew, Jeniffer. & Neale, Bren. (2003) Trying to stay apace. Children with multiple challenges in their post-divorce family lives. *Childhood* 10 (2), 147–160.
- Forsberg, Hannele (2014) Konstruktionistinen lähestymistapa perheeseen. Teoksessa Riitta Jallinoja – Helena Hurma – Kimmo Jokinen (toim.) Perhetutkimuksen suuntauksia. Gaudeamus. Helsinki, s. 123-138.
- Forsberg, Hannele & Nätkin, Ritva (2003) Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Gaudeamus.
- Fransson, Emma & Turunen Jani & Hjern Anders & Österberg Viveca & Bergström Malin (2016) Psychological complaints among children in joint physical custody and other family types: Considering parental factors. *Scandinavian Journal of Public Health*, 1–7. *Scandinavian journal of public health* (2015): 1403494815614463.
- GIRFEC (2010) A Guide to Implementing Getting it right for every child: Messages from pathfinders and learning partners. The Scottish Government: Edinburgh. Saantitapa 26.5.2016: <http://www.gov.scot/resource/doc/318937/0101828.pdf>
- GIRFEC (2012) A guide to Getting it right for every child. The Scottish Government. <http://www.gov.scot/gettingitright>. Saantitapa 26.5.2016 <http://www.gov.scot/Topics/People/Young-People/gettingitright/publications/practice-guide>
- GIRFEC (2014) Q&A for parents and families. Children and Young People (Scotland) Act 2014. Saantitapa 26.5.2016: <http://www.gov.scot/Resource/0046/00465708.pdf>
- Haavisto, Vaula & Bergman-Pyykkönen Marina & Synnöve Karvinen-Niinikoski (2013) Perheasioiden sovittelun uudet tuulet - havaintoja, mallinnuksia ja arvioita FASPER -hankkeen pohjalta. Suomen sovittelufoorumi ry. <http://www.sovittelu.com/pdf/2014/verkkoversio%20Perheasioiden%20sovittelun%20uudet%20tuulet.pdf>
- Hallamaa, Jaana (2013) Yhteistoiminnan etiikka, käsikirjoitus, Helsingin yliopisto, sosiaalietiikan professori J. Hallamaa. Luvut 3-5 keskeneräisestä käsikirjoituksesta (11/2013).
- Hallamaa, Jaana (2014) Yhteistoiminnan etiikka, käsikirjoitus, Helsingin yliopisto, sosiaalietiikan professori J. Hallamaa. Luvut 6-8 keskeneräisestä käsikirjoituksesta 1.6.2014.
- Hautanen, Teija (2010) Väkivalta ja huoltoriidat. (diss.) Tampereen yliopisto, Yhteiskuntatieteen laitos, sosiaalipolitiikka. Saantitapa (6.5.2016): <http://tampub.uta.fi/handle/10024/59337?id=11354>

- Helsingin kaupunki (2016) Lastenvalvojan tapaaminen sopimusasioissa. Saantitapa 30.5.2016: <http://www.hel.fi/www/Helsinki/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/lapsiperheiden-palvelut/perheoikeudelliset-asiat/lastenvalvojat/valmistautuminen>
- Helsingin kaupunki (2016) Perheen tuki -sivusto. Saantitapa 30.5.2016: <http://www.hel.fi/www/sote/perheentuki-fi>
- Hetherington, E. M. (2003) Social support and the adjustment of children in divorce and remarried families. *Childhood* 10 (2), 217–236.
- Hiitola, Johanna (2015) Hallittu vanhemmuus. Sukupuoli, luokka ja etnisyyshuostaanottoasiakirjoissa. (diss.) Tampereen yliopisto Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Tampere University Press.
- Hirsjärvi Sirkka & Hurme, Helena (2014) Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- Hokkanen, Tiina (2005) Äitinä ja isänä eron jälkeen. Yhteishuoltajavanhemmuus arjen kokemuksena. (diss.) Jyväskylä studies in Education, Psychology and Social Research, 267. Jyväskylä: University Library of Jyväskylä.
- Huttunen Rauno & Heikkinen Hannu L.T. (1999) Kriittinen teoria ja toimintatutkimus teoksessa Siinä tutkija missä tekijä. Heikkinen, H., Huttunen, R. & Moilanen, P. Jyväskylä 1999, s. 155-186. Saantitapa 5/2016: https://www.academia.edu/2528354/KRIITTINEN_TEORIA_JA_TOIMINTATUTKIMUS
- Hämäläinen, Juha (2016) Vastaus Pekka Perelle. *Janus. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti* vol. 23 (1) 2015, 118–120.
- Jallinoja, Riitta (2014) Teoria universaalista perheestä. Teoksessa Perhetutkimuksen suuntauksia. Jallinoja, R., Hurme, H. & Jokinen, K. (toim.). Helsinki: Gaudeamus. s. 18-34.
- Jallinoja, R., Hurme, H. & Jokinen, K. (2014) Perhetutkimuksen suuntauksia. Jallinoja, R., Hurme, H. & Jokinen, K. (toim.). Helsinki: Gaudeamus. S. 7-17.
- Jolkkonen, Jari 2007 Systemaattinen analyysi tutkimusmetodina. Metodiopas. Joensuun yliopisto, Teologinen tiedekunta. Saantitapa 26.5.2016: https://www2.uef.fi/documents/11461/898474/systemaattinen_analyysi_tutkimusmetodina.pdf/d8acbd26-3140-4168-ae70-9911eb89c8cc
- Juhila, Kirsi (2012) Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Tampere: Vastapaino.
- Kaikkien perheiden Suomi -hanke (2013) Monimuotoiset perheet. Saantitapa 1.8.2016: <http://www.monimuotoisetperheet.fi/kaikkien-perheiden-suomi-hanke-viettaa-avajaisiaan-lapsen-oikeuksien-paivana/>
- Karttunen, Risto (2010) Isän ja äidin välissä. Lapsen kuulemisen psykologinen kehys huolto- ja tapaamisriidoissa. (diss.) Tampere: Tampere University Press.
- Kauppinen, Nina (2013) Eronjälkeinen selviytyminen ja onnistunut yhteistyö eroperheiden tarinoissa. Lapsi- ja nuorisososiaalityön ammatillinen lisensiaattitutkinto/ erikoistumiskoulutus SOSNET/Turun yliopisto,

- Lisensiaatintutkimus. <http://www.sosnet.fi/loader.aspx?id=60ceecbb-8026-47c1-8345-07641897ea96>
- Kelly, J. B. & Emery, R. E. (2003) Children's adjustment following divorce: Risk and resilience perspectives. *Family Relations* 52 (4), 352–362.
- Kelly, J. B. (2003) Changing perspectives on children's adjustment following divorce: A view from the United States. *Childhood* 10, 237–254.
- Keskinen, Vesa & Nyholm, Anna Sofia (2012) Nuoret Helsingissä 2011 Vapaalla, koulussa, vaikuttamassa. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuksia 2012:3. Saantitapa 16.5.2016: http://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/12_12_11_Nuoret_helsingissa_2011_p.pdf
- Kiiski, Jouko (2011) Suomalainen avioero 2000-luvun alussa. Miksi avioliitto puretaan, miten ero koetaan ja miten siitä selviydytään. (diss.) Itä-Suomen yliopisto, psykologia.
- Korvela, Pirjo & Rönkä Anna (2014) Arkielämän näkökulma perheeseen. Teoksessa Jallinoja, R., Hurme, H. & Jokinen, K. (toim.) Perhetutkimuksen suuntauksia.. Helsinki: Gaudeamus, s. 192-214.
- Koulu, Sanna (2014) Lapsen huolto- ja tapaamissopimukset: Oikeuden rakenteet ja sopivat perheet. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus. 442 Sivumäärä.
- Kurki-Suonio, Kirsti (1999). Äidin hoivasta yhteishuoltoon: lapsen edun muuttuvat oikeudelliset tulkinnat. Helsinki: Suomen lakimiesyhdistys.
- Kuronen, Marjo (2014) Perheen ideologinen tuottaminen. Teoksessa Jallinoja, R., Hurme, H. & Jokinen, K. (toim.) Perhetutkimuksen suuntauksia. Gaudeamus. Helsinki, s. 81–98.
- Kääriäinen, Aino (2015) Sosiaalitoimen olosuhdeselvitykset teksteinä – johtopäätösten argumentointi ja puolelle asettumisen tulkinnat. *Oikeus -lehti*. 4/2015, 4: 379-403.
- Kääriäinen, Aino (2008) Ero haastaa vanhemmuuden. Lastensuojelun Keskusliitto/Neuvo- projekti. Helsinki: Libris Oy.
- Laki lasten huollosta ja tapaamisoikeudesta (8.4.1983/361) Saantitapa 1.8.2016: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830361>
- Lapsen paras etusijalle eropalveluissa (2010). Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2010:4. Saantitapa 1.8.2016: <http://lapsiasia.fi/wp-content/uploads/2015/04/lapsen-paras-etusijalle.pdf>
- Lastensuojelulaki (13.4.2007/417) Saantitapa 1.8.2016: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>
- Laulainen, Sanna (2010) ”Jos mittää et anna niin mittää et saa” – Strateginen toimijuus ja organisaatiokansalaisuus vanhustyössä. (diss.) 184 s. Itä-Suomen yliopisto, Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta, 2010. Publications of the University of Eastern Finland, Dissertations in Social Sciences and Business Studies, no 9.
- Layder, Derek (1998) Sociological practice: linking theory and social research. London: SAGE.

- Layder, Derek (2006). *Understanding Social Theory*. (2nd ed.) London: SAGE.
- Linnavuori Hannariikka (2007) *Lasten kokemuksia vuoroasumisesta*. (diss.) Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä studies in Education, Psychology, and Social Research 313.
- Malinen, Vuokko (2015) *Uuspari - Uusperheen parisuhde ja koulutuksellisen intervention mahdollisuudet sen tukemiseen*. (diss.) 136 s. Itä-Suomen yliopisto. Publications of the University of Eastern Finland. Dissertations in Education, Humanities, and Theology; 71
- Morgan, David H. J. (1996). *Family connections. An introduction to family studies*. Cambridge: Polity Press.
- Neuvokeskus (2014) Erofoorumi 27.11. 2014.
<http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/tyomuodot/neuvokeskus2/ammattilaisille/erofoorumi-27-11-2014/>
- Neal, Bren (2000) *Theorising Family, Kinship and Social Change Workshop Paper 6 Prepared for Workshop Two: Statistics and Theories for Understanding Social Change Friday 21 January 2000*. Saantitapa 26.5.2016:
<https://www.leeds.ac.uk/cava/papers/wsp6.pdf>
- Niemelä, Pauli (2016) *Hyvinvoinnin edistäminen sosiaalityön eetoksena*. Teoksessa Törrönen, Maritta & Hänninen Kaija & Jouttimäki Päivi, Lehto-Lundén Tiina & Salovaara, Petra & Veistilä, Minna (toim.) *Vastavuoroinen sosiaalityö*. Helsinki: Gaudeamus, 97-108.
- Niemelä, Pauli (2009) *Ihmisen toiminnallisuus ja hyvinvointi sosiaalityön teoreettisen ymmärryksen perustana*. Teoksessa Mikko Mäntysaari, Anneli Pohjola & Tarja Pösö (toim.) *Sosiaalityö ja teoria*. Jyväskylä: PS kustannus. 209-236.
- Nousiainen, Kirsi (2004) *Lapsistaan erillään asuvat äidit. Äitiysidentiteetin rakentamisen tiloja*. (diss.) Jyväskylä: Minerva Kustannus Oy.
- Nätkin, Ritva (2003) *Moninaiset perhemuodot ja lapsen hyvä*. Teoksessa Forsberg, Hannele & Nätkin, Ritva (toim.) *Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä*. Helsinki, Gaudeamus, 16-38.
- Oikeusministeriö (2016) *Lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan lainsäädännön uudistaminen*. Muistio 25.1.2016. Oikeusministeriö: Lainvalmisteluosasto, Yksityisoikeuden yksikkö. Saantitapa 26.5.2016:
http://www.oikeusministerio.fi/material/attachments/om/valmisteilla/lausunnolla/smkzIqVRX/Muistio_lapsen_huolto_ja_tapaamisoikeus.pdf
- Oikeusministeriö (2013) *Mietintöjä ja lausuntoja 25/2013. Asiantuntija-avusteista huoltoriitojen sovittelua koskeva kokeilu käräjäoikeuksissa 1.1.2011–31.12.2013, Loppuraportti*. Saantitapa 30.5.2016:
http://www.oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/1369039863066/Files/OMML_25_2013_FOLLO_loppuraportti_132s.pdf
- Ojala, Markus & Saikkonen, Sampsa (2014) *Dikotomian tuolle puolen: teoretisointi tutkimuskäytäntönä*. Media & viestintä 37:2, s. 89-95.
- Okkonen, Kaisa-Mari (2014) *Erolasten arki ei välity tilastoihin. Hyvinvointikatsaus 1/2014 – Teema: Lasten ja lapsiperheiden elinolot*. Helsinki: Tilastokeskus

- julkaisut. Saantitapa (16.5.2016):
http://tilastokeskus.fi/tup/hyvinvointikatsaus/hyka_2014_01.html.
- Pere, Pekka (2014) Tilastotieteellisiä ongelmia väitöskirjassa. Janus.
 Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti vol. 23 (1) 2015,
 115–117.
- Pienperheyhdistys ry. (2013) Vuosikertomus. <http://pienperhe-fi-bin.directo.fi/@Bin/1d3c532f6c0f37f18934248762d0321f/1414739400/application/pdf/203212/PPY%20vuosikertomus%202013.pdf>
- Pietikäinen, Arto (2009). Joustava mieli. Vapaudu stressin, uupumuksen ja masennuksen yliotteesta. Duodecim, Helsinki.
- Pietikäinen, Arto (2011). Joustava mieli parisuhteessa. Duodecim, Helsinki.
- Pietilä, Ilkka (2010) Ryhmä- ja yksilöhaastattelun diskurssiivinen analyysi. Kaksi aineistoa erilaisina vuorovaikutuksen kenttinä. Teoksessa Ruusuvuori & Nikander & Hyvärinen (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino.
- Pösö, Tarja (2008) Kiistanalaiset perhesuhteet ja tutkimuksen moraali teoksessa E. Sevon & M. Notko (toim.) Perhesuhteet puntarissa. Palmenia-sarja. Helsinki University Press, 93-98.
- Rauhala Pirkko-Liisa & Virokannas Elina (2011) Sosiaalityön tutkimuksen etiikka, opettaminen ja tietoarvo. Teoksessa Pehkonen Aini & Väänänen-Fomin Marja (toim.) Sosiaalityön arvot ja etiikka. Jyväskylä: PS-kustannus, 235–255.
- Raunio, Kyösti (1999). Positivismi ja ihmistiede: sosiaalitutkimuksen perustat ja käytännöt. Helsinki: Gaudeamus.
- Richards, Martin (1999) The Needs of Children at Divorce. Teoksessa Family Law and Policy in the Europe. Toim. Kuczewski, Jacek & Maclean Mavis. Onati International in Law Society. England: Dartmouth Publising Company Limited. s. 203-217
- Ritala-Koskinen (2001) Mikä on lapsen perhe? Tulkintoja lasten uusperhesuhteista. (diss.) Tampereen yliopisto, Sosiaalipolitiikanlaitos, sosiaalityö. Väestötutkimuslaitoksen julkaisusarja D 38/2001. Helsinki: Väestöliitto, Väestötutkimuslaitos.
- Ritala-Koskinen (2003) (Uus)perhe lapsen silmin. Teoksessa Forsberg Hannele & Nätkin, Ritva (toim.) Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Gaudeamus, 121-139.
- Ronkainen, Suvi & Pehkonen, Leila & Lindblom-Ylänne, Sari & Paavilainen, Eija (2011) Tutkimuksen voimasanat. Helsinki: WSOYpro.
- Ruusuvuori & Nikander & Hyvärinen (2010) Haastattelun analyysivaiheet. Teoksessa Ruusuvuori & Nikander & Hyvärinen (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino.
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna (2006) KvaliMOTV Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. Saantitapa 9.5.2016: <<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>>.

- Sarasoja, Laura & Rantala, Kati (2015) Ero lapsiperheessä: elatus, sopiminen ja vuoroasuminen. Katsauksia 2/15. Helsingin yliopisto: Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti, www.helsinki.fi/krimo. Saantitapa (16.5.2016): https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/155078/Katsauksia_2_Sarasoja_Rantala_2015.pdf?sequence=1.
- Satka, Mirja & Kääriäinen, Aino & Yliruka, Laura (2016) Teaching Social Work Practice Research-Minded Expertise. *Journal of Teaching in Social Work*, 36:1, 84-101.
- Saurama, Erja (2009) Lähestymistapana käytäntötutkimus. Teoksessa Saurama, Erja & Julkunen, Ilse (toim.) *Sosiaalityö ja teoria*. Jyväskylä: PS-kustannus 2009, 293-314.
- Sevon, Eija & Notko, Marianne (2008) Perhesuhteiden omalakisuus. Teoksessa E. Sevon & M. Notko (toim.) *Perhesuhteet puntarissa* (s. 7–39). *Palmenia-sarja*. Helsinki University Press.
- Smart, Carol & Neale, Bren (1999) *Family Fragments*. United Kindom, Cambridge: Polity Press.
- Sosiaalityön tutkimuskirjoittaminen. Opas ja ohjeet (2014). Sosiaalityön opettajat Helsingin yliopisto Valtiotieteellinen tiedekunta, Sosiaalityö 2014. Saantitapa 1.5.2016: <https://flamma.helsinki.fi/content/res/pri/HY325963>.
- Suomen Uusperheiden Liitto ry. (2016) Saantitapa 1.8.2016: <http://supli.fi>.
- Sutinen, Päivi (2005). *Vanhempina ja aikuisena uusperheessä* (diss.). Helsingin yliopiston kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 203. Helsinki: Yliopistopaino.
- SVT Suomen virallinen tilasto (2014) *Perheet* [verkkajulkaisu]. ISSN=1798-3215. Helsinki: Tilastokeskus (viitattu: 16.5.2016). Saantitapa: http://www.stat.fi/til/perh/2014/perh_2014_2015-05-28_tie_001_fi.html
- Swedberg, Richard (2012) *Theorizing in Sociology and Social Science: Turning to the Context of Discovery*. *Theory and Society* 41: 1, 1-40.
- Talentia (2013) *Arki, arvot, elämä, etiikka*. Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet. Helsinki: Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry. Ammattieettinen lautakunta.
- THL (2014) *Lapsen elatus ja huolto 2014*. Tilastoraportti. Suomen virallinen tilasto. Saantitapa 17.5.2016: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/126139/Tr11_15.pdf?sequence=4.
- Tiittula, Liisa & Ruusuvuori, Johanna (2005) *Johdanto*. Teoksessa Tiittula, Liisa & Ruusuvuori, Johanna (toim.) *Haastattelu*. Tutkimus, tilanteet, vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 9–21.
- Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje (2012). Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje. Saantitapa 1/2015: http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

- Valkama, Elisa & Litmala, Marjukka (2006). Lasten huoltoriidat käräjäoikeuksissa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 224. Helsinki: Hakapaino oy.
- Vasantola, Satu & Vihavainen Suvi (2016) HS selvitti: Epäilyt äitien suosimisesta ei saa tukea. Helsingin sanomat 10.5.2016, A6-A7.
- Vihavainen, Satu (2016) Tutkimus: Viranomaiset korostavat usein molempien etua. Helsingin sanomat 10.5.2016, A6.
- Väänänen Riitta (2013) Perheen rakenteen, dynamiikan ja arvojen merkitys lapsen psyykkiselle hyvinvoinnille. University of Eastern Finland, Faculty of Social Sciences and Business Studies, Kuopio University Hospital, Department of Child Psychiatry Publications of the University of Eastern Finland, Dissertations in Social Sciences and Business Studies, no 68.
- Yesilova, Katja (2007) Perheen puolesta. Perhekasvatus Suomessa 1970-1990 - luvuilla. Teoksessa Vuori, Jaana ja Nätkin, Ritva (toim.) Perhetyön tieto. Tampere: Vastapaino, 39-64.
- Yesilova, Katja (2009) Ydinperheen politiikka. Helsinki: Gaudeamus.

8 Liitteet

LIITE 1: LÄHETEKIRJE

Pro gradu -tutkimus vanhempien yhteistyössä toteutetusta yhteishuoltajuudesta

Susanna Airola TM, VTK
Helsingin yliopisto, valtiotieteellinen tiedekunta, sosiaalityö
susanna.airola@helsinki.fi
p. 050 5236941

ohjaaja: professori Mirja Satka
mirja.satka@helsinki.fi

Hei!

Olen joskus kysynyt mahdollisuuttasi/mahdollisuuttanne osallistua haastattelututkimukseen lasten yhteishuoltajuudesta. Tutkimus on osa sosiaalityön opintojani Helsingin yliopistossa. Kerään kokemuksia vanhempien yhdessä toteuttamasta lasten huoltamisesta tilanteesta, missä vanhemmat eivät ole parisuhteessa keskenään. Taustalla voi olla ero parisuhteesta tai jokin muu syy.

Haastateltavilla olisi hyvä olla kokemusta nimen omaan sellaisesta yhteishuollosta, missä vanhemmat tekevät yhteistyötä ilman suurempia huoltajuuteen liittyviä konflikteja tai riitoja. Tällä tarkoitan esimerkiksi sitä, että yhteishuoltaminen on ollut perheessä sopivaksi ja oikeaksi koettu ratkaisu, eikä siitä ole tarvinnut riidellä ja lapsi on suurin piirtein yhtä paljon ajallisestikin molempien vanhempien vastuulla.

Koska tästä aiheesta ei ole juurikaan aikaisempaa tutkimusta, olisi hyvin tärkeää kuulla kokemuksesi tästä. Oma kiinnostukseni tähän kumpuaa omasta kokemuksestani ja siitä, että vastuullisen vanhemmuuden esiin tuominen ero ym. tilanteissa auttaisi muita vastaavissa tilanteissa olevia perheitä tai heidän kanssaan työskenteleviä ammattilaisia.

Haastattelu toteutettaisiin rauhallisessa paikassa ja voimme sopia siitä myös puhelimitse tai sähköpostitse. Myös koti on hyvä vaihtoehto, jos se on järjestettävissä häiriöttömäksi.

Haastattelu vie aikaa noin 1.5 h. Kaikki siinä puhuttu on täysin luottamuksellista ja aineistoa käsitellään ja tuloksia raportoidaan niin, ettei kenenkään henkilöllisyys tule käymään ilmi.

Olin kiitollinen, jos voisimme sopia haastatteluajan mahdollisimman pian.

Helsingissä 3.3.2015
Ystävällisin terveisin
Susanna Airola

LIITE 2: SUOSTUMUS TUTKIMUKSEEN

SUOSTUMUS TUTKIMUKSEEN

YHTEYSTIEDOT

VTK, TM Susanna Airola
Pro gradu -tutkimus Helsingin yliopisto, Valtiotieteellinen tiedekunta, sosiaalityö.
Sähköpostiosoite: susanna.airola@helsinki.fi
Puhelinnumero 050-5236941

Ohjaaja: VTT, sosiaalityön professori Mirja Satka
Sähköpostiosoite: mirja.satka@helsinki.fi

TUTKIMUKSEN TARKOITUS

Tutkin lasten yhteishuoltoa tilanteissa, missä vanhemmat pyrkivät toteuttamaan sitä yhdessä, vaikka eivät ole parisuhteessa keskenään. Tutkimukseni tavoitteena on tuoda esiin uutta tietoa näistä perheistä sekä keinoista, joiden avulla vanhemmat ovat onnistuneet toimimaan yhteistyössä lapsen hyväksi.

LUOTTAMUKSELLISUUDESTA

Haastattelussa esille tulleet asiat raportoidaan niin, ettei niistä voi tunnistaa henkilöitä, perheitä, paikannimiä, ammatteja, työpaikkoja tms. Tutkimusaineistoja ei käsittele kukaan muu kuin Susanna Airola.

Aineistoa käytetään ensisijaisesti pro gradu -tutkimuksessa. Mikäli aineistoa voi jatkossa hyödyntää yhteisvanhemmointiin liittyvässä tutkimuksessa, kehittämistyössä, opetuksessa, valmennuksessa tai näiden materiaalien tuottamisessa, myös silloin aineistoa käyttää ja niistä vastaa yksin Susanna Airola. Materiaalia käytetään kaikissa tapauksissa ainoastaan niin, ettei kukaan ole tunnistettavissa niistä.

Haastateltavien yhteystiedot, sähköpostiviestintä ja äänitallenteet hävitetään tutkimusraportin hyväksymisen jälkeen. Pro gradut julkaistaan Helsingin yliopistossa digitaalisena ja ne ovat luettavissa Helsingin yliopiston kirjaston palvelimella.

Annan suostumukseni haastatteluaineistoni käyttöön yllä mainittuihin tarkoituksiin.

Paikka ja aika

_____

_____ nimi ja nimenselvennys

LIITE 3: TAUSTATIETOLOMAKE JA KYSELY 1

Taustatietolomake/ lasten yhteishuolto

Sukupuoli? _____ Syntymäaika: 19____ Koulutus: _____

Ammatti: _____

Lapsen toisen vanhemman koulutus? _____, ammatti: _____

1. Avioliiton solmimisvuosi / Parisuhteen vakiintumisvuosi _____

2. Sellaiset parisuhteen solmimiset ja purkautumiset, jotka näet merkityksellisenä lasten kannalta. _____

3. Lastesi syntymävuodet: _____

4. Muiden mahdollisesti joskus huollossa olevien/olleiden lasten ikä tai syntymävuodet: _____

5. Lastesi toisen vanhemman/ex puolison syntymävuosi _____

6. Uusi parisuhteesi: a) Milloin vakiinnuitte? _____

b) Asutteko yhdessä nykyisen kumppanin kanssa? Ei / Kyllä

c) Milloin muutitte yhteen? _____

d) Asutteko yhdessä uuden kumppanin kanssa kun lapset olivat alaikäisiä? E/ K

Lapset

1. Onko/oliko alaikäiset lapsesi myös sinun huollossasi arkena käytännössä? Ei / Kyllä

2. Onko sinulla ollut muita kuin omia lapsia säännöllisesti luonasi arkena? Ei / Kyllä

3. Asuuko/asuiko lapsesi vuoroviikoin tai vuoropäivin kanssasi? Ei / Kyllä

4. Onko ollut pidempiä ajanjaksoja, jolloin alaikäiset lapsesi ovat asuneet enemmän toisen vanhemman luona kuin sinun? Ei / Kyllä

5. Koetko, että kannatte/kannoitte yhtä paljon vastuuta alaikäisistä lapsista? Ei / Kyllä

*Jos vastasit edelliseen ei, mistä arvelet epätasapainon johtuvan?

_____

_____

_____

YHTEISTYÖ lasten toisen vanhemman kanssa (ex puoliso)

1. Oletteko olleet yhteydessä keskenänne lasten ollessa alaikäisiä: a) päivittäin b) viikoittain
c) muutamana kerran kuussa d) harvemmin e) tilanne vaihteli

Jos vastasit e) Mistä vaihtelu johtui? _____

2. Oletteko olleet vanhempaintapaamisissa, vanhempainilloissa, koulun juhlissa tai lasten harrastusten yhteydessä yhdessä joissain tilanteessa lapsen tähden?

a) toistuvasti vuodessa b) vain joskus c) olemme vältäneet, ettei tarvitse olla yhtä aikaa

3. Oletteko järjestäneet lapselle juhlia, niin, että molemmat ovat paikalla? Ei / Kyllä

4. Oletteko osallistuneet lastenne kanssa juhliin yhdessä, jos teidät molemmat kutsutaan? E / K

5. Onko teitä kutsuttu yhdessä lastenne kanssa joihinkin tilaisuuksiin? Ei / Kyllä

6. Menisittekö samoihin juhliin molemmat lastenne kanssa, jos teidät kutsuttaisiin?

a) kyllä b) ehkä, riippuu tilanteesta, ei periaatteellista estettä c) ei, emme haluaisi

Verkostot

1. Ketkä kuuluvat/kuuluivat alaikäisen lapsesi perheeseen? Voit alleviivata ja kirjoittaa tarvittaessa lisää: isä, äiti, sisarukset, uudet puoliset, sisarpuolet, isovanhemmat

_____

2. Onko tähän tullut suuria muutoksia lapsen ollessa alaikäinen? Kyllä / Ei

3. Onko lapsesi säilyttänyt pääosin saman lähiverkoston läpi lapsuutensa? Kyllä / Ei

4. Onko jotkut tärkeät ihmissuhteet lapsellesi mielestäsi ratkaisevasti estyneet? Kyllä / Ei

5. Ketkä katsot kuuluvaksi omaan perheeseesi nykyään?

_____

_____

6. Onko tähän tullut muutosta? Kyllä / Ei

7. Onko verkostosi säilynyt pääosin sellaisena kuin koet sen hyvänä? Kyllä / Ei

8. Johtuuko muutos vuorovaikutuksen esteistä lapsen toisen vanhempaan? Kyllä / Ei

Jos vastasit Kyllä, mikä on mielestäsi keskeisin syy? _____

Talous (Kysymykset koskevat aikaa, jolloin lapset alaikäisiä.)

1. Oletteko/olitteko sopineet talousasioista mielestäsi tyydyttävällä tavalla? Kyllä / Ei
2. Jaatteko/jaoitteko kulut lapsestasi mielestäsi tyydyttävällä tavalla? Kyllä / Ei
3. Lapsesta koituvien kulujen jakamisen peruste on vanhempien a) varallisuus b) kulujen tasajako c) osin molemmat
d) muu, mikä? _____.
4. Voiko olla/voisiko tulla tilanteita tai onko ollut, että tukisitte toisianne taloudellisesti? K / E
5. Voitko kuvitella sellaista tilannetta että tukisitte/olisitte tukeneet toisianne taloudellisesti jos toisen vanhemman mahdollisuudet huolehtia alaikäisestä lapsesta vaarantuisivat taloudellisista syistä ratkaisevasti? Kyllä / Ei

Mitä muuta haluaisit vielä sanoa?

LIITE 4 : KYSELYLOMAKE 2

Vanhempien yhteistoiminta

Arvioi vielä yhteistyössä toimimistanne seuraavien väitteiden avulla. Jos lapset ovat jo täysi-ikäisiä, muistele aikaa, jolloin lapset eivät olleet vielä aikuisia, vaan huolettavia alaikäisiä.

Minkä arvosanan antaisit tai saat 1-5

Vastauksissa 1 = heikko ja 5 = erinomainen.

Väitteen muodon mukaan **1** huonosti/heikosti/ ei eroa **5** erinomaisesti/vahvasti/ merkittävä ero.

1. Kuinka arvioit itseäsi, kuinka luotettavasti toimit lapsen asioissa yhteistyötä koskien toisen vanhemman kanssa?

1	2	3	4	5
—				+
2. Kuinka luotettavasti mielestäsi lapsen toinen vanhempi toimii/toimi lapsen asioissa?

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---
3. Arvioitko, että lapsesi toinen vanhempi pitää sinun toimintaa luotettavana lapsen asioissa?

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---
4. Koetko, että sinua kunnioitetaan/on kunnioitettu isänä/äitinä?

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---
5. Koetko, että toinen vanhempi toimii niin, että se tukee sinun ja lapsen välistä suhdetta?

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---
6. Pyritkö itse toimimaan niin, että se tukisi toisen vanhemman ja lapsen välistä suhdetta?

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---
7. Saatko riittävästi tietoa lapsesta toiselta vanhemmalta?

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---
8. Uskotko, että itse kerrot lapsesta riittävästi lapsen toiselle vanhemmalle?

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---
9. Onko toinen vanhempi mielestäsi avoin lapsen kannalta tärkeistä asioista?

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---
10. Jaatko itse riittävän avoimesti asioita, jotka liittyvät yhteistyöhön lapsen toisen vanhemman kanssa?

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---
11. Sujuuko vuorovaikutus lapsen asioista välillänne?

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---
12. Autatteko toisianne vanhempina lapsen kasvatuksessa?

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---
13. Voisitko saada apua toiselta vanhemmalta, vaikka apu ei suoranaisesti liittyisi lapseen?

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

14. Tarjoaisitko apua lapsen toiselle vanhemmalle, vaikka se ei suoraan liittyisi lapseen?
(ei) 1 2 3 4 5 (kyllä)
15. Joustatko tai joustaisitko joskus, jos huoltovuorojen aikataulut muuttuvat?
1 2 3 4 5
16. Joutaako tai joustaisiko toinen vanhempi, jos sinulle tulee tärkeä meno ja aikataulumuutos?
1 2 3 4 5
17. Voitteko sopia aikatauluistanne tarpeen tullen joustavasti?
1 2 3 4 5
18. Arvostatko lasten toista vanhempaa lapsille tärkeänä ihmisenä?
1 2 3 4 5
19. Arvostatko häntä muutenkin ihmisenä?
1 2 3 4 5
20. Luotatko lapsen toiseen vanhempaan myös ihmisenä?
1 2 3 4 5
21. Luotatko häneen lapsen vanhempana?
1 2 3 4 5
22. Koetko, että saat rauhassa kantaa lapsistasi vastuuta, eikä toinen vanhempi yritä määrällä sinua lapsesta huolehtimisen ja kasvattamisen suhteen?
1 2 3 4 5
23. Annatko toisen vanhemman kantaa vastuuta rauhassa lapsesta omalla tavallaan?
1 2 3 4 5
24. Pystytekö sopimaan suurin piirtein yhteisistä periaatteista kasvatuskysymyksissä?
1 2 3 4 5
25. Onko toinen vanhempi mielestäsi hyvä vanhempi lapsellesi?
1 2 3 4 5
26. Oletko pääosin tyytyväinen yhteiseen vanhemmointiinne?
1 2 3 4 5

Ja vielä pohdi yleisellä tasolla kokonaisuutta:

27. Ajatteletko, että monet vastauksesi tässä kyselyssä voisi olla pääsääntöisesti melko saman
suuntaisia, vaikka olisit (olisit ollut) parisuhteessa lapsen/lasten toisen vanhemman kanssa, lasten
ollessa alaikäisiä?

(ei) 1 2 3 4 5 (kyllä)

LIITE 5: HAASTATTELUA OHJAAVA KOKONAISRUNKO

A. Tausta

(Haastateltavien syntymäajat, sukupuoli, koulutus, työtilanne, asumismuoto)

1. Muutos perhesuhteissa:
  - a) Mikä perhe- ja asumismuoto oli perheellänne aikaisemmin ja mistä vuodesta alkaen?
  - b) Minä vuonna se muuttui ja miksi?
  - c) Ketkä kaikki perheeseen kuului ennen muutosta?
  - d) Kuka kuuluu perheeseen nyt, ketkä kaikki nimeäisitte perheesi jäseneksi?
  - e) Miten ja missä tämä määrittelemäsi perhe ja/tai sen jäsenet nyt asuu?
2. Lapset
  - a) Lasten syntymävuodet?
    - a. yhteiset
    - b. mahdoll. muut (ketkä? kenen lapset?)
  - b) Miten ja missä lapsesi nyt asuu?
    - a. arkena
    - b. arkiviikonloppuina
    - c. loma-aikoina ym.

B. Lapsista huolehtimisen kysymykset ja yhteistoiminta

3. Yhteisvastuu
  - a) Viikkovastuu/rytmi tai systeemi, millä käytännössä aikatauluttaen jaatte huolehtimisvastuuta kokonaisuudessaan?
  - b) Onko teillä ja kuinka paljon tilanteita, päiviä, aikoja, missä olette molemmat läsnä lastenne kanssa?
    - a. Lasta varten: vanhempainvartit, keskustelut opettajan tms. kanssa, neuvola, lääkäri, harrastukset tms. käynnit, sukujuhlat (minkälaiset), lasten syntymäpäivät.
    - b. Lapsen ja omaa vanhaa yhteistä verkostoa varten: yhteiset kummilasten juhlat tai vanhojen perhetuttujen juhlat tms.
    - c. Onko teillä jokin säännöllinen sovittu palaveri tai tilanne, jossa lapsi on mukana?
    - d. Onko teillä säännöllinen palaveri tai tilanne, jossa lapsi ei ole mukana?
    - e. Koetko, että neuvottelu- ja keskustelutilanteet syntyvät lapsesta ja lapsen asioista itsestään, omalla painollaan, jompikumpi ottaa yhteyttä ja sopii tai ottaa puheeksi ns. luonnollisesti, ilman ennalta erikseen sovittua aikataulua?
    - f. Onko näitä yhteisiä tilanteita mielestäsi riittävästi? Kuinka paljon ja usein on mielestäsi riittävästi?
    - g. kuinka usein arvioit olevasi yhdessä toisen vanhemman kanssa lasta koskevassa tilanteessa? Arvioi: n. 1/kerran viikko, useammin tai harvemmin?
    - h. Yhdessä, tilanteessa, missä myös lapsi/lapset on mukana? 1/viikko, useammin tai harvemmin?

4. Sujuvuus

- a) Miten lapsista huolehtiminen mielestäsi sujui ja vastuu jakaantui ennen perhetilanteen muuttumista?
- b) Miten se sujuu nyt?
- c) Miten olette päätyneet näihin käytännönratkaisuihin? Onko sopiminen ollut helpompaa vai vaikeampaa perhetilanteen muutoksen jälkeen vai ennen sitä?
- d) Miten sujuu aikataulujen muutokset ym. toisen vanhemman kanssa?
  - a. Joutaako molemmat tarvittaessa ilman suurempaa ongelmaa? Voitko luottaa siihen, että toinen ottaa kopin, jos sinulla on ylitsepääsemätön este huolehtia lapsesta omalla vuorollasi, ilman, että siitä seuraa ongelmia?
  - b. Koetko, että teillä on luottamus ja yhteisvanhemmuusvastuu toimii ilman suurempia periaatteellisia ristiriitoja (siis sen enempää kuin kuvittelet ydinperheessäkin olevan)?
  - c. Uskotko, että molemmat tekevät parhaansa, sen mihin kykenevät?
  - d. Koetko joitain sovittamattomia ristiriitoja käytännössä? Minkälaisia?
  - e. Miten selvitätte mahdolliset ristiriitanne?
  - f. Näetkö, että näissä asioissa olisi eroa siihen, mitä mahdollinen ydinperheenvanhempi joutuu myös puolisonsa kanssa sopimaan? Minkälaista eroa?

5. Raha

- a) Mitä olette sopineet lasten kuluista? Kuka maksaa ja mitä?
- b) Onko teillä edelleen osittainen yhteistalous tms. ?
- c) Onko sopimisessa ongelmia, mitä? Miten olette ne ratkaisseet?

C. Avoimet kysymykset

6. Kerro vapaasti se kehityskaari, jonka koet, että olette/olet käyneet vanhempina läpi hyvän ja toimivan yhteisvanhemmuuden saavuttamiseksi?
7. Kuinka lapsesi mielestäsi voivat? ennen ja nyt?
8. Mikä sinusta on tärkeää, että lapsella olisi asiat hyvin? Koetko, että voitte vanhempina tarjota kaiken tarpeellisen lapsillenne riittävästi?
9. Isovanhemmat ja suku? Onko yhteisvanhemmuus tuottanut ongelmia pitkällä tähtäimellä yhteydenpitoon, apuun tai mahdolliseen avun- ja tuensaantiin?
10. Mitä vielä haluat sanoa yhteisvanhemmuudesta/mitä haluat sanoa lasten yhteishuollosta tms. ? Esim. heille, jotka harkitsevat sitä? Voiko se sujua ja onnistua lapselle riittävällä vakaudella ja turvallisuudella?

LIITE 6: VANHEMPIEN OMA SOPIMUS LAPSEN OIKEUKSISTA

Tapaamis- ja muut Lapsen lapsenoikeudet, Lapsen elinkustannukset

Lasten huoltoa ja tapaamisoikeutta koskeva sopimus on allekirjoitettu x.x.xxxx.

Sen liitteessä määritellään, että **Lapsella (xxx) on oikeus olla vuoroviikoin äidin luona ja vuoroviikoin isän luona (vanhemmat sopivat lapsen luonapito-oikeudesta tarkemmin keskenään)** sekä, että **Vanhemmat sopivat lapsen tapaamis- ja huoltojärjestelyt uudelleen, mikäli lapsen tasapainoinen kehitys sitä edellyttää.**

Sopimuksessa määritellyt tarkemmat luonapito-oikeudet tarkoittavat seuraavaa:

- Lapsi asuu vuoroviikoin kummankin vanhempansa luona niin, että vaihdot tapahtuvat perjantaisin päivähoitopäivän jälkeen, mikäli muuta ei sovita erikseen.
- Lapsi saa viettää juhlapyhät vuorotellen ja vuorovuosina kummankin vanhempansa luona siten, että
  - joulupäivänä tapahtuu vaihto puolilta päivin niin, että jouluaaton lapsen kanssa viettänyt tuo lapsen häntä odottavan vanhemman luokse
  - pääsiäispyhät jaetaan puoliksi viikkojaoista joutaen
  - juhannus ja uuden vuoden aatto ja -päivä kuuluvat vuorotteluperiaatteeseen, viikkojaoista joutaen
  - uuden vuoden aaton Lapsi viettää sen vanhemman kanssa, jonka kanssa hän ei viettänyt jouluaatto
- Lapsella on oikeus osallistua kummankin sukunsa jäsenten syntymäpäiville, sukujuhlisiin ja muihin suvun tapahtumiin viikkojaoista joutaen
- Lapsella on oikeus viettää lomaa vuosilomalla olevien vanhempiensa kanssa, kuitenkin niin, että yhtäjaksoinen erossa oloaika toisesta vanhemmasta on enintään 10 päivää kerrallaan. Ulkomaan matkojen ollessa kyseessä Lapsen vanhemmat pyrkivät joustamaan siten, että Lapsen matkat ovat mahdollisia toteuttaa, kuitenkin niin, että Lapsen ollessa alle kouluikäinen, erossa oloaika toisesta vanhemmasta on enintään 14 päivää
- Lapsella on oikeus mahdollisimman pitkään kesälomaan ja Lapsen vanhemmat pyrkivät sopimaan lomansa sen mukaan.
- Lapsella on oikeus osallistua päiväkotitai muiden ystäviensä syntymäpäiville tai muille lastenkutsuille viikkojaoista joutaen
- Lapsella on oikeus viettää syntymäpäivänsä ja syntymäpäivänään aikaansa kummankin vanhempansa kanssa
- Lapsella on oikeus viettää isän- ja äitienpäivänä sekä vanhempiensa syntymäpäivinä aikaansa kulloisenkin päivänsankarin seurassa
- Lapsella on oikeus harrastuksiin kuten muillakin lapsilla, viikkojaoista joutaen
- Lapsen mahdollisesta sairastumisesta on ilmoitettava välittömästi toiselle vanhemmalle puhelimitse. Tämä saa tulla katsomaan sairasta lastaan
- Lapsella on oikeus kuulla erossa olevan vanhempansa ääni puhelimitse joka päivä, ellei erikseen toisin sovita. Tästä vastaavat vanhemmat yhdessä niin, että ensisijaisesti erossa oleva vanhempi soittaa. Jos yhteydensaaminen ei onnistu tai on vaikeaa johtuen lapsen kanssa olevasta vanhemmasta, tämä on velvollinen soittamaan lapsen kanssa erossa olevalle vanhemmalle
- Vanhemmaksi tultuaan Lapsella on oikeus pistäytyä toisen vanhemman luona niin halutessaan vanhemmille asiasta ensin ilmoitettuaan

LIITE 7: GETTING IT RIGHT FOR EVERY CHILD 2012

